

OBREDNE PJESME DREVNIH SRBA U INDIJI
Delovi knjige A.B.Arsenovića

**OBREDNE
PJESME
DREVNIH SRBA
IZ
INDIJE**

2008

ОБРЕДНЕ ПЈЕСМЕ
ДРЕВНИХ СРБА
ИЗ ИНДИЈЕ

A decorative border with a repeating floral or scrollwork pattern surrounds the central text.

БИБЛИОТЕКА
СЛОВЕНСКИ ИСТОЧНИЦИ

УРЕДНИК
БОРИВОЈЕ ВУЛИН

МИРОСЛАВ

Аљоша Бранков Арсеновић

**ОБРЕДНЕ ПЈЕСМЕ
ДРЕВНИХ СРБА ИЗ ИНДИЈЕ**

Прво издање

Издавач:
"МИРОСЛАВ"

Адреса издавача:
Гоце Делчева 15, 11070 Нови Београд
Тел./факс: (011) 267-44-66; тел: 277-89-39;
П. фах 77; 11060 Београд 38, Србија
E-mail: mirmi@EUnet.yu; www.miroslav.rs

Главни и одговорни уредник:
Мирослава Петровић

Уредник издања:
Боривоје Вулин

Рецензент:
проф. др Ђорђе Јанковић

Електрорачунарска обрада:
Миодраг Алмажан
Владимир Турчан
Бранко Арсеновић

Насловна страна:
Бранко Арсеновић

Лектура и коректура:
Поликарп Хаџи-Илић, монах
Вида Томић
Боривоје Вулин
Брана Маринковић Николић

Тираж: 1000

Штампарија: Штампано: 2008.
"Космос", Београд

САДРЖАЈ

	Ријеч рецензента	9
	Уводно казивање	15
1.00.	Индијска руковет	21
1.01.	Познате пјесме о земљи Инђији	21
	• "Свеци благо дијеле"	21
	• "Босиљак и роса"	24
	• "Роса робињица"	25
1.02.	Обредне пјесме о Индији	26
	• "Сива Жива" – пј. 107	26
	• Пјесма о Индији из Повља – Брач	30
	• "Јак цар" – пј. 104	31
	• "Вељи Чуј" – пј. 102	32
	• "Девојка са реке Чуј" – пј. 266	42
	• "Низ Смиљево по Инђији" – пј. 105	51
	• "Дунав девојка во та Инђија" – пј. 212	57
	• "Инђија девојка"	58
	• "Те Инђије свете" – пј. 247	60
	• "Света црква Инђија"	61
	• "У Инђији у Србији" – пј. 199	63
	• "Своја земља та Инђија и Дунаво" – пј. 202	64
	• "Ој Јарило, престрашни ратило" – пј. 148	67
	• "Од Инђије до Хиндбана" – пј. 103	76
	• "Побели нам царе сву земљицу црну" – пј. 249	79
	• "Силан Виде Видовдане" – пј. 101	83
	• "Бели Дунаве во далека земља Инђија" – пј. 188	86
	• "Крива лађа Смрхатова" – пј. 263	119
	• "Разбојна земља Инђија"	129
	• "Инђија – земља србска старославна"	130
1.03.	Закључна разматрања	131
	• Индоевропљани, прајезик и санскрт	132
	• Ведска родбинска имена	136
	Табеларни приказ ргведско-санскртских, србских, словеначких и словачких родбинских назива	138
	• Табеларни приказ ргведско-санскртских, србских, словеначких и словачких ријечи блиског окружења	141

• Граматичке сличности и истости санскртског и србског језика	144
• А. Митер: србски и бенгалски у упоредном разматрању	145
• Јесу ли Срби заиста били у Индији	146
• Србски Триглав и индијски Тримурти	154
• Табеларни приказ ргведско-санскртских, србских, словеначких и словачких ријечи о духовним појмовима	157
• С. Тројановић – упоређење обредних радњи око живе ватре описаних у Рг-веди са србским	159
• Срби у Индији: савези са домаћим племенима и расно мијешање	163
• Мануов закон и касте – Душанов Законик и сталежи	165
• "Брамани" – "Брањани", бранитељи србоиндског наслијеђа	171
• Од винчанског писма преко брахме до савременог писма деванагари	172
• Етимологија ријечи <i>вар</i>	178
• Одакле су се вратили Винди – Срби – Рашани: са порјечја Инда или Ганга?	181
• О Виндима – Србима	183
• Срби – Рашани – Трачани	185
• Павле Ивић и граница снопова изоглоса	195
• Благи дијалекатски прелази словенских језика	197
• Изоглосна граница – граница насељавања повратника Винда – Срба – Рашана	200
• Ономастика Бугарске	205
• Најстарији народ	211
• Рашка – држава Стефана Немање	213
• Дијалекатски прелази кроз упитне рјечце: што, шјо, шчо, чо, цо и ча	215
• Овелакова табела происхођења словенских језика	217
• Религијски супротстављени обреди сахрањивања и спаљивања	219
• Табеларни преглед обредних пјесама из Индије	227
• Завршна ријеч о обредним пјесмама из Индије	228

2.00.	Стара вјера у обредним пјесмама	237
2.01.	Досадашња сазнања о старој вјери у Срба	237
	• О србском монотеизму	237
	• Зашто Вук Караџић није записао имена старих божанстава	241
	• Затирање обичаја и имена старих божола	244
2.02.	Имена србских божола у обредним пјесмама	246
	• Садржајни осврт на пјесме збирке	246
	• Бор, божоле и бог	247
	• Преплитање хришћанских светитеља са именима старих божола	249
2.03.	Породица Сварог	253
2.04.	Купал – Коледска симболика	257
2.05.	Стара божола и хришћански светитељи у обредним пјесмама: свијетли – свети	262
	• Преплитање старе вјере и хришћанства у обредним пјесмама	262
	• Из старе вјере – свијетло, из хришћанства – свето	265
	• Давор – даворити и Прпруша – прпити	266
2.06.	О врховном богу	270
	• О врховном богу у словенских народа	270
	• Религија предака и обожење свијетлих предака	272
2.07.	Вишњи, превишњи, Триглав Бог највећи	278
2.08.	Србски Триглав, индијски Тримурти и руски триглави	281
	• Сварог, Сварожић и рг-ведски Агни	283
2.09.	Божоле војне Јарило	285
2.10.	О религији предака у Срба	303
	• Религија предака и симболички језик Лепенског Вира	304
2.11.	Море силе, ријеке – море	322
	• Умилоштивљење Водана	323
	• Сахрањивање на води, мор – смрт	328
	• Санскртско мара – смрт, србско мор – смрт	331
	• Изгон Моране – Смрти из заједнице, села	333
	• Имена црних сила у србској хидронимији	337
2.12.	Свијетли преци и комови	342
	• Имена свијетлих божола у србској топонимији	343
	• Имена божола и називи биљака	347
2.13.	Србски паганизам или србско једнобоштво	349
2.14.	Религија предака у Срба и грчки паганизам	356

2.15.	Табеларни преглед свих иначица имена Бог и имена "божола" поменутих у обредним пјесмама	365
3.00.	Историјске теме у обредним пјесмама	373
3.01.	Немањићи Дрвенаровићи	373
3.02.	Србски краљеви, цареви	379
3.03.	Србске династије: Свевладовићи и Дрвенаровићи	390
3.04.	Династија Дрвенаровића Немањића	393
3.05.	Србске крајине	399
3.06.	Царски градови	406
3.07.	О Солуну и Будиму србскоме	416
3.08.	О језику обредних пјесама	429
3.09.	Закључна разматрања	431
	Коришћена литература	455

УМЈЕСТО УВОДА

"Јер нема ништа тајно што неће бити јавно, ни сакривено што се неће дознати и на видјело изаћи."

Јеванђеље по Луки 8:17

Кад смо фебруара мјесеца 2004. године претраживали стару књижницу манастира Бођана, нисмо ни слутили на какве ћемо ријетке и драгоцене књиге наићи. Једна је ипак била немјерљиво вреднија, неочекиваног и изузетног садржаја, књига о којој су снивали етнологи, историографи, филолози, истраживачи старе вјере и упоредних религија, сви они који су се бавили, на било који начин, србском прошлoшћу или србским наслијеђем, баштином.

Иако неугледне спољашности и обичног наслова *"Песме и обичаји укупног народа српског – Обредне песме"*, њена садржина је била од сувог злата. На пожутјелим и искрзаним листовима били су одштампани несвакидашњи стихови стари ко зна колико вјекова, миленијума, исписани на недотјераном србском народном језику. Књига чак није била ни расјечена. Некада су се књиге најчешће штампале врло скромно, као свеске: на великом арку папира одштампа се обострано 8+8 страна, а онда се велики лист пресавије на 8 мањих. Тако испресавијани и необрезани листови су коричени. Читаоцу је било остављено да ножем расијече и растави стране. Такву недирнуту и нечитану књигу, као златан грумен облијепљен земљом, пронашли смо у манастирској књижници, расјекли је и угледали рјеткост за којом су безуспјешно трагали и Чајкановић, и Нодило, и Тројановић, и Милићевић, и сви старији и млађи етнологи и историографи¹.

Прије равно 135 година изузетни Милош Милојевић (1840-1897), професор црквене историје, члан *Ученог друштва* (данас САНУ), писац, етнолог, добровољац, четник, комита, велики родољуб и неуморни истраживач далеке прошлости Срба, штампао је у *Државној штампарији* у Београду 1869. године ову несвакидашњу књигу.

Милојевић је прикупио 345 већином изузетно старих обредних пјесама које су, још за његова времена пјевали коледари, лиличари, даждоле, лазарице... а могле су се чути на Ивањдан, Петровдан, на Туциндан и Бадњидан, на Цвети, затим на мобама и прелима, ту су мајске пјесме на Св. Јеремију, љуљашке и породилске, варичке и дружичалске, посмртна запијевања, пјесме о задушницама...

Познато је да се о називима божанстава из старе вјере у Срба ништа није знало. Имена нигдје нису записана, а није остало чак ни трагова у предању. Поуздано се знало само толико да су Срби некада исповиједали религију предака, да су слава, запис и Бадње вече реликти из старе вјере, док се на основу очуваних древних обреда те истраживања и анализирања приповиједака, бајки, прича, могло још понешто несигурно придодати (Нодило, Чајкановић).

У *"Лексикону религија и митова древне Европе"* (А. Цермановић, Д. Срејовић, *Савремена Администрација*, Београд, 1996, с. 502) пише: *"Извори за словенску религију су веома оскудни и фрагментарни... Каснији писани извори односе се углавном на веровања Балтичких Словена и Руса, док се о религији осталих Словена – Чеха, Пољака и Јужних Словена – може судити једино на основу лингвистичких остатака и фолклорне грађе."*²

А у Збирци обредних пјесама наведена су многа имена древних *"борова"* или *"божола"*, како су их најчешће звали стари Срби, за којима су безуспјешно трагали

¹ Захваљујући предусретљивости јерођаконa Никона Цветићанина и несебичној помоћи богослова Огњена Верића, пронађене су у старој књижници манастира Бођана многе ријетке и вриједне књиге, међу којима и ова изузетна збирка *"Обредних песама укупног народа српског"*.

² Захваљујемо намјеснику манастира Светих архангела Михаила и Гаврила у Ковиљу јеромонаху Исихију Рогоћу на обезбјеђењу изванредних услова за рад и на свој неопходној помоћи у настајању ове књиге.

многобројни истраживачи србске предачке религије. Стихови су препуни имена: Коледа, Купала, Гостослава или Радигоста, Љеља и Љеље, Пољеља и Пољеље, Вида или Свевида, Перуна, Јарила или Јаруна, Ладе, Велеша, Рујевита, Давора, Прпруше, Живбоже, оца Сварога и мајке Свароге, Божића Сварожића, Јаждраксина, Правовида или Прове Праве, Дажбога, Поревита, Рановита и загонетне "сиве Живе". И као потврда неријетких истраживача који су сматрали да су стари Срби одувijek били једнобожци, монотеисти, пјесме без икакве забуне величају "Вишњега, превишњега и јасњега, Триглава бога највећег" – "Наш господар Триглав вељи/ Наш Створитељ и Држитељ/ И велики Уморитељ" (пј. 107).

Њима су се Срби молили и призивали их у невољама – за сушних година, у болестима, у ратним опасностима, кад су се женили и подмладак добијали, на самрти.

Помињу се и имена многих демона које су наши преци настојали умилостивити и заварати: од страшног Водана и његовог сина Морана и многих кћери Морица па до Смртхана, Живе или Шиве и свих других и многих са основом *мор*.

Већ саме чињенице које смо навели представљају изузетно сазнање, велику етнографску и историјску – усудили бисмо се рећи – сензацију. Ипак, откриће групе пјесама које углас говоре о давном бивању Срба у Индији, о кратком благостању у далекој земљи, а онда о сталним сукобима са азијским народима и о великим погибелјима, изнад је сваког очекивања.

Ми смо као изузетне над изузетним, засебно издвојили и обрадили петнаест обредних пјесама у којима се помињу Индија и србска страдања од Хиндушана и Манџура, од Тартара и Глобира и црних Гата. У такође његовој збирци „Сватовске“ пјесме пронашли смо двије (98 и 215) које помињу „разбојну земљу Инђију крвну“.

Као осамнаесту пјесму уврстили смо једну посмртну, сасвим необичног обреда за Србе: спаљивање мртваца и његове жене, у Индији познатог као – *satya*.

Наравно, узели смо и двије познате пјесме у којима се такође помиње Инђија – "Свеци благо дијеле" и "Босиљак и роса", али и једну до сада необјављивану народну пјесму – "Роса робињица". Ову нам је пјесму уступила Светлана Стевић-Вукосављевић, познати ризничар нашег народног музичког блага.

Код Николе Беговића пронашли смо "Свету цркву Инђију" записану негдје у Лици или Банији, а од А. Ломе смо преузели такође индијску пјесму са Брача "Птица ластавица", први пут објављену 1896. у издању *Матице Хрватске*. У књизи "Народна књижевност Срба на Косову", коју је приредио др Владимир Бован, нашли смо пјесму „Инђија девојка“.

Дакле, укупно смо сакупили двадесет три "инђијске" пјесме сврставши их под један наслов – *Индијска руковет*.

О вјеродостојности прикупљених пјесама, о њиховој изворности и сачуваном народном језику којим су казиване, Милојевић је у *Предговору*, с. IV, записао: "Што се тиче ове прве наше свеске можемо слободно рећи – а тако захтевамо и убудуће да се ради и купи народна умотворина – да је: **она сакупљана и преписивана онако како су је уста казивача и певача изговарала. Да је потпуно верна у свему како говору тако и појединим речима и изразима.**"¹³

Милојевић је чак и напомену испод пјесама давао у дијалекту. За пјесме казиване мијачки давао је примједбе на мијачком нарјечју, а за оне спјеване брсјачки – на брсјачком говору. Тако је за једну пјесму казивану на помјешаној екавици са икави-

¹³ М. Милојевић, "Песме и обичаји укупног народа српског – Обредне песме", Државна штампарија, Београд, 1869, с. 46.

цом написао: "...сама Стане говорише ми без икакво правила **И** уместо **Ѡ**па и онди ди се увик чује **Е**. Ја митну ове писме и друге њене овако не притерујући ни у чим само ради тога да се види, да у нас наш језик није ни мало обрађен."⁴

Подсјетићемо да је др Ђ. Јанковић о вјеродостојности обредних пјесама у рецензији записао: "...не видим како би неко могао да их измисли: Милојевић или било ко други још у то време а и зашто. Уосталом, неке од тих песама се и данас певају у неком виду (Вељи Чуј). Такође није могуће измислити збивања као ни топониме, хидрониме и етнониме повезане са њима, и да се они подударе са подацима који у 19 столећу још нису били познати, нису били откривени, како ћу даље показати. ...Оне су заиста извор података о далекој прошлости Срба, и сведочанства обредне праксе образоване у неко прадавно време."

⁴ Потребно је такође појаснити, да смо придјев изведен од етнонима **Срби** писали по старом, предвуковском начину писања као **србски**. Наиме, прастара сугласничка скупина **СРБ** одувјек је представљала странцима несавладиву тешкоћу у изговору. Помагали су се тако, што су убацивали самогласнике између ова три сугласника и изобличавали ово особено име до непрепознавања. Жеља нам је била да у овоме раду, који говори о далекој прошлости овог прастарог народа, задржимо непромјењену сугласничку скупину **СРБ** и у старом придјевском облику, посебно, што се у селима долина ријека Криваје и Гостовића, затим у подозренским селима, те у вровачким селима: Крајзовцима, у Петровом Селу... и данас искључиво каже – **србски**. И владика Николај Велимировић је у "*Србској теодулији*" писао придјев од имена СРБ као србски. Такође у писању именице **санскрт** и придјева **санскртски** нисмо уметали слово "**и**", што су иначе принуђени да чине многи други народи како би разбили сугласничку скупину "**нскрт**" и тако омогућили неометан изговор. Србски језик, управо као и санскртски, има својство да у одређеним неопходностима, као што су изговори "тешких" сугласничких скупова: врт, крв, прст, смрт, крт, врх, Срб... сугласник "**р**" преобрази у самогласник и тако оно што је за друге језике веома тешко, претвори у лако изговорљиво.

ИНДИЈСКА
РУКОВЕТ

1. ИНДИЈСКА РУКОВЕТ

1.01. Познате пјесме о земљи Инђији	21
-------------------------------------	----

од с. 21 до с. 26

Добро је позната народна пјесма "Свеци благо дијеле". Њоме Вук Караџић започиње своју збирку "Најстарије пјесме јуначке" печатану први пут 1823. године у Липисци (Лајпцигу). Пјесму је Вук записао у Срему од слијепе Степаније која је била поријеклом из Јадра. Навешћемо само дванаест редака значајних за наше истраживање:

СВЕЦИ БЛАГО ДИЈЕЛЕ

...А мој брате, Громовник Илија,
како нећу сузе прољевати,
кад ја идем из земље Инђије,
из Инђије из земље проклете?
У Инђији тешко безакоње:
не поштује млађи старијега,
не слушају ђеца родитеља,
родитељи пород погазили...
кум свог кума на судове ћера,
и доводе лажљиве свједоке...
ђевер снаси о срамоти ради,
а брат сестру сестром не дозива...⁵

О овој пјесми Нодило је написао у своме познатом дјелу "Stara vjera Srba i Hrvata" неколико страна, чак је и изједначавао громовника Илију са Перуном, те упоређивао обојицу са индијским громовником Индром и са ведским Паржањом (Parjanya). Нодило је такође уочио знатне сличности у обичајима србског народа са онима описаним у старим Ведама...

...О "Инђији земљи проклетој" расправљали су такође Ћоровић и Костић сматрајући да је дошла у народну пјесму из романа о Александру Македонском⁶. Св. Матић пак претпоставља да је слијепа Степанија као Сремица само повезала неименовану земљу са именом села Инђија у Срему⁷. Александар Лома помишља да иза "Индија/Инђија као имена 'проклете земље' заправо стоји Виндија 'земља Венета/Винда' у

⁵ Вук Стефановић Караџић, "Српске народне пјесме", ИП Просвета, Бгд, 1958, књ. 2, с. 9.

⁶ Др Костић, "Тумачење друге књиге Српских народних пјесама Вука Ст. Караџића", 1 дд, Београд, 1937; Владимир Ћоровић, "Силуан и Данило II, српски писци XIV и XV века", Глас СКА СХХХVI, други раз. 72, с. 13-103.

⁷ Св. Матић, "Проклета Инђија", Зборник Матице српске за књижевност и језик, II, с. 192-193, Београд, 1954.

словенско-германском пограничју где су преци балканских Срба живели као пагани пре досељења на југ"⁸.

А Вук, који је пјесму записао, ништа не рече о *"Инђији проклетој"*, али је зато Радомир Матић, писац објашњења пјесме *"Свечи благо дијеле"*, у Вуковој збирци издатој 1958. године записао: *"Проклета Инђија (за коју народна песма везује приповетку о тешким гресима и безакоњима) дошла је из старе књижевности наше, из приче о страдањима апостола Томе у Индији, или непосредно из црквеног, пролошког житија Томиног"*⁹.

Тек Милојевић, а онда вијек послје Илија Живанчевић и Олга Луковић-Пјановић усудили су се писати о земљи Инђији, великој земљи у Азији, и о старим Србима који су некада у тој далекој земљи живјели.

Милојевић је највећи дио пјесме објавио у својим *"Одломцима..."*, а необичне стихове усхићено протумачио: *"Ова је пјесма тако јасна, тако тачна, тако дивна и чудна, боља и јаснија, истинитија и вернија од свију досадашњих наших и туђих историја и историчара. Из ње изводимо ово: да прва година несреће српске у Инђији означава прве нападаје црних народа, дошљаке са острва и из Киндуша, или средње Азије. Друга година означава нападаје тих истих народа са сасредоточеном силом Кинеза... А трећа и последња: најирњи насртај мисирских цара на Инђију и коначно утамањење остатака српских племена... Ето, дакле каква је грдна, ужасна и страховита несрећа и невоља била, у доба сељења Срба из Инђије, да није било леба ни за просфору а камоли за што друго."*¹⁰

Морамо напоменути да ова пјесма не говори о нападима Кинеза, Киндушана и осталих црних народа на Србе. Видјећемо нешто касније да и таквих пјесама, и то обредних, има. У њима се помињу Хиндуши, Манџури, Глобири, Татари и други азијски народи, но овдје Милојевић даје обједињено резултате својих претходних истраживања, поткрепљујући их стиховима ове пјесме.

Наводећи најзначајније пасусе из Милојевићевих *"Одломака..."* као и поменуте стихове народне пјесме, Луковић-Пјановић закључује: *"Уколико ми је допуштено да изразим своје лично мишљење, чини ми се да је српски народ стварао ову песму већ на путу из Инђије... Идући према новим крајевима света... То треба хтети и моћи истражити! ...Овде би требало да отпочнемо развијање наше теме, доводећи у везу и откривајући заједничке мотиве, не само између прича давних Срба и оних, које су Грци од њих узели и преудесили, већ особито издвајајући све оно што је остало сачувано у било ком облику у српском духовном народном благу од епохе Веда до данас."*¹¹

Другу познату пјесму са индијском темом *"Босиљак и роса"* први је објавио Вук 1841. г. записавши је у Рисну¹². Живанчевић је у свом *"Новом поколењу"*, у поглављу *Српска народна песма*, о овој народној пјесми записао: *"Наш народни песник не упућује их ни на Италију чије лимуне и поморанџе посматра са прозора, ни у Грчку, зе-*

⁸ Александар Лома, *"Пракосово"*, САНУ Балканолошки институт, с. 57, Београд, 2002.

⁹ В.Ст. Караџић, *"Српске народне пјесме"*, књ. 2, с. 625.

¹⁰ М. Милојевић, *"Одломци историје Срба"*, Државна штампарија, Бгд, 1872, с. 50, дио I.

¹¹ Олга Луковић-Пјановић, *"Срби... народ најстарији"*, ИПА Мирослав, Бгд, 1994, књ. 2, с. 245-247.

¹² Вук Стефановић Караџић, *"Српске народне пјесме: књига прва, у којој су различне женске пјесме"*, припр. Вл. Недић, Београд, 1975 (1. издање Беч 1841).

*мљу вечитог пролећа, која му је ту под ногом, већ духовна носталгија одвлачи га тамо далеко, далеко чак у Индију...*¹³

¹³ Илија Живанчевић, "Новом поколењу", Београд, 1934/1994, с. 88.

БОСИЉАК И РОСА

Поцмилио ситан босиоче: "Тиха росо, што не падаш на ме?" "Падала сам за два јутра на те, ово сам се била забавила гледајући чуда великога, ђе се вила с орлом завадила око оне зелене планине. Вели вила: Планина је моја!" Орле вели: "Није, него моја!" Вила орлу крила саломила.	Љуто цмиле тићи орловићи, цмиле љуто, јест им за невољу; ћешила их тица ластавица: "Не цмилите, тићи орловићи! Повешћу вас у земљу Индију, ђе штир коњу расте до кољена, ђетелина трава до рамена: откле никад не залази сунце."
--	---

Ову исту пјесму у нешто другачијем језичком облику забиљежио је етномузиколог Петар Вукосављевић у селу Јошаница на Хомољу. Пјесму је Вукосављевић записао под именом *"Љуто цвили ситан босиоче"*.

ЉУТО ЦВИЛИ СИТАН БОСИОЧЕ

Љуто цвили ситан босиоче: "Тија росо, што не падаш на мен'?" "Падала сам до два јутра на теб' ово сам се јутро забавила, гледајући чуда великога, да се Вила с' орлем завадила, око оне зелене планине. Вила вели: 'Планина је моја!'	Орло вели: 'Није, него моја!' Вила, орлу крила поломила. Љуто цвиле тићи орловићи. Тешила ју тица ластавица: 'Не цвилите тићи орловићи. Водићу вас у земљу Инђију, ђе штир расте коњу до колена, детелина трава до рамена. Отклен сунце не залази никад'."
--	---

Захваљујући чувару нашег изворног народног блага Светлани Стевић-Вукосављевић, у прилици смо први пут предочити народну пјесму у којој се такође говори о Индији и гдје се мијешају екавица и ијекавица, а која се и данас "пупева" на Хомољу:

РОСА РОБИЊИЦА

Везак везла Роса робињица,
везак везла ју море гледала,
морем лете два врана гаврана
јал говори Роса робињица:

"Ја два врана, два по богу брата,
јесте л` скоро јод земље Индије?
Јест` видели моју стару мајку?
Јел` је моју браћу иженила
и сестрице младе разудала?
Јел` је моје даре поарчила?"
Јал` говоре два врана гаврана:
"Ми смо јутрос јод земље Индије,
видели смо твоју стару мајку.
Она твоју браћу иженила
и сестрице младе разудала,
ја ли није даре поарчила,
већ преврће јутром и вечером
и спомиње Росу робињицу."
Јал` говори Роса робињица:
"Ја два врана, два по богу брата,
јотидите ју земљу Индију,
па кажите мојој старој мајци,
нека моје даре раздијели,
нек раздијели слепом и сакатом,
нек спомињу Росу робињицу."
То говори Роса робињица,
То говори чарне очи зави,
Зави очи па ју море скочи.

Пјесму је Стевић-Вукосављевић забиљежила у Милатовцу (Жагубица, Хомоље) по казивању осамдесетогодишње старице Живке Милојковић, рођене у Сувом Долу. Пјесма се у народу зове "*Везак везла Роса робињица*" и најчешће се пјевала као свадбена све до седамдесетих година прошлог вијека, кад су народно "пупевање" на свадбама потиснули хармоникаши и трубачи. И данас се често чује на сеоским прелима.¹⁴

Овим трима пјесмама о Индији направили смо увод у серију од петнаест обредних пјесама (иначе у овој књизи прилажемо укупно двадесет три пјесме са индијским темама) у којима се помињу Индија или индијски топоними и хидроними, или пак имена азијатских народа са индоазијске цјелине. Ту су записани и град Дунав, и ријека Дунав, и "*србске земље Рашке светле*" – али у Индији!

1.02.	Обредне пјесме о Индији	26
--------------	--------------------------------	----

од с. 26 до с. 130

Прва пјесма којом представљамо збирку "*Песме и обичаји укупног народа српског – Обредне песме*" заведена је под редним бројем 107. У Призрену су је пјевали коледари, а записао ју је "*г. Јово Станимировић свештеник Призренски*".

¹⁴ Захваљујемо Светлани Стевић-Вукосављевић и Петру Вукосављевићу на помоћи и сарадњи у истраживању србских обичаја.

СИВА ЖИВА¹⁵

пј. бр. 107

-1-	-2-
<p>Сива Жива сива силна, Сива силна голубице! Да куда си путовала? Одговара Сива Жива Сива силна голубица: "Ја сам тамо путовала У Инђију нашу земљу. Пролећела Хиндушана И ту Глобу Тартарију Црни Хиндуш и Тартару. Летила сам Господару Нашем силном Триглав бору</p>	<p>Те гледала што нам чини Што нам чини заоведа." Шта чињаше наш Господар Наш Господар Триглав вељи, Наш Створитељ и Држитељ И велики Уморитељ? Одговара Сива Жива Бела силна голубица: "Наш Господар лепо чини Трима кола у зучиње И четврто злато мери. Да правимо златне чаше</p>

-3-	-4-
<p>Златне чаше и сребрне Да молимо младог Бога И Божића Сварожића Да нам даде свако добро Понајвише дуги живот. Дуги живот добро здравље И богатство што га носи. Божић поје по сву земљу Не боји се Хиндушана Нити црног Тартарана Ни големе те пустаре А проклете Глобе црне Глобе црне Тартарије, И те гадне Манцурије.</p>	<p>Слава му је до небеса До престола Триглав бога Брада му је до појаса. До појаса среди земље Србске земље Рашке светле. Да се роде мушка деца Љути војни Даворови Даворови и Јарила Она силног Туривоја. Туривоја Ђуримами Да се роде јагањчићи Јагањчићи и јарићи И ти вељи теленчићи. Женски више него мушки.</p>

О којој Инђији пјесма говори заиста не може бити недоумице. Топоними: Хиндушан, пустиња Глобе и Тартарија, затим етноними: Хиндушани, "*црни Тартарани*" и "*гадни Манцури*" чврсто и сигурно одређују радњу догађања на индијски потконтинент. Како би одредили приближно тачно мјесто наведених топонима или хидронима, или објаснили одређену етнонимију, користили смо "*ATLAS SVIJETA*", *JLZ*,

¹⁵ Због бољег праћења и лакшег повезивања радње, уопште за боље сналажење у тексту, дали смо уз број пјесме под којим је заведена у Збирци и наш наслов. То је углавном име које се јавља у пјесми ("*Сива Жива*", "*Јак-цар*", "*Вељи Чуј*") или читав стих који најбоље изражава главну мисао, радњу пјесме ("*Од Инђије до Хиндбана*", "*Побели нам царе сву земљицу црну*", "*У Инђији у Србији*").

Zagreb, 1974, затим карте које је прикупио проф. Реља Новаковић, наш познати историогеограф, објављене у многим његовим књигама, а које смо, наравно, навели у попису коришћене литературе¹⁶. Посебно смо настојали да што више података црпимо из свакој кући најдоступније књиге – *"МАЛА ЕНЦИКЛОПЕДИЈА ПРОСВЕТЕ"*, ИП Просвета, Бгд, 1959, како би и читаоци мање упућени у ову тематику могли провјеравати наша тумачења и наводе.

Хиндушан или Хиндустан био је некада општи назив за Индију. У *"Енциклопедији"* пише да је то и *"велика низија у Индији између Хималаја и Декана, поглавито у сливу Ганга"* (књ. 2, с. 939).

Тартарија – Монголија, Тартари – Монголи: *"Монголију су од давнина насељавала монголска или татарска племена... као етничку групу најпре су их упознали Кинези (први помени у X веку), док Европљани за њих нису знали све до XIII века. Монголска племена ујединио је Темуџин Џингис-Кан 1206. године"* (књ. 2, с. 104).

"Манџу, Манџурци, народ у источној Азији – северној Кини (Манџурији), монголско-тунгуског порекла... Манџурска династија је владала Кином 1644-1912" (књ. 2, с. 29).

Манџурија – данас покрајина на сјевероистоку НР Кине, између Монголије и Јапана.

Кинези – народ монголске расе. *"Кинеска племена у долинама реке Хоангхо и Јангцекјанг, већ крајем неолита и почетком бакарно-бронзаног доба (око 5000 г. пре н.е.) приступају земљорадњи заснованој на вештачком наводњавању... у сливу реке Хоангхо око 3000 г. пре н.е. оснива се и прва кинеска робовласничка држава..."* (књ. 1, с. 646).

Врло је могуће да се под Манџурцима подразумевају и Кинези – оба су народа, наиме, истог поријекла. И Грци су у вријеме јаког Бугарског царства и сталних сукоба са Византијом, и Србе и Русе називали Бугарима. Исто тако је некада општи назив за сва словенска племена био Срби или Винди.

Изузетно је значајно помињање *пустаре Глобе* (пј.107), те етнонима: *црног Глобира* и *пустог Глобоша* (пј. 148) и *Хобина љута звер* (пј. 202), па топонима *Хобе*, гдје су Хиндушани (*"У тој Хоби Хиндушани"* – пј. 199), и на крају у пјесми 249 једна ближа одредница – *"Оне Манџурије/ Манџурије царе/ Проклете Глобије/ Те Глобије царе..."*

Ово је стабилан, рекли бисмо укопан аргуменат, врло чврст топоним који се не налази нигдје на Балкану и који радњу пјесме сигурно опредјељује у Азију, вјероватно у Индију или непосредно уз Индију. У Европи нема пустиња, а посебно не такве за коју би се могло рећи – *"Не боји се Хиндушана/ Ни големе те пустаре/ А проклете Глобе црне"* (пј. 107).

Народи се крећу, преваљују велике раздаљине и увијек постоји могућност неког азијског продора на Балкан у далекој прошлости о којем историја не зна. Узимајући у обзир и ту могућност, могла би се имена "варварских народа" поменута у пјесмама логично протумачити и као најезда која је у незабиљеним временима протутњала Малом Азијом и Балканом. Међутим, кад се опјева географски назив каквог нема у

¹⁶ Захваљујемо Дарји Трго Арсеновић на помоћи у проналажењу старијих географских и историо-географских карата и њиховом претраживању.

Европи, тражити га на мапама старе Европе било би исто као и тражити санте леда у тропским морима.

Дакле, излишно је трагати за пустињом Глоби или Хоби било гдје изван Азије. На западној страни индијског подконтинента, у Пакистану и Авганистану, затим на југу Туркменистана и на југу Кине налазе се многе велике пустиње. Скоро дуж читаве индијско-пакистанске границе протеже се велика пустиња Тар (800 км x 150 км до 450 км ширине), на југу Кине, одмах изнад сјеверне границе Пакистана и Индије налази се такође велика пустиња Такла-Макан, а између Каспијског језера, Ташкента и Алма-Ате расуте су многобројне пустаре.

Према стиховима: *"Не боји се Хиндушана/ Ни големе те пустаре/ А проклете Глобе црне/ Глобе црне Тартарије,/ И те гадне Манџурије"* (пј. 107) – могло би се закључити да је *"Глоба црна"* велика пустиња Гоби у самом средишту азијског континента. Гоби се протеже скоро читавом Унутрашњом Монголијом или Тартаријом (данас у Кини), а источно од ње је и Манџурија. И пустиња Глоба, и Тартарија, и Манџурија, као што видимо у наведеним стиховима, груписани су заједно – и у пјесми, али и на географској мапи. Милојевић, описујући давне борбе Срба са Кинезима, помиње *"пустару Хобе"* и смјешта је у унутрашњу Азију крај средњоазијске висоравни и Тјеншанских планина.¹⁷

Међутим, тешко би могли на основу остале врло јасне топонимије – Инђије и Хиндушана, затим у каснијим пјесмама често наглашаваног: *"У Инђији у Србији"*, *"Во та Инђија Стара Србија"*, *"Од Инђије до Хиндбана/ Крвљу србском окупали"*, радњу пјесама у којима се помиње *"пустара Глоба"* смјестити неколико хиљада километара од Индије, посебно што се и на индијском потконтиненту, и у окружењу налазе многе велике пустиње.

Ми сматрамо да *"Србске земље Рашке свете... у Инђији нашој земљи"* треба тражити у горњем порјечју моћне ријеке Инд између 30⁰ и 35⁰ сјеверне географске ширине, те између 70⁰ и 77⁰ источне географске дужине. Ова површ је омеђена са запада високим вијенцем Хиндукушких планина, са сјевера још вишим Каракорумом, а са сјевероистока непрелазним Хималајима. Са лијеве стране ријеке Инд, дужином од око 800 км простире се пустиња Тар. То су све велике природне препреке у које се уклапају и хидронимија, и топонимија, а и етнониимија обредних пјесама. Веома је лако ту смјестити Хиндушане, чије име приморава да им се матична земља тражи на Хиндукушким планинама или око њих. Кинези, Манџури, Монголи, Татари су и природно, преко Аму – Дарје, упућени ка том југу Азије. На овоме подручју су руски истраживачи указали на велики број славонофоних назива. Ту се смјешта и настанак Веда, а наука у Пенџабу такође проналази и Аријевце – прве бијеле освајаче Индије.

Милојевић је старим Србима у Индији посветио 94 стране својих *"Одломака..."*, те тако на страни 41 он налази земљу србског настањења у близини Хиндукушких планина. Милојевић пише: *"Хиндукушке планине око којих становаху (Срби – нап. аутора), делиле су га од Хиндуша у данашњим Бухарским и другим пустарама средње Азије у којима обитаваху црни народи..."* Бухара је подручје горњег слива ријеке Аму-Дарје.

Још један дио Индије одговара упућењима обредних пјесама – порјечје моћног Ганга¹⁸. Баш тамо, испод горе Бебир, извире ријека Дунав – име веома често помињано у пјесмама и као град, и као ријека али и као србска земља.

¹⁷ М. Милојевић, *"Одломци историје Срба"*, с. 30-33, дио II.

У књизи Александра Ломе *"Пракосово – словенски и индоевропски корени српске епике"* уочили смо још једну мање познату пјесму о Индији. Пјесма је забиљежена у Повљу на Брачу и дјелимично наведена у издању Матице Хрватске из 1896. године¹⁹. Умјесто Сиве Живе птица ластавица одговара *"Мостарки дивојки"* да лети из

...Индије равне,
Гдино људи врло Бога моле,
Гдино слуша млађи старијега,
А старији Бога великога,
Гдино овце свилна рунца носе,
А дивојке ракам до колина.

Према овој пјесми у Индији је све најбоље, дакле све супротно стиховима *"Свеци благо дијеле"* те Лома претпоставља да би могла бити *"просто изокретање безакоња из епских песама о проклетој земљи"*. Овакво мишљење би могло и опстати да се нису појавиле *"Обредне песме"*. Поред пјесме *"Сива Жива"* (107) видјећемо још неколико гдје се не пјева о проклетој земљи, но се помиње благостање у Индији (105, 188, 199, 202 и 212).

Слиједећа пјесма *"Јак-цар"* обогаћује индијски именослов новим хидронимима – великом ријеком Чуј и Дунавом. Пјесму је записао Скендер, Србин мухамеданске вјере из Босне.

ЈАК–ЦАР
пј. 104

Борак борили Серберичани	Хиндуш за њим насрнуо
Кољедо мој	Дуга борба дуга рата
Божоле мој	И Крајине злопамтиле.
Божићу мој	Кољед земљу оставио
Сварожићу ој!	Над Босну се надмашио.
У тој земљи Серберији	Босном трјесну Србу свану
У Инђији проклијетој.	Босна србска и одавна
Борак борили много дуго	Од Србије постанула.
Сто тисућа дугих љета	Кољед био прјеминуо
Двјеста тисућ кратких љета,	Божића нам оставио,
Борак борили зло чинили.	А Божића Сварожића.
Борић боре разљути се	Сварог браду погладио

¹⁸ Упозорила нас је лектор В. Томић, да је р. Ганг у Индији женског рода, те да би био бољи назив – ГАНГА. До грешке у роду је дошло због превода са енглеског – "Ganges".

¹⁹ Александар Лома *"Пракосово – словенски и индоевропски корени српске епике"*, с. 50-51.

Тартарима земљу даде
А Србима туђег станка
Туђег станка туђег данка
На Србицу и Јак-цара
На тог Чуја вељу ријеку.
Борили се храбрили се
Боје своје погубили
Земље србске оставили
И Инђију и Дунава.

Млого добро починио
Сваком нами добро дао
Домаћину понајвјеће.
А домаћин кољеђаном
Свашта доста подарио:
Коме злато, коме благо
Цар Кољеду милу шћјерцу
Кољеђаном синовине.

Одмах ћемо навести и пјесму 102 – "Велѝ Чуј", јер се ове двије пјесме (104 и 102) складно допуњују: говоре о истом времену и о истом догађају, чинећи тако повезану цјелину. И ову коледарску пјесму из Босне записао је такође Скендер.

ВЕЉИ ЧУЈ

пј. 102

Тјекла вода Серберица.

Калино Милино!

Калин Вилин

Вито перо

Јељено јељево

Јељево драшково!

Здравље нам вјелико

Храброст нам највјећа.

С покрај града тог Дунава

Тог Дунава доброг војне.

С покрај Рашке на Рашици

На утоци у Марици.

Воду пили трудни коњи

На тој рјечи страшном Чују.

Трудни коњи утруђени

Тјешка боја вавијек бијућ.

Са Татаром љутим врагом

И Манџуром душманином.

Млад се Божић наљутио од Дунава

града ошо,

Нашој Босни причалио

У Босни се настанио.

Свако добро Босни дао

И босанским Србовима

Понајвјеће теби газда

А ти нама добре дарке.

Доста је писано о великој сличности, па чак и истовјетности топонимије и хидронимије сјеверозападне Индије са географском ономастиком у словенским земљама, а посебно са географским називима у србским земљама.

Рус О.М. Морешкин помиње још у XIX вијеку *"богату и широку област Дунавску"*: *"Још од вајкада дивља племена индијских острва и Нове Холандије, као и умножено народонасељење у данашњој Китајској империји и у источној половини индијског полуострва, обратили су своје завидљиве погледе на западни полуострв и цве-*

тајуће тада краљевство Сјамба, или Срба, који су испочетка насељавали богату и широку област Дунавску...²⁰

И енглески географ Вилијам Хутри такође говори о области Дунај у Индији, за коју каже да је највећа.²¹

Милојевић у "Одломцима..." (с. 44) наводи многобројне истовјетне и сличне називе у Индији и у србским земљама и вели: "С оне стране Ганга – *India extra Ganges* – знатне су планине биле: Бебирске – *Vebyrus*, и Семантијске, а реке: Дунав који излази из горе Бебира."

На страни 59. истих "Одломака..." Милојевић пописује србофона имена у Авганистану, Курдистану, затим у Бухари и Туркестану, а међу њима и ријеке Чил, Чул и **Чуј!**

На страни 78. имамо још један сличан назив – ријека Чујан, а на Тибету четири ријеке: Чуо, **Чуј**, Чуила и поново **Чуј**, затим један град – Чује (с. 79-81).

Радећи рецензију ове књиге Ђ. Јанковић је провјеравао наше наводе, изворе, као и попис многих топонима и хидронима у Индији основе СРБ, СЕРБ, СИРБ, САРБ, СОРБ... Он је са савремених карата Индије, Авганистана, Пакистана и Ирана, преко Интернета, добио велики испис још увијек "живе" србске ономастике на југу и југозападу Азије. Такође подстакнут обредним пјесмама могао је протумачити везу великог надгробног каменог споменика у облику рибе у јужном параклису цркве Светог Николе у Куршумлији (откривен око 1975. год.) и врло сличних "постављених усправно као крајпуташа или над или уз гробове, од ушћа Дунава, преко Кавказа и Јерменије до реке Чуј, Алтаја и Монголије"²².

Такође нас је упозорио на Просветину атласну карту Азије са ријеком Чу, гдје је источно од Сир-Дарје уписан, за Србе, овај посебно значајан хидроним (Карта 1).

²⁰ О.М. Морошкин, "Историја критичког истраживања о Русима и Словенима", Санкт Петербург, 1843, с. 163-173; М. Милојевић, "Одломци историје Срба", с. 41-42, дио I.

²¹ М. Милојевић, "Одломци историје Срба", с. 42, дио I.

²² Из "Рецензије рукописа Б. и А. Арсенивића 'Обредне пјесме старих Срба из Индије'".

Карта 1: Ријека Чу(ј) у средњој Азији

На приложеној карти упоредо са Сир-Дарјом тече ријека Чу, а на њеној обали је такође и град Чу. Веома смо захвални др Јанковићу на овим упућењима.

И загонетни србски Јак-цар као да је дао своје име области "бунтовних независних људи" – **Јакистану** ("Одломци...", с. 52) и тибетанској ријеци **Јака** (с. 81)...

...Из наведених пјесама сазнајемо такође да су Срби дуго година боравили у Индији: "Борак борили много дуго/ Сто тисућа дугих љета/ Двјеста тисућ кратких љета...". Стари народи су имали своје календаре који се нису увијек управљали по сунцу. Рачунања старих Индијаца, Кинеза, Калдејаца и Египћана полазила су од владања њихових династија и дају огроман збир година који, у односу на људски вијек, јасно казује да је потребно извршити прерачунавања. На примјер, Мојсије Хоренски наводи Калдејски попис владара: на првом мјесту је Алор, који је владао 10 шарова, а сваки шар има 3600 година²³. Србска "дуга љета" и "кратка љета" не подразумијевају земаљску годину, један обилазак Земље око Сунца, већ упућују на сасвим други начин рачунања времена својствен индијском подконтиненту. Нешто више и поближе рећи о могућим годинама србског бивања у Индији је немогуће, изузев оног што и сама пјесма каже: "Борак борили много дуго".

Серберичани и Серберица у припјевима пјесама "Јак-цар" и "Вељи Чуј" ("Борак борили Серберичани..." и "Тјекла вода Серберица...") додатно учвршћују на исто географско подручје радњу обију пјесама. Такође сазнајемо да су се земља или земље Срба или Серберичана у Индији звале: и Србија, и Србица, и Рашка, и Серберија

²³ М. Милојевић, "Одломци историје Срба", с. 63, дио I.

(Серберија = Семберија?), да су кроз њих текле ријеке Серберица, Рашица и Дунав, да је постојао и град Дунав, а и да се читава област звала Дунавском.

По свој прилици, на пограничној ријеци Чуј, Србе и њиховог Јак-цара нападали су Хиндушани, Татари (Монголи) и Манџури (Кинези). Исцрпљени многим бојевима – *"Дуга борба дуга рата"* (пј. 104), Срби су се повлачили остављајући своје земље. Један дио Срба је напустио Индију и Дунав у Индији, и вратио се прамајци Дунаву на Балкану. Пјевач јасно каже: *"Борили се храбрили се/ Боје своје погубили/ Земље србске оставили/ И Инђију и Дунава"*.

Име Јак-цар је могло настати слично надимку цара Душана Силног: силни цар, јаки цар – Јак-цар.

Необичан је стих: *"С покрај града тог Дунава/ Тог Дунава доброг војне/ С покрај Рашке на Рашици/ На утоци у Марици"* (пј. 102). Стара србска област Рашка, преднемањика Рашка, захватала је и подручје око ријеке Рашке све до њеног ушћа у Марицу ниже Филипопоља²⁴. Данас су ове земље у саставу Бугарске. За тумачење Рашке, Рашице и Марице имамо двије могућности.

Прва је: сва имена поменута у пјесми су донијета из Индије. Посебно што је поменут град Дунав, и то *"Дунава веља града"* (пј. 105), којег као великог и познатог мјеста између ријеке Дунав и Егејског мора никада није било (видјети *"Историју Византије"* од Г. Острогорског). Пјесма је сачињена у балканској Србији – *"Од Дунава (индијског) града ошо/ Нашој Босни причалио"*, и пјевач догађаје у Индији опјева по сјећању.

Друга могућност је: почетак пјесме је каснији дометак – пјевач убацује балканску Рашку, Рашицу и Марицу, балканске ријеке које га подсјећају на "страшни Чуј" гдје су *"Воду пили трудни коњи/... Трудни коњи утруђени"* послје *"Тешка боја вавек бијућ/... Са Татаром љутим врагом/ И Манџуром душманином"*. У овом тумачењу остајемо без објашњења: гдје је то велики град Дунава на Балкану и одакле називи Рашка и Рашица кад се поуздано зна да су то посрбљене индијске ријечи? Прије доласка Срба из Индије за њих се није могло знати.

Одмах да кажемо да Марица није хипокористик, милосница од хришћанског имена Марија. Код свих имена ријека основе *мор*, *мур* и *мар* морамо бити врло обазриви. У каснијем образлагању рећи ћемо више о разлозима, но овдје ћемо напоменути да сви водени токови који садрже морфему *мор* или *мур* носе србска имена па ма гдје их затицали, и увијек говоре само србским језиком символа: *мор* означава црно али и смрт. Веома велики број демона има овај корјен у имену: Морана, Мурена, Морице, Марице, Мора, Морна, Моран, Морија... По старом србском вјеровању вода је најчешће станиште црних сила. Срби су тијела свијетлих предака сахрањивали у кући, а касније на окућници, док су трупла непожељних сродника спуштали чамцима низ ријеку – да их вода однесе у *море*. Тако су многи водени токови добили имена са основом *мор* – црно, смрт: Морава, Моравица, Мориш, Мура, Морача те тако и Марица, а у пјесми 183 помиње се нека вода у стиху *"на Бистрици Марошу"*. Све доскора Срби нису сахрањивали утопљеника у гробље – сматрало се да је "нечист", да је подпао под власт морог, црног свијета...

...Уз *"Јак-цара"* и *"Вељи Чуј"* неизоставно иде и трећа пјесма – *"Девојка са реке Чуј"*. Ово је сад заокружена трилогија из које сазнајемо, да је бој на ријеци Чуј имао

²⁴ М. Милојевић, *"Одломци историје Срба"*, с. 142-143, дио I.

далекосежне последице по Србе у Индији, тако дубоке да се и по повратку у прапо-
стојбину вијековима преносио у народу, и до Косова а наравно и послије њега, да је
ушао са Јак-царем у обредне пјесме те је тако могао послужити као приповједачка
основа за пјевања о каснијим бојевима.

ДЕВОЈКА СА РЕКЕ ЧУЈ²⁵

пј. 266

-1-	-2-
Чујеш, чујеш, чујеш Мајко!	Да вадом одморим Мајко!
Там за реком Чујем. Мајко!	Да водом напојим Мајко!
На србској крајини, Мајко!	Ладном водом Мајко!
Коњи заведени. Мајко!	Бистром реком Чујем, Мајко!
За град заведени. Мајко!	Чујем на крајини Мајко!
За цмиљ повезани Мајко!	На србској погибији Мајко!
За цмиљ и босиље, Мајко!	Да видом извидам Мајко!
Глађу изглађени Мајко!	Да ране залечим Мајко!
Жеђцом изжаждани Мајко!	Да војне разбудим Мајко!
Јездом уморени, Мајко!	Наше мртве војне Мајко!
Бојем избијени Мајко!	Момке нежењене Мајко!
Копљам избодени Мајко!	Злато нековато Мајко!
Стрел`ма изтрељани Мајко!	Алем неправљени Мајко!"
Мач`ма изсечени Мајко!	Ал` говори мајка, Својој милој ћерки.
Хоћу л` хоћу л` ићи? Мајко!	Својој ћерки драгој, Са Јак цара реке:
Да коње одрешим, Мајко!	"Иди, иди, иди Ћерко!
Да зобцом назобим Мајко!	Те коње одреси Ћерко!

-3-

-4-

²⁵ Пјесма је из Мачве. Милојевић је испод пјесме записао: "Ова се песма пева у Мачви кад момча-
дија иде у коло".

Те зобцом назоби Ћерко!	Госпоштине Ћерко!
Те вадом ²⁶ одмори Ћерко!	Наше царевине Ћерко!
Те Чујем напоји Ћерко!	Нашу дику красну Ћерко!
Ладним Чујем реком Ћерко!	Наше војне младе Ћерко!
Те ране извидај Ћерко!	Момке нежењене Ћерко!
Видом лековитим Ћерко!	У мртвоме санку Ћерко!
Те војне разбуди Ћерко!	Разбуди јих драга, Ћерко!
Наше војне тужне Ћерко!	У град уведи јих Ћерко!
Нашу децу јадну Ћерко!	У град Ниш наш славни Ћерко!
Наше браниоце Ћерко!	На тој реци Чују Ћерко!
И нашег господства Ћерко!	Славни старо-славни Ћерко!

Да се прво осврнемо на повезујућа мјеста за све три пјесме: догађај, мјесто дешавања и поменута иста имена.

Све три пјесме опијевају или помињу главни догађај – пресудну битку на великој ријечи Чуј – *"Там за реком Чујем/ На србској крајини."* Ту су и Срби – Серберицани, и србски Јак цар, а у прве двије пјесме поменути су и србски непријатељи у Индији: Хиндушани, Татари и Манцури.

Трећа пјесма *"Дјевојка са реке Чуј"* описује разбојиште и посљедице велике и, по свој прилици, одлучујуће битке за србски опстанак у Индији. Дјевојка која походи бојиште није обична дјевојка, није ни дјевојка која тражи своје миле нити каква драга јунака, но дјевојка вилинских особина: она може *"Да видом извида, да ране залечи, да војне разбуди... у мртвоме санку."* На завршетку пјесме поново се говори да мртве војне из *"мртвог санка разбуди и у град уведе"*.

У религији предака, или како је још зову етнографи и истраживачи старих вјеровања – у *религији мртвих*, ово је врло важан чин. То је њена суштина, основна догма – да се призову племените душе, а посебно оне које су дале живот за свој род, да сада из духовног свијета, када имају још већу моћ и силу, чувају и бране заједницу, племе, од душманских насртаја.

²⁶ *"Да вадом одморим, мајко", "Те вадом одмори, ћерко!"* – у ријечнику *"Srbskohrvatsko-slovenski slovar"*, Janko Jurančič, *Državna Založba Slovenije*, Ljubljana, 1986, под **vada** пише: "1. рок, термин: одгодити коме ваду – одгодити кому рок; 2. јарак: речна и поточна вода се разводи вадама." Очигледно да *"вада"* из ријечника није иста *"вада"* из пјесме.

Више пута смо напомињали да су Срби тијела свијетлих предака сахрањивали у кући, како би задржали у својој близини душу сродника – чувара огњишта, потомства, од црних и злих невидовних сила. Такође су се настојали ријешити тијела непожељних сродника, обијесних арамија, завидљивих и осветољубивих, кукавица и лако поткупљивих, па су их спуштали чамцем низ ријеку – да их вода однесе у земљу смрти, у Морију.

Ова прастара пјесма надахнута религијом предака управо говори о још једном старом србском обреду – послје боја потребно је прикупити, призвати душе палих јунака да дођу у свој град, међу своје, и да са живима чувају и бране угрожено наследство. Од њих се тражи помоћ у посебно тешким временима – кликовањем се призивају у љутим бојевима, у тешким страдањима, кад је снага мала а непријатељ премоћан.

Срби су све доскора у борби са непријатељем клицали претке: *"Кад је мала снага Црногораца" – каже Медаковић ("Живот и обичаји Црногораца") – 'онда се бију иза заседе, а кличу и мртве, који су прије двадесет година умрли'. '...Кад се помешају са Турцима,' – каже Љ.П. Ненадовић – 'узвикују имена и оних јунака што су у стара времена секли Турке. ...О томе се не само прича него се, у тешким окршајима, и данас чине покушаји да се преци дозову и да се клицањем њихова помоћ изнуди.'*

Један случај дозивања у помоћ, клицање мртвих јунака, дознао сам да се десио у бугарском рату 1913, на положају Црни Врх, више Кратова.¹²⁷

У *"Горском вијенцу"* Радун, утврђен у кули и окружен Турцима, пуцајући призива у помоћ и живе и мртве српске јунаке: *"А он гађа пушком, не престаје;/ попијева танко, гласовито,/ притијева Баја и Новака,/ притијева Драшка и Вукоту/ и два Вука од села Трњинах,/ Марковића и Томановића,/ а кликује и живе и мртве -/ види страшну уру пред очима!"*

У нашој разматраној пјесми обредни пјевач назива србске браниоце најумилнијим именима – *"Нашу децу јадну, Наше браниоце, Наше господство, Господство наше царевине, Нашу диму красну, Наше војне младе, Наше мртве војне, Момке нежењене, Злато нековато, Алем неправљени"*.

Оставити кости, а тиме и душе погинулих под поробљивачем, душманином, претежак је гријех. Срби су у посљедњем рату (1991-1995) ископавали кости својих најмилијих и носили их на србску земљу. О томе је генерал Младић као очевидац говорио: *"Никад, ни у једном рату, ниједан народ није вадио вјековне или свјеже посмртне остатке својих погинулих и умрлих, па их преносио на други простор. Замислите каква је то ситуација кад сретнете промрзлу мајку која носи кости сина погинулог 1992. године. У некој пластичној кеси сакупила је јадница кости свога сина, носи их на леђима да га сахрани на српској земљи... У своме животу нисам видео тако страшне и потресне призоре, да се ваде и носе посмртни остаци. Гробове старе по сто, двјеста година српски народ из Сарајева преносио је на другу територију."¹²⁸*

У *"Косовско-метохијском зборнику"* (Београд, 1990, с. 94) пише, да су Срби исељавајући се пред Шиптарима *"носили собом и посмртне остатке својих драгих и сахрањивали их у нова места по Србији"*. Чест је био случај да стари одсељени Србин,

²⁷ В. Чајкановић, *"Стара српска религија и митологија"*, с. 116 и 184.

²⁸ Интервју генерала Ратка Младића грчкој агенцији "МЕГТА" објавио недељник "НИН" јула 1996. године.

на умору, закуне дјецу да му кости сахране на дједовини – да се душа може навраћати на најмилија мјеста, да буде са прецима и сродницима у старом крају. Посебно у давним временима настанка ове пјесме религијски закон и морални обзир, а нарочито тврдо вјеровање у повезаност душе са костима, нису могли дозволити да тијела браниоца остану изван заједнице. Она су морала бити однешена, ако је било икако могуће, у близину живих.

Загонетно је помињање Ниша: из *"мртвог санка/ Разбуди их драга/ У град уведи јих/ У град Ниш наш славни"*.

По иселјењу из Индије морају се довести у нови крај, на Балкан, и душе изгинулих ратника са страшног Чуја, да чувају србску нову-стару земљу и помажу "живе војне". То би било једно тумачење. Међутим, карта Индије, а посебно њен сјеверо-западни дио, биљежи поприличан број топонима и хидронима са основом *ниш*. О планинском вијенцу Нишадес Милојевић наводи писање О.М. Морошкина: *"Нишадес или прекрасни и неприступни стан богова, као и тисућуоког бога Индре... био је дакле место становања Срба или Серб (види: Ритер, Земљевид, I, с. 19-29). Тако дакле на самим тим Хималајским и Нишадским планинама, по системима њиховим, с једне и с друге стране, па све до Хиндукушких планина и народа, некада је првобитно живео и становао србски народ, као народ и маса, која се ширила и гранала под доцнијим именима Сјамскрита или Срба-Словена. Хиндукушке планине око којих становаху, делиле су га од Хиндуша у данашњим Бухарским и другим пустарама средње Азије, у којима обитаваху црни народи."*²⁹

Милојевић такође исписује многа србофона имена на подручју Авганистана и Курдистана: пустару **Ниша** и ријеку **Нишабур** и развалине старог града **Ниша**, као и ријеку **Ниша** (с. 59). У India prorgie dicita на ријеци Ковен налази се град **Ниш** (с. 43). Посебно су на Тибету многи топоними: **Ниш**, област **Ниш**, град **Ниша**, ријека **Ниша** и **Ибер** и **Ибар** али и ријеке **Чуо** и **Чуј**, град **Чује** и поново ријека **Чуј**. На истом подручју енглеске карте биљеже ријеке **Јака** и **Јарун** (с. 80-81).

У Приморској Индији – India maritima, односно Pandinis regis – налази се град **Нишава** (с. 43-44), а у Персији су град **Ниш** и област **Нишабург** и **Тамиш** (с. 58-59).

Реља Новаковић у књизи *"Непознати Црњански"* даје карту Авганистана и Бедуистана, дакле подручја између ријеке Инд и ријеке Кабул, са србофоним називима који се налазе и на Балкану. Крај ријеке Кабул је **Nish**, ту је и Bala, Kutschai, Vahah, Murga, Bubak... У Малој Азији је такође град **Ниш** и **Нишира** па још један **Ниш**, а у Ликији поново – **Ниш** (с. 115).³⁰

Шафарик у књизи *"О пореклу Словена по Лоренцу Суковјецком"*, с. 115, наводи многе називе основе *нис* и *ниш*. На прво мјесто ставља Ниш и Нишаву у Србији, те Ниса, Низа ријеке у Чешкој, па Нис, Ниса, Ниша, Нишава у Русији, Пољској и Словачкој, закључујући да је *ни-ша* санскртски назив за *ливаду*. Овим је јасно зашто се србским језиком не разрјешава етимологија Ниша. Имена су донесена на Балкан у тако давним временима да је *ниш* могао *"постати непродуктивни прасловенски суфикс"*.

²⁹ М. Милојевић, *"Одломци историје Срба"*, с. 41, дио I.

³⁰ У недељнику "НИН"-у од 02.08.1996. прилог расправи о србофоним именима дао је и уредник Д. Јовановић у чланку *"Нишава негде у Индији"*. За топониме са завршетком *ниш* др Петар Скок каже да је то *"непродуктивни прасловенски суфикс – ниш"*, који сам собом довољно говори о старости топонима (Др Петар Скок, *"Топономастика Војводине"*, Зборник Матице српске, Серија друштвених наука, 2, Н. Сад, 1951, 57-65; Вера Милосављевић, *"Чувари имена"*, ИПА Мирослав, Београд, 2004, с. 182).

Погледајмо још једном завршетак разматране пјесме: *"Разбуди јих драга/ У град уведи јих/ У град Ниш наш славни/ На тој реци Чују/ Славни старо-славни."*

Претпоследњи стих одређује положај Ниша: *"У град Ниш наш славни/ На тој реци Чују..."* Нисмо пронашли ниједан докуменат, никакву карту у којој би био записан хидроним Чуј, или барем какво слично име на просторима јужне Европе. Подсјетимо се да нам почетак пјесме говори да је Чуј *"на србској крајини"*, а да се свака граница, разумљиво, насељавала и обезбјеђивала и на њој градови подизали, казују нам примјери србских војних крајина под Аустроугарском.³¹ Дакле, Ниш о којем говори пјесма није европски, балкански, но исходни – индијски. И сасвим је разумљиво да у новом насељавању, у новој-старој отаџбини, неки град понесе име опјеваног и *"славног старо-славног"* Ниша са далеке индијске ријеке Чуј.

Упоредимо пј. 266 – *"Дјевојка са реке Чуј"* са нашом познатом народном пјесмом *"Косовка дјевојка"*³². Огроман је временски распон између ове двије пјесме, можда каквих 2500 година, те је могуће тражити само исходишна додирна мјеста.

И једна и друга пјесма имају исти садржај, приказ: тешко изгубљену битку и упечатљиво осликано разбојиште послје боја – претрпано избоденим и исјеченим јунацима и многим мртвим коњима – *"бојем избијени/ Копљам избодени/ Стрелма истрељани/ Мач'ма исечени"* (пј. 266) – *"онде ј' пала крвца од јунака/ та доброме коњу до стремена, до стремена и до узенђије..."* (*"Косовка дјевојка"*).

Оба боја су пресудна: изгубивши битку крај ријеке Чуј, Срби су почели значајније напуштати Индију – *"Боје своје погубили/ Земље србске оставили/ И Инђију и Дунава."*

Косовским бојем Турцима су све србске земље постале доступне и отворене, а то је водило вишевијековном ропству и несагледивим посљедицама.

Необична дјевојка са ријеке Чуј одлази на разбојиште као и Косовка дјевојка. Косовка дјевојка *"преврће по крви јунаке; ког јунака у животу нађе, умива га лађаном водицом"*, а дјевојка са ријеке Чуј *"водом одмара, те Чујем напаја, ладним Чујем реком, војне разбуђује, наше војне тужне, наше браниоце"*.

Народни пјевач дао је Косовки дјевојки неуобичајену могућност: *"ког јунака у животу нађе, причешћује вином црвенијем и залаже хљебом бијелијем"*. У његовом појмовању старе вјере и хришћанства чини му се могућим да недужна дјевојка причешћује и тако оздрављује, или отвара рајска врата за јуначке душе честите, баш као што је некада и дјевојка са ријеке Чуј, или бијела вила како би рекао Нодило, купила са разбојишта *"наше мртве војне, наше браниоце, злато нековато, алем неправљени"*.

Дјевојка са ријеке Чуј чини још већа чудеса: она може *"да видом извиди, да ране залечи, да војне разбуди, наше мртве војне из мртвога санка, у град уведе"*.

Нодило, анализирајући народне пјесме, тражећи у њима остатке старих вјеровања, каже о опјеваним вилама: *"На крваво јуначко разбојиште слете се виле. Причају многи, како их је видити, и послје битке, на јадовноме бојном пољу... Не врзу се виле од љутине и објести око јуначких љешина, већ их води милостива битка за сахрањивање њихово... Облијећу виле људе, те их опомињу какво је то тешко безакоње не"*

³¹ Погледати часопис *"Глас Сардоније"*, бр. 5, специјални број из 1998, гдје је објављен *"Српски Устав"* – *"Statuta Valachorum"*, Фердинанда II из 1630. год.

³² Вук Ст. Караџић, *"Србске народне пјесме"*, ИП Просвета, Београд, 1958, 4 тома, књ. 2, с. 306, пј. 50.

дати мртвацима укопа. ”³³ При крају поглавља о вилама Нодило, убрајајући Косовку дјевојку у виле, упоређује: “Видисмо да се у Eddi валкирија зове и valmeya, бојна дјевојка. Дакле, премда јој не чујемо вилина назива, бити ће да је бојна вила та Косовка дјевојка, јер је израз 'Косовка дјевојка' као једно, (исто) у значењу, са 'valmeya'.”³⁴

О "val-meuar" дјевојкама, или бојним дјевојкама како преводи Нодило, на с. 497 пише: "То су непорочне дјевојке у служби вишењег Одина, па их Один шаље у сваку битку, да к себи, испод лазина палих људи, узму сваког јуначког прегаоца. Покојне ће јунаке испратити бојне дјевојке, дјевојке избирачице, с попршита у Валхалу, у Одинове високе дворе."

У истом поглављу упоређујући србску и грчку вилу са ведском апсаром, Нодило истиче: "Мјерећи вилу хеленску и српску о **ведичну апсару**, ми можемо још боље процијенити сву изворност нашега мита о вилама. Грчке ккккккккбез сумње су српске и хрватске виле, у суштини. Носе оне на себи главна обиљежја наших вила... У погледу вила, код Грка наступа мијена са замашним развитком, дочим ми ето остадосмо вјерни чувари давне традиције аријске."³⁵

Наведимо још дијелове сватовске пјесме 344, у којој Јованова мајка тражи за свог тешко поломљеног јединца лијека:

„...Мајка тражи по свету видаре,
Да излече болеснога Јова,
Ал' видара у свем свету нема
до једине виле Самовиле...
Погодише тешку видарину,
Видарину за Јована болна...
Тако главе видарину тешку,
Тако главе тако углавише,
Вила Јови ране извидала...
(пј. 344 „Сватовске“³⁶)

Лијечити тешке убојне ране понајбоље може вила – како је то чинила јунацима код ријеке Чуј, и јединцу Јовану, тако је народни пјевач упућује и на Косово равно да помаже србским јунацима.

Према једном косовском предању име Косовке дјевојке је било Санвила. То је вилинско име које би могли према логици србског именовљва тумачити: Сан-вила, вила из сна, вила коју усни рањени ратник и она га походи и вида. Велибир Лазаревић је у својој обимној студији "Српски именовљв" записао: "Има и имена која се ретко појављују и за која се веома мало зна. Тако, по предању са Косова, косовка девојка је носила име Санвила. По њој је дато име Санвили Поповић (1954) архитекти из Београда, родом из Приштине."³⁷

³³ N. Nodilo, "Stara vjera Srba i Hrvata", с. 494-495.

³⁴ Исто, с. 502.

³⁵ N. Nodilo, "Stara vjera Srba i Hrvata", с. 487-486.

³⁶ Милош С. Милојевић, "Песме и обичаји укупног народа српског – II к. Сватовске", Државна штампарија, Београд, 1870, с. 203.

³⁷ Велибор Лазаревић, "Српски именовљв", IP Book Земун и Marso Нови Београд, 2001, с. 40.

Срби су иначе, како се до сада мислило, сачували поред Санвиле још шест вилинских имена: Андесила, Анђелија, Загоркиња, Јерисавља, Равијојла и Приморкиња. Међутим, у „Сватовским“ пјесмама налазимо још четири имена: Силничница (345), вила Живанија (346), Самовила (344, 346 и 348), Страовила („*Страовила са Старе планине*“, пј. 261) и једно мушко вилинско име Самовил („*Самовил са Шар планине*“, пј. 261 и 346).

Наш велики етнолог Веселин Чајкановић је сматрао да предања и приче о вилама спадају у нашу најдубљу старину. Он је такође записао да су по старом србском вјеровању „*бор и јела уопште често стан и елемент вилин*“³⁸, те су тако имена Борка, Борика, Боринка, Јелка, Јелинка... прастара и вилинска.

Послије ишчитавања обију пјесама и њиховог упоређења, коначно се потврђује стара претпоставка коју је још Нодило изрекао прије више од једног вијека, да је постојало старо вјеровање, одржавано све доскора, да је послије боја долазила бијела вила да покупи са разбојишта душе изгинулих Срба и одведе их, прије свега као браниоце, у градове на србској крајини, граници. Овакво схватање је сагласно са религијом предака и подразумијева већу силу душе од моћи жива јунака и његова мача. Тако би и Косовка дјевојка, мада добро прилагођена новијем времену и хришћанском сагледавању, ипак била остатак из старе вјере.

Поређење народне пјесме „*Косовка дјевојка*“ и обредне „*Дјевојка са ријеке Чуј*“ наметнуло нам се одмах при првом читању. Вјерујемо да су се многим читаоцима читајући „*Дјевојку са ријеке Чуј*“ јављале помисли на Косовку дјевојку: иста тематика – пјевање о попришту послије велике битке, помињање исте главне личности – дјевојке која окрепљује и вида преживјеле јунаке, иста радња са судбоносним посљедицама – велико бојевање и тежак пораз, стварни догађаји у истом србском народу, али у различитим временима и на различитим мјестима растављеним огромном раздаљином.

Да увијек није било зло у Индији, да се живјело у миру и да су и тамо коледари, лиличари и даждоле обилазили србске домове и поља, народ палио ватре на комовима и прескакао их за већу плодност и здравље, да су Срби и у Индији метали бадњаке на огњишта, а на мобама и прелима пјевали веселе пјесме не призивајући Јарила и Давора, казују нам пјесме бр. 105 – „*Низ Смљево по Инђији*“, бр. 212 – „*Дунав девојка во та Инђија*“ и пјесма бр. 247 – „*Те Инђије свете*“....

...А онда наступају ратна времена. Срби подижу војску, броћају косе и браде, облаче црвене хаљине и доламе, стављају на главе рујевите калпаке и црвене капе. Црвена боја је боја крви и знамење Јарила – бога рата и војевања.

³⁸ В. Чајкановић, „*Стара српска религија и митологија*“, с. 231.

ОЈ ЈАРИЛО ПРЕСТРАШНИ РАТИЛО³⁹

пј. бр. 148

Лази, лази Лазаре!
 Наш силени Јарило!
 Ој Јарило божило!
 Наш престрашни рабрило!
 Војска ти се готови:
 У Грмове лугове.
 У Грмове лугове,
 У Драшкове ограње.
 Силна војска велика:
 Обучена црвено.
 Обучена црвено,
 Светлу боју Јарила.
 Опосана зелено,
 Тврдом ветком дубовом.
 Тврдом граном и светом,
 Да побједи душмана.
 Огрнуто плаветно,
 Да му буде стасито.
 Тврдо јако стасито,
 Свето красно и стално.
 Прегрнуто пребело,
 Да му буде невино.
 Лази, лази Лазаре!
 Наш ти мили Божоле!
 Лази Божо Јарило!
 Расти душо рабрена!
 Тебе чека Крајина:
 У далеке крајеве,

На те веље бродове
 И путове дугачке.
 Преко мора дебелих.
 Преко брда великих
 Кршовитих и стрмни;
 Преко река долина.
 Лази, лази Лазаре!
 Наш ти мили Божоле!
 Наш Божоле Јарило!
 Наше красно ратило
 Твоја војска готова:
 Обучена црвено,
 Опасана зелено,
 Огрнута плаветно
 Прегрнута пребело.
 Самур калпак на оке
 Бело перо на еро.
 Војска боја ти бије:
 У велика Хиндуша.
 У пустога Глобоша.
 Бојак бије и бије:
 Са тим љутим Татаром,
 Са тим црним Глобиром,
 Са поганим Манџуром,
 И поганим Алеман,
 И са црним Гогама,
 Оним црним Гатама.

Пјесма бр. 148 у десетак стихова вјерно предочава војне припреме древних Срба за војевање са старим непријатељима у Индији. Ово је стара обредна пјесма, ратничка, којом се религијски призива бог војне Јарило да помогне Србима у крвавим бојевима са њиховим непомирљивим душманима у далекој Индији. Ово није једина пјесма те врсте. Поприличан их број налазимо међу "лазарицама", као што је уосталом и ова.

Некада су се пјевале у обредима пред бојеве: кад нека сила завојшти на Србе, призивао се црвени, рујни Јарило да помогне србском оружју у побједи, као што су даждоле призивале у вријеме суше Перуна да својим громовима и оштрим муњама

³⁹ Пјесму је учитељ, у Великом Очју – Призренска нахија, Михаил Ђорђевић преписао од попадије Плане.

пресијече *"Те облаке пуне дажда"* (пј. 26), *"Да удари росна киша,/ Росна киша плодна дажда"* (29).

Видјећемо у наредном поглављу да је у скоро свакој "лазарици" Лазар *"ратило"*; то није хришћански св. Лазар, већ јунак – *"рабрило"* који предводи *"силну војску велику обучену у црвено"* – у јаре боје Јарила, и да заједно са Јаруном одбране *"Србске земље Рашке светле"* и поразе Хиндушане, црне Гоге и Гате и побиједе *"погане Манџуре"* и *"црне Глобире"*.

Претходно смо поменули да су Срби, спремајући се у бој, броћали косе и браде и облачили црвена одијела. Подвргнимо ову претпоставку подробнијем разматрању и могућности њене одрживости. Обратимо пажњу на стихове:

"Силна војска велика: Обучена црвено. Обучена црвено, Светлу боју Јарила..."	"...Наш божоле Јарило! Наше красно ратило Твоја војска готова: Обучена црвено..."
---	--

Стихови јасно казују да је црвена боја знамење бога рата Јарила и да је то главни разлог што је војска обучена у црвено. Придјев – *"светла (боја Јарила)"* није у стиху употребљен у описном значењу нијансе боје. *"Светла боја"* је заправо *"света боја Јарила"*. Појам *"светло"* је старији од појма *"свето"* и видјећемо касније, кад будемо говорили о старој вјери Срба, да се уз имена старих божола никада не налази додатак – "свети", он прати увијек и само хришћанске светитеље. Кад се говори о старој религији предака исправније је, и у духу је оног времена, рећи "свијетли преци" – тиме смо прецима дали одредницу која им је некада, у старој вјери, једино и припадала. "Свети преци" већ подразумева хришћанска времена и наше претке светитеље у хришћанској вјери.

Овим разматрањем желимо указати да обредни пјевач посебно истиче, да се ипак изразимо нама данас схватљивијим појмом – *светост црвене боје*, њену изузетну обредну важност, те је зато и *"Силна војска велика обучена црвено"* у **свету боју** Јарила. Обредни пјевач даје нам до знања да је очигледан предуслов призивања бога Јарила одијевање војске у његову црвену боју.

То исто нам каже и обредна пјесма 166:

"...Имаш дете малено Обуци га црвено... Па га нама изведи Пред Јарила храброног Да му даде Јарило: Веље снаге и силе Да му даде Ђуриме

Пјесму 166 су такође пјевале лазарице, и то пред кућом гдје је било мушке дјец...

...Обредна пјесма 148 – *"Ој Јарило престрашни ратило"* опијева бој Срба на Истоку, на којем је, како наводи Чајкановић, *"још од врло старих времена, и у прасловенској заједници, употребљаван броћ за справљање црвене боје"*.

Дакле, Срби су броћом бојили не само хаљине но и руке прије купања мртваца, а обавезно и послје сахране. Дланови су нарочито, како каже Чајкановић, пријемчиви за нечисте душе те се голом руком не смију купити ни мрве са стола који је, за вријеме сваког обједа, препун душа – званих и незваних, а опет према сваком мртвацу су Срби, како сматрају наши етнологзи, били сумњичави и крајње обазриви. Чак се и случајни "призив" вампира или вукодлака могао отклонити, поништити, помињањем броћа и гловог трња. Помињање глога, познатог противдемонског дрвета, у заједници са броћом (глоговим коцем убија се повампирени мртац а глоговим трном лептир – вјештица, или се боде сумњиви мртац) – довољно говори о србском увјерењу да је и броћ снажан апотропајон, заштитник од утицаја опаких црних сила.

На нашу претпоставку да су стари Срби пред војевање броћили браду и косу, упућује и надимак Броћо, даван дјетету, односно човјеку црвене косе. Ријетко природно наслеђе да неко има црвену косу, рађало је асоцијативни надимак Броћо или Броћко, подсјећајући тако на човјека који је броћио, у црвено бојио – косу. Наравно, то некада није могао бити модни хир но обредна потреба, проистекла из сасвим одређеног обредног разлога. Војевање и рат су најопасније и најнеизвјесније људске радње, у којима се све користи: од "убојна свијетла оружја", па до духовних манипулација, од кликовања душа великих јунака, па до призивања бога рата Јарила и његовог пратиоца страшног божола ужаса Давора. Свака супротстављена страна има своју магију и духовну силу коју усмјерава против оне друге. Има ли у таквом вјеровању ишта природнијег, поред коришћења физичке заштите: дрвеног штита, кожног оклопа, кациге, обезбиједити и заштитити се духовним призивом или каквом амајлијом, молитвом, а посебно на видљив и лако доступан начин – црвеном бојом. Црвеном бојом која отклања демонске утицаје и посебно што је угодна страшном бору Јарилу⁴⁰.

Томо Маретић, знани хрватски језикословац, у својој познатој књизи *"Славени у давнини"* на с. 4 (издање 1894), наводи писање њемачких и руских историчара о србском имену, које они изводе из црвене боје:

"Међу Србима од памтвијека живјело је једно велико племе, које се називало Рашичани или Раси. То име добило је још у својој прапостојбини Индији, а по имену ријеке Ракше, што означава црвено-рујну боју, српску боју (то се најбоље види у српској народној ношњи) свој смисао и своје значење. Јер, исконски Рашичани су Црвени Срби, којих је било у Русији све до V вијека. У доба Херодота ти су Срби живјели у Малој Азији и на Балкану, у Тракији."⁴¹ ...

⁴⁰ Мазање ратничким бојама, као што је познато, задржало се све до скоро међу Индијанцима обје Америке, као и међу многим афричким племенима. У далекој прошлости оваква ратна припрема могла је бити присутна и у евро-азијских народа.

⁴¹ Луковић-Пјановић, *"Срби... народ најстарији"*, књ.1, с. 40.

...Црвена боја је у Срба, кроз све вријеме за које се зна, најдража и најприсутнија боја – како у радости тако и у жалости, боја најмилија и на ношњама увјерљиво најчешћа.

За неприкосновеност црвене боје у србском народу, а посебно у погребним обредима (слова на билезима и крстачама некада су се обавезно појачавала црвеном бојом, затим важно бојење руку броћом свих оних који су непосредно долазили у додир са мртвацем, а негдје и свих учесника сахране), узроке морамо тражити у најдубљој прошлости, много даљој од србских индијских времена.

Символички лепенски језик, просторни план лепенског села и црвени подови лепенских кућа необичних основа крију корјен овој неуобичајено честој заступљености црвене боје у Срба. У слиједећем поглављу подробније ћемо о особеностима старе вјере, а понешто ћемо још рећи и о страшном божолу војне Јарилу.

Да се још осврнемо на етнониме поменуте у пјесми бр. 148 – *"Ој Јарило пре-страшни ратило"*.

За црне Глобире већ смо рекли да су то номади из једне од многих пустиња на сјеверу или сјеверозападу Индије. Међутим, какво објашњење дати о црним Гогама и црним Гатама? У Старом Завјету говори се о Гогу – кнезу народа Магога, који је напao са сјевера израиљску земљу. На жалост, то је све што смо открили о црним Гогама.

Ако погледамо карту Индије, видјећемо два планинска вијенца, *"главне планине на полуострву Индије"* (*"Енциклопедија..."*, књ. 1, с. 285), како се пружају са обе трoугласте стране овог потконтинента: дужином плитког Малабарског приморја – Западни Гати, а изнад Короманделског приморја – Источни Гати. Црни дравидски народ Гати вјероватно је добио име по овом планинском вијенцу, као и наши Динарци по планинском систему Динарида, или Хиндушани по вијенцу Хиндукуш, као и црни Глобири, гдје нам сам народни пјевач показује како од географског појма настаје народносно име – *"Не боји се... Ни големе те пустаре/ А проклете Глобе црне/... ни пуштога Глобоша..."* (пј. 107 и 148).

Црни народ Гати и планински вијенац Гати спадају са осталим топонимима, хидронимима и етнонимима у чврсте ослонце који тврде да је једна грана балканских Срба била у Индији.

Дајемо кратак преглед учесталости јављања индијско-азијске топонимије и етнонимије у обредним пјесмама: Инђија (у „Обредним“: 103, 107, 104, 105, 188, 199, 202, 212, 247 и у „Сватовским“ 98 и 215 + помињање у шест пјесама изван збирке *"Обредних"* и „Сватовских“ пјесама – укупно 17 пјесама); Хиндуш (107), Хиндушан (107), Хиндбан (103), Манџурија (107, 249), Тартарија (107, 103, 249), ријека Чуј (102, 104, 266), пустара Глоба (107, 249), Коба пуштош (98 „Сватовске“), Глобири или Хобини (148, 202), Хиндушани или Киндушани (104, 107, 148, 202, 249), Манџури (102, 148, 199, 202), Манџурка (98 „Сватовске“), Тартари (102, 104, 148, 199, 202).

Већ смо истакли да је посебно значајан "непокретни" топономастикон. Народи су, посебно за вријеме трајања великих суша и глади, врло покретни и није изненађе-

ње да се појаве с једног краја континента на другом, као што су, уосталом, и долазили из средње Азије на Балкан, но азијски топоними и хидроними у Европи врло су ријетка појава. Нигдје и никада није забиљежено да су се неке области на Старом континенту називале: Инђијом, Манџуријом, Тартаријом, Хиндушем, а посебно ни-гдје нема неке велике пустиње имена Глобе, Глобирије или Хобе. Па ријека Чу или Чуј – име особено за татарско-манџурска пространства.

У овоме поглављу нећемо се задржавати на разјашњавању старих србских бо-жанстава – божола, њима смо посветили цијело поглавље. Изнијећемо само најну-жнија разматрања неопходна за појашњење основне радње обредне пјесме.

Слиједећа пјесма износи све сами јад и чемер – србски порази од Татара и, по свој прилици, иселјење из Индије.

Обратимо пажњу на стихове у којима се помиње Рашка. Прве двије врстице: "*Рашку земљу Кољедо/ Љута тама притиснула Кољедо...*", припјев су који се пона-вља иза сваког стиха и подразумемијева крваву Рашку у Индији, на коју се односи пр-вих шест стихова пјесме...

...За крај "*Индијске руковети*" оставили смо двије необичне пјесме. Прва говори о србским племенима у Индији наводећи њихова имена, док друга описује припреме за спаљивање Марка Богданова и његове љубе на "*кривој лађи*". Обред је познат у Индији као *satya* и данас се примјењује у источној Индији у порјечју Ганга...

////////////////////////////////////
////////////////////////////////////

1.03. Закључна разматрања	131
----------------------------------	-----

од с. 131 до с. 233

Претпостављамо да ће обредне пјесме Срба из Индије бити велико изненађење за обичног читаоца, али ће исто тако бити затечени и историчари који се уже не баве темом древних Срба прије Порфирогенитових Срба.

За очекивати је невјерицу и лаика и стручњака. На тако изненадно и велико са-знање многима ће требати времена да се привикну, да прихвате нове чињенице, да смогну снаге и одбаце велики дио заблуда из преднемањићке историје, да пробију "словенску историографску временску баријеру" о досељавању у VII вијеку и при-хвате помјерање граница националне историје неких два и по миленијума од цара Ираклија (610-641). Можда је то за скептичног истраживача ипак превише, те је нај-боље на почетку наших закључних разматрања поставити умјесто њега питање: да се ипак у свим овим обредним пјесмама не опијева велика Инђија у Азији, већ је ријеч о некој нашој балканској већој области, некој заборављеној старој Инђији смјештеној негдје између Дунава, Егејског мора и Јадрана?

Ту и данас имамо многе топониме и хидрониме из обредних пјесама: Дунав, Рашица, Рашка, Вардар, Ниш, Србица, Србија, Серберци... А ту су Рашку и Србију напали и Агарјани, и Татари, и Алемани.

Наравно, било би најбезболније по устаљена схватања и наметнуте историјске предоцбе изнаћи неку заборављену балканску Инђију, и то још из времена цара Ираклија, да се сви ти топоними, разасути од извора Саве па до ушћа Дунава и обала Црног мора, не налазе и у азијској Индији и то у много већем броју него ли у данашњим србским земљама. Неколико ријека имена "Рашка" и данас тече у Индији, чак их налазимо и у Персији, у Малој Азији, те тако са Рашком у Бугарској, затим Рашком у Македонији и истоименом ријеком у Србији чине непрекинути траг којим можемо пратити повратак Црвених Срба – Рашана од Дунава с ону страну extra Gangem.

О распрострањености имена Рас и Рашка писао је у XIX в. и Тома Маретић, познати хрватски лингвист и филолог:

"Развалине градова, чија су имена била Рас или Рашка и данас се налазе у Тракији и у Србији, док ријеке истог имена постоје у Индији, у Тракији, у Србији, у Њемачкој – у некадашњој области давнашњих Срба. Тако је име Трачани погрчени облик од Рашани..."⁴²

Наводили смо већ многе називе основе *срб*, *серб*, *сирб* или *сарб* разасуте од Хиндукушких планина, преко Тибета, Хималајског вијенца па до ушћа великог Ганга: Сирбача, Сарбчакот, Србаљ, Серба, Сарб, Србистан, Сирбанд, Сирбенхан, Србјанд, Србода, Сербуа... или топоними Ниш, Нишира, Нишабур, Нишадес, Ниша и много пута Ниш. Ако упоредимо ове србске називе у Индији са само једним Нишом и једном Нишавом у Србији, те један Срб у Лици и Сервију у Грчкој, и додамо још по неку Србицу балканску, можемо доћи до закључка да би могла Индија бити прије србска прапостојбина но Балкан. Наравно, судећи само по србофоним називима.

Да се ипак не ради о некој старој Инђији на Балкану, крај Дунава у старој Рашкој, или у Трибалији, врло снажно оповргавају поменути имена азијских народа и топонимија својствена само азијској Индији. А, поврх свега, никаква балканска Инђија није записана ни у грчким као ни у римским изворима и не налази се у предању ниједног европског народа. Додуше, постоји стара варошица Инђија⁴³ у Војводини (45 км. јужно од Новог Сада), међутим то је име донијето као и Рашка, и Вардар, и Ниш, и Винди, и свједочи о србском повратку из далеке, богате и незаборављене Индије.

И прије појаве србских обредних пјесама многи су научници указивали на уочљива свједочанства србо-словенских трагова у Индији и то скоро на свим подручјима људске дјелатности: од језика и заједничких особених гласова, породичних имена, назива исконских дјелова куће, скоро истог начина бројања, истог броја падежа, прастарих обреда, законодавства, епске традиције, истих или врло сличних имена бо-

⁴² Tomo Maretić, "Slaveni u davnini", Zagreb, 1894, с. 4; Луковић-Пјановић, "Срби... народ најстарији", књ. 1, с. 40.

⁴³ "Пре насељења данашње Инђије постојало је већ село под тим именом. Ово старо насеље лежало је северно од данашњег у оба дола у пољу Крчевинама и западно од тог поља у долу поља Љуково. Пре 40 година (1880. г.), док се још нису ова поља много орала, лепо су се распознавали трагови земуница, којих је било по странама у сва три дола, а највише у средњем долу, Крчевинском, који је десно од друма Инђија – Петроварадин. ...наилазило се при прекопавању на новце, судове, оруђа, на трагове огњишта, житних јама и гробља" (Радослав Марковић, "Инђија – Прилог за проучавање насеља у Војводини", Књиге Матице српске бр. 47, Матица српска, Н. Сад, 1923).

жанстава, култа мушког дјетета, *славе* односно ведске *śrave*, светости огњишта, начи- на вађења живе ватре, те многих подударних или истих топонима и хидронима...

М. Никић се за широку распрострањеност србског имена пита: "...како разумети појаву српског назива на широком простору од *Egumta* (језеро *Serbonis*) до *Кине* и *Монголије*", па додаје у фусноти: "*Од језера Serbonis у старом Egumtu (војна међа 'Арабије' и 'Сирије' о којој говори и Херодот), језера Sirbis у Лукију (Страбон, 'Гео- графика'), преко римског Српског зида (Mura Serviana), франачког Limes Sorabicus до Кине; од Месопотамије и Троје (реке Sirbis, Srbica...) до римског Sorbiodunum (енгл. Old Sarum)...*"⁴⁴

На једној таквој широкој истородној подлози у којој су сви европски народи пронашли неке своје сличности и духовнокултурне везе, установљена је група индоевропских народа, која своју међусобну језичку блискост дугује хипотетском бијелом Аријанском или Аријевском народу. Иако постоје томови књига о Индоевропљанима, иако је Рг-веда анализирана "уздуж и попријeko", а санскрт упоређиван са свим сврстаним индоевропским језицима – додуше најмање са словенским, иако су прављене многе претпоставке и реконструкције прајезика и социјалног устројства породице и народа који је тај језик и своје културно наслеђе расијавао, наука се није усудила утврдити која би то скупина народа – Словени, Германи, Романи, Иранци, Јермени или Грци – била најближа том праизвору. Наравно, све су то била посредна упоређења: долазак Аријанаца се догодио у далекој прошлости, тако далекој да и језик који је слиједио иза њих – ргведски а и из њега изведени санскрт – није био њихов нити је то био језик блиског аријанског потомства, то је био, заправо, најстарији забиљежени језик, који је носио највише језичких трагова и утицаја бијелих досељеника...

...Прије но што изнесемо упоредни приказ ргведских односно санскртских породичних имена, наведимо и резултате упоредних истраживања србског језика и санскрта нашег класичног филолога Луковић-Пјановић. Она каже да би "*сваки српски сељак који зна да чита био способан да на 1333 стране великог формата (свака страна са по три густо збијена штампана ступца) највећег и најауторитативнијег санскритско-енглеског оксфордског речника, нађе и издвоји хиљадама чисто српских речи, које се од Веда до данас нису уопште измениле! ...Да споменем затим сва родбинска неизмењена древна српска имена: брат, сестра, стрина, свекар, свекрва, па чак девер, кум, свастика, итд. итд. Затим српска народна имена лица – и она су сва у Ведама, па бројни географски називи...*"

Према Луковић-Пјановић "*српски језик најпотпуније чува древне родбинске називе.*"⁴⁵

Зато се Луковић пита: "...на који народ се може применити следећа дефиниција најбољег и најмонументалнијег речника санскритског језика *Monier Monier – Williams*, с којим се слаже и најновији етимолошки лексикон *Arthur-a Anthony-a Mac Donnell-a* (1971.) који доноси:

Nana, f. fam. expression for "mother" (familiar like "*tata*" – Mac Donnell); *RV.*, IX., 112., 3. cfr. *tata*;

⁴⁴ М. Никић, "Језички корени Срба", с. 71 и 63.

⁴⁵ Луковић-Пјановић, "Срби... народ најстарији", књ. 2, с. 45 и књ. 3, с. 30.

Tata, m. chefly Ved. a "father" (familiar expression corresponding to "nana"); RV., VIII., 91., 5.; IX., 112., 3.

Подвукли смо у горњем наводу да су то најстарији, тј. риг-ведски изрази, који се налазе у најстаријим збиркама ведских химни, књ. VIII. и IX.⁴⁶

Језички стручњаци сматрају да су "родбински називи настали у првој фази језичког развика" и да најтеже подлијежу промјенама – у уху су од првог распознавања околине, дакле већ од прве године рођења. Такође, ниво сродности два језика најбоље саопштавају родбински називи.

Ми смо уз помоћ нашег културног дјелатника и пјесника Видосаве Виде Томић, урадили упоредни преглед ргведско-санскртских родбинских назива са србским породичним именима. При томе смо користили неколико извора. Санскртске ријечи исписане латинично пренијете су из "*Sanskrit-English Dictionary, etimologically and philologically arranged, with special reference to cognate Indo-European*", Sir Monier Monier-Williams, Oxford, као и из "*Речник сродних санскртских и српских речи*" Браниславе Божиновић, док су у ћириличној транскрипцији преузете из часописа "*Љетопис Србски*" Матуце Србске из дјела Ф.Г. Ајнхофа (Einhoff), "*Vergleichung der Sprachen von Europa und Indien, oder Untersuchung der wichtigsten Romanischen, Germanischen, Slawischen und Celtischen Sprachen, durch Vergleichung derselben unter sich und mit der Sanscrit-Sprache*", Leipzig, 1840.

САНСКРТ	СРБСКИ	СЛОВЕНАЧКИ	СЛОВАЧКИ
<i>tata</i>	тата, отац	očka, ata ⁴⁷	otec
<i>nana</i>	нана, нена	mamica	–
<i>matri</i>	мати	mati	matka
<i>сини</i>	син	sin	syn
<i>bhratri</i>	брат	brat	brat
<i>свасри</i>	сестра	sestra	sestra
<i>бабу</i>	баба	baba, starka	babka, babička
<i>апишана</i>	унуче	vnuček	vňuk
<i>udavah, udavahati</i>	удавати	možiti (se)	vydať sa
<i>divira</i>	дјевер	svak	švavor
<i>девр, девара</i>	девер, дјевер	svak	švavor, dever
<i>свакура</i>	свекар	tašt	svokor
<i>свакру</i>	свекрва	tašča	svokra
<i>јатри</i>	јетрва	svakinja	švagríná
<i>зјала</i>	заова	svakinja	švagríná
<i>teta</i>	тета, тетка	teta	t'eta
<i>пра</i>	пра, пред (пра-отац)	pra, pred, (praoče)	pra, pra-otec
<i>пакиша</i>	пашеног	svak	švavor
<i>гаспати</i>	господар	gospodar	hospodar
<i>мануса</i>	муж	mož	muž
<i>удха</i>	удата жена	omozena	vydatá žena
<i>дама</i>	домаћица	gospodinja	domáca
<i>пати</i>	пастир	pastir	pastier
<i>дамапати</i>	дома пастир, домаћин	gospodar	domáci
<i>priya</i>	прија	–	priateľ
<i>priyas</i>	пријатељ	prijatelj	prijemný
<i>priyathi</i>	пријатан, гостољубив	prijaten	pohostinný
<i>priyosrija</i>	стриноприја, женскарош	ženskar	ženkar

⁴⁶ Исто, књ. 2, с. 228.

⁴⁷ Захваљујемо Владимиру Турчану на свим преводима са и на словачки и чешки језик, као и Не-ди Радоловић на преводима са и на словеначки језик урађеним у овој књизи.

јакас	јаран	prijatelj	priateľ
стри	жена, стрина, дадиља	strina	stryná
видава	удова	vdova	vdova
снуса	снаја, снаша	snaha, svakinja	nevesta
dikkara	дика, дикла, дјевојка	dekle	dievčina
цула	цура	deklica	dievča
дева	дјева, дева	deva, deklica	panna
дети	дете, дијете	otrok	dieťa
дхарту	дадиља	varuška, pestunja	varovkyňa
даи	дојити	dojiti	dojit'
дхруха, друхи	друг	tovariš	druh, kamarát
bata	бата, слабић	bratec	slaboch
дасу	даса	–	chlap
дич	дично	dičen	pyšné
руд	род	rod	rod
трха	трса, лоза, род	trs, trta, rod	rod
гаса	раса, дјеца	rasa, otroci	deti
кула	колено, кољено	koleno	koleno
рас	пас, кољено	rod, koleno	koleno
свакја	својак	svak	–
мрадијас	млади	mladi	mladý
лип	лип, леп, лијеп	lep	pekný
љубхва	љубав	ljubezen	láska
луб	љубити	ljubiti	ľúbiť
мил	мили, мио	mil, drag, ljub	milý
мрки	мркша, мргуд	namrgodenec	mrzký
прасине	прошња	snubitev	pytačka
гхас	гост	gost	host'
sabha	сабор	sabor, shod	zhromažďenie
вес	село	vas	dedina
сатра	село	vas	dedina

За превођење на словеначки и словачки језик коришћени су ријечници: "Srbsko-hrvatsko-slovenski slovar", Janko Jurančič, *Državna založba Slovenije*, Ljubljana, 1986. и Emil Horák, "Srbochor-vátsko – slovenky a slovensko – srbochorvátsky slovník", *Slovenské pedagogické nakladateľstvo*, Bratislava, 1991.

Овове попису додајмо и називе интимних дијелова тијела који су сасвим несклони промјенама те њихова изненађујућа подударност само потврђује некадашње врло блиско живовање Срба и Индијаца. На жалост, ни у једном ријечнику словенских језика ови називи нису одштампани, те нисмо били у могућности извести упоредни преглед, изузев непосредних обавјештења из словеначког и словачког језика. У "Ускочком речнику" (*Научна књига*, Београд, 1991) пронашли смо велики број изведеница које потврђују палеословенско поријекло ових назива. Извињавамо се читаоцима на попису "непристојних" ријечи, али управо ове "безобразне" ријечи понајбоље одсликавају санскртско-србску блискост и интиму.

САНСКРТ	СРБСКИ	СЛОВЕНАЧКИ	СЛОВАЧКИ
арі́џа	пичка, вулва, тајан, скривен	pička	piča
ud	уд, попунити	ud	úd
kurčakah	курац, кита	kurec	kurec

Једна од најстаријих именица а уједно и исконска намирница-посластица је *мед*. Мед је вјероватно и најстарија жртвена храна код свих индоевропских народа.

Ево како се изговара у неким индоевропским језицима: *medas*(санс.), *medo*(зенд), *mede*(фризи.), *meli* (*li* (гр.)), *miödr*(норв.), *mjöd*(швед.), *medus*(литв.), *medio*(прус.), *МѢД*(рус.), *med*(сло.), *med*(слов.), *med*(чеш.), *МЕД*(срб)...

Разматрања о сличностима србских и ргведско-санскртских породичних имена закључићемо Бирнуфовим размишљањем.

Бирнуф посебно мјесто даје ведској породици за коју каже да се "*заснива на светости брачног јединства, окруженог свим гаранцијама, које могу да пруже вера и друштво засновани на врло старим традицијама*". Он посебно истиче родбинске ведске називе, за које сматра да по "*своме постању временски далеко, далеко надилазе Веде, наставши у време аријевске заједнице*".⁴⁸

А у своје дјелу "*Есеји о Ведама*" пише: "*Једна чињеница својствена ведском језику обележава на упечатљив начин каснији постанак (ведских) Химни у односу на време када су створена родбинска имена. ...Због тога, првобитно стање породице и улоге њених чланова, изражени називима сродстава, не одговарају ведском периоду, већ једном много ранијем времену и једној области која није била ни Хиндустан, а ни Седморечје*".⁴⁹

Истину коју је изрекао Бирнуф, да су родбински називи далеко старији од Веда и да "*не одговарају ведском периоду, већ једном много ранијем времену и једној области, која није била ни Хиндустан, а ни Седморечје*", потврдиле су србске обредне пјесме. Родбински називи забиљежени у Ведама одговарају духу србословенских језика, а област одакле је дошла првобитна породица задружног устројства, са особеним породичним именима и веома разгранатим родбинским везама, која је познавала светост огњишта и његовала култ предака и гдје се изграђивао осјећај за свето, неприкосновено, недодирљиво, може бити само велико Подунавље продужено широким појасом до Балтичког мора и насељено древним Србима све до Црног мора. То потврђују не само родбински називи него и имена блиског окружења у којем је породица живјела, дакле мјесто гдје су најмлађи учили прве ријечи: кућа, домаћин, огњиште, ватра...

Још је 1843. г. "*Матица Србска*" у своје часопису "*Србски љетопис*" штампала попис 100 заједничких ријечи у санскрту и србском језику. На крају овог набрајања приређивач П. Атанацковић закључује: "*Не мора ли се заиста човек дивити толикому језику нашега са санскритским сродству, кое нам и из тога тек једног представљенога стотињка речи тако јако у очи пада! Камо ли јоште да се сви сведоци (речи) сродства тога попишу!*"⁵⁰

САНСКРТ	СРБСКИ	СЛОВЕНАЧКИ	СЛОВАЧКИ
<i>кута</i>	кућа	hiša	dom
<i>дам, дама</i>	дом, кућа	dom, hiša	dom
<i>katanam</i>	кров куће, слам. покр. (катун)	–	strecha

⁴⁸ Луковић-Пјановић, "*Срби... народ најстарији*", књ. 2, с. 204.

⁴⁹ Исто, књ. 1, с. 91.

⁵⁰ Матица Србска, "*Србски љетопис*", с. 61-77, Будим, 1843. Захваљујемо Бранку Пајагићу на уступљеним бројевима "*Србског љетописа*".

<i>čhattraḥ, čattvarah</i>	покривач, кућа, чатмара, чатрља	koča narejena iz pleteri	drevienka
<i>namī</i>	пастир	pastir	pastier
<i>damānamī</i>	дома пастир, домаћин	gospodar	domáci
<i>kula</i>	кућа, кула	stolp	dom
<i>paraḡa</i>	праг	prag	prah
<i>dvar</i>	двери, врата	vrata	ďvere, vráta
<i>stup</i>	ступ, стуб	steber	stĺp
<i>kuc</i>	затворити (закључати: кућа – кључ)	zakleniti	zatvorit', zapravit' (kľúč)
<i>śabha</i>	соба	soba	izba
<i>sthanam</i>	станиште, стан ⁵¹	stan, stanovanje	sýdlisko, byt
<i>agni</i>	огањ	ogenj	oheň
<i>vatra</i>	ватра	vatra	oheň
<i>iskra</i>	искра	iskra	iskra
<i>gar</i>	горјети	goreti	horet'
<i>ba</i>	горјети (бадњак?)	goreti	horet'
<i>bhaṅg</i>	буктити	plapolati	blčat'
<i>palīta</i>	жар, палити	požadati	popol, pálit'
<i>nchal</i>	огорјевати, палисад – огорено и побијено коље (пали-сади)	palisade	ohoret'
<i>nac</i>	пећи	peči	piest'
<i>dham, dhuma</i>	дим	dim	ďim
<i>mana</i>	топло	toplo	t'epľe
<i>luc</i>	луча, свијетло	svetlo	svetlo, lúče
<i>tala</i>	тло, под	tla, pod	pôda
<i>kam</i>	кам, камен	kamen	kameň
<i>krt, krntati</i>	крњити	krniti	lámat'
<i>paraḡa</i>	прах	prah	prach
<i>urv, urvati</i>	урвати, уништити, урвати камење	–	zničit'
<i>raḡiśa</i>	румени, црвени	rdeč	ružový, červený
<i>ramra</i>	румена, руса, рујна	rdeča	ružová, bujná
<i>rasala</i>	руса брада	rdeča brada	hustá brada
<i>rđra</i>	црвен, риђ, рђа	rdeč, rjav	červený, ridza-vý
<i>kravja</i>	крв	kri	krv
<i>črt</i>	цртати	risati (črta)	kreslit'
<i>mjera</i>	мјера, мера	mera	miera
<i>śamb</i>	сабирати	zbirati	zbierat'
<i>śtala</i>	астал, сто	miza	stôl
<i>kaṇala</i>	глава, капа	glava, kapa	hlava, čiapka
<i>kaṇalam</i>	капа, калпак, лобања, полулоптаста посуда	kapa	kalap, čiapka, lebka
<i>čulo</i>	чело	čelo	čelo
<i>koḡah</i>	кожа	koža	koža
<i>grivah</i>	грива	griva	hriva

⁵¹ "Стан на селу је код нас разуђена целина, састављена од више одвојених јединица, које могу бити удаљене једна од друге и више сати, или дана хода." (Р. Финдрик, "Народно неимарство", с. 6) У стан спадају: колибе у планини, воденица, колибе у пољу, велика кућа и вајати, коначић или башкалук за госте, затим господарске зграде: мљекар, подрум, качара или пивница, хар, кошара, амбар, кош, наслон или коларница, свињац, кокошар и трап. Стан богате и велике задруге може обухватати заиста широко подручје те топоними, у којима је морфема стан, указују на могуће присуство србске задруге. Стан као наставак етнониму, а уједно и одредница распрострања неког народа, веома често сусрећемо у Западној и Југозападној Азији (Србистан, Курдистан, Балуџистан, Авганистан).

<i>tapasa</i>	тјелеса, тијело	telesa, telo	telá, telo
<i>trup</i>	убијати, труп, трупло	ubijati	trup, klada
<i>uddharati</i>	ударати	udarjati	udierat'
<i>mrtuc</i>	смрт	smrt	smrt'
<i>mr</i>	мрети	mreti	mriet'
<i>mruti</i>	умрети	umreti	zomriet'
<i>martac</i>	мртво	mrtev	mítve
<i>mara</i>	мор, смрт	smrt	smrt'
<i>klath</i>	клати	klati	klat'
<i>grabhah</i>	гробље, погребен	pokopallišče	hroby, pochovaný
<i>kukhjatih</i>	кукњава	tožiti, tarnati	bedákanie
<i>противач</i>	противник	nasprotnik	protivník
<i>стамбха</i>	стабло	steblo	steblo
<i>дару</i>	дрво	drevo	drevo
<i>granth, grathnati</i>	гранати	vejiti (se)	vetvit' sa
<i>медас</i> (санс.)	мед	med	med
<i>медо</i> (зенд.)	мед	med	med
<i>jambui</i>	јабука	jabolka	jablko
<i>лила</i>	игра, лила	igra	hra
<i>шигра</i>	игра, шиграти се	igra	hra, hrat' sa
<i>сома</i>	шума	gozd	les
<i>бхргу</i>	брег	breg, hrib	breh
<i>гурја</i>	гора	gorja	hora
<i>гај</i>	гај, шума	gaj, gozd	háj
<i>кома</i>	вршина горе (Комар, Ком, Кучки Комови)	vrh, vršič	kopec
<i>прс</i>	прст, земља	prst, zemlja	prst
<i>врт</i>	врт, башта	vrt	záhrada
<i>kolah</i>	кола	kola	koč
<i>грдх</i>	глад	glad	hlad
<i>suta</i>	сит	sit	sýty
<i>irakšira</i>	ракија	rakija	pálenka
<i>водан</i>	вода, течност	voda, tekočina	voda
<i>вардара</i>	вода, Вардар	voda	voda
<i>unatti, unna</i>	извирати, (Уна риј.)	izvir	vyvierat'
<i>тока</i>	ток, ријечни т.	tok	tok, prúd
<i>korita</i>	корито, ријечно к.	korito	koryto
<i>kal, kalkah, kalajati</i>	кал, каљужа, каљати	kaluža, blaten	kaluža
<i>ни</i>	пити	piti	pit'
<i>нитис</i>	пиће	pitje, pijača	nápoj
<i>плу</i>	пливати	plavati	plávať
<i>плавами</i>	пливам	plavam	plávam
<i>прс</i>	прскати	škropiti	prskat', striekat'
<i>ран</i>	ронити	roniti	ponárat'
<i>мара</i>	море, али и мор – смрт	moře	more
<i>пена</i>	пена, пјена	pena	pena
<i>вирами</i>	вир	vir, vrtinec	vír
<i>кун</i>	чун	čoln	čln
<i>ватара</i>	ветар, вјетар	veter	vietor
<i>хима</i>	зима	zima	zima

Не само језичке сличности већ и правне подударности проистичу из ведско – србских поређења. О Мануовом законодавству и Душановом законнику више ћемо го-

ворити нешто касније, а сада да још наведемо шта су рекла свјетски позната имена са подручја фиологије о старости србског језика...

...Навођењем србско-индијских паралела желимо указати да су многи истинољубиви истраживачи, посебно странци, указивали на велику сличност санскрта са србским језиком, да су истицали архаичност србског језика и његову матичност за све словенске језике, да су нарочито наглашавали велику старину србских обреда и обичаја⁵², али ипак, најубједљивији доказ о блискости Срба и Индије пружио је сам народ тврдећи кроз обредне пјесме да је живио дуго година тамо у далекој Инђији, коју назива и "нашом земљом".

Обредне пјесме Срба из Индије само су један логичан наставак у путу откривања истине и, рекли бисмо, завршни доказ о несумњивом многовјековном србском живљењу на југу Азије.

"Ја сам тамо путовала
У Инђију нашу земљу.
Пролећела Хиндушана
И ту Глобу Тартарију
Црни Хиндуш и Тартару..."
(пј. 107)

Да је поменута Инђија заиста далеко то казују моги стихови: бог рата Јарило мора ићи "У далеке крајеве./ На те веће бродове/ И путове дугачке./ Преко мора дебелих./ Преко брда великих/ Кришовитих и стрмни./ Преко река долина..." да помогне Србима тамо гдје – "Војска боја ти бије:/ У велика Хиндуша./ У пустога Глобоша./ Бојак бије и бије:/ Са тим љутим Татаром./ Са тим црним Глобиром./ Са поганим Манџуром./ И поганим Алеман./ И са црним Гогома./ Оним црним Гатама" (пј. 148).

У пјесми 103 – Божић "...из Инђије срдит хода/ У ту Раику дочалио/ На ђемији седмокрилној." Ђемија је лађа (седмокрилна – са седам једара?), што упућује на морско пространство између Инђије и Рашке балканске.

У пјесми 188 јасно се каже: "Во далеко земља Инђија", а у пј. 215 („Сватовске“) – „Ја сам млада на далеко расла./ На далеко у земљи Инђији“. Ни пјесма 199 не дозвољава никакву двосмисленост: "У туђини Алемани./ У Тартари и Манџури./ У тој Хоби Хиндушану./ У нас добро у Инђији."

Обратимо пажњу на топонимске детаље: у Тартарији су и Манџури, у пустињи Хоби Хиндушани, а нама је добро у Индији! Прецизно су поменута подручја гдје се који народ тренутно налази – дакле пјевач зна у којим су земљама србски непријатељи и наводи познате азијске топониме додајући на крају да су Срби ту, у њиховој близини, али да их имају на оку иако, засад, живе добро у Индији.

Да Инђија није град већ широко пространство по којем се разастире и "Смиљево равно поље", видимо из пјесме 105:

⁵² С. Робер је сматрао да се "мноштво грчких митова може објаснити само уз помоћ србских обичаја" – "Quantité de mythes grecs ne s'expliquent bien que par les moeurs serbes..." (Луковић-Пјановић, "Срби... народ најстарији", књ. 2, с. 230).

"Низ Смиљево равно поље./ Низ Смиљево по Инђији/ Крај Дунава веља града./ У Смиљеву у Инђији/ Крај Дунава богатого..."

Претходна пјесма 105 такође нам говори да је у Индији био и велики град Дунав, а то исто тврди и пјесма 102: *"С покрај града тог Дунава... Од Дунава града ошо..."*

Из пјесме 188 сазнајемо да су Срби настањивали и обале индијске ријеке Дунав, а све у земљи дунавској:

"Да би се поделио море,
Разделио ни бели Дунаве!
Во далека земља Инђија.
Во дунавска страна та србска..."
(пј. 188)

"Земље србске оставили
И Инђију и Дунава.
Хиндуш за њим насрнуо..."
(пј. 104)

"Веља снага своја земља,
Та Инђија и Дунаво..."
(пј. 202)

Помињање *"Србске земље Рашке светле..."* у Индији потврђује размишљања многих истраживача (Милојевића, Маретића, Луковић-Пјановић...) да је име Рашка донијето из Индије и да се корјени у санскртском језику. О значењу санскртске ријечи *ракши* – *црвени* већ смо говорили...

"Божих поје по сву земљу
Не боји се Хиндушана
Нити црног Тартарана
Ни големе те пустаре
А проклете Глобе црне
Глобе црне Тартарије,
И те гадне Манџурије.
Слава му је до небеса
До престола Триглав бога
Брада му је до појаса.
До појаса среди земље
Србске земље Рашке светле..."
(пј. 107)

Заиста, има ли веће и снажније потврде о животу србском у Индији од свједочења самог народа, и то тврдом рјечју исказаном кроз обредне религијске пјесме спје-

"Племените земље
Те Инђије свете..."

"...Индије равне,
Гдино људи врло Бога моле,
Гдино слуша млађи старијега,
А старији Бога великога..."

А онда кроз пјесме 104 и *"Свеци благо дијеле"* излијева се очај и немоћ послије пораза:

"У тој земљи Серберији
У Инђији проклијетој..."

"Кад ја идем из земље Инђије.
Из Инђије из земље
проклете..."

Група пјесама 102, 104 и 266 историографски су чврсто исказане. Све најважније ту је поменуто: у Инђији, у земљи Серберији, на Крајини, на граничној великој ријеци Чуј, крај градова Ниша и Дунава, у далеким, ко зна којим временима Србе су напали удружени Татари, Манџури и Хиндушани. Србску војску предводио је Јак-цар. Он се помиње у двије пјесме.

На *"вељој реци Чуј"* није био само један бој. Према стиховима може се закључити да су напади, прије одлучујућег пораза, трајали годинама. У посљедњем боју, кад су Срби коначно били скршени, удружена сила најмноогољуднијих народа Азије – Татари (Монголи), Манџури (Кинези) и Хиндушани напала је србску Крајину. При томе се Хиндушани не могу изједначити са данашњим Индусима – у обредним пјесмама то је црни народ, док су данашњи Индуси бијели Индоевропљани.⁵³

Посљедице пресудног боја на ријеци Чуј предивно су описане у пјесми 266, о којој смо доста говорили. Све су то врло увјерљива казивања. Добили смо многе податке нулте категорије које, наравно, не можемо провјерити другим изворима. То су нулта обавјештења, попут многих Херодотових. Како провјерити постојање Амазонки или ток битке код Термопила са оноликим бројем војника? Шта рећи за бој код

⁵³ "у расном погледу Индијци припадају поглавито белој раси, затим црној (Дравиди). Индијци беле расе говоре индоевропским језицима, међу којима су највише заступљени: хиндустански језици (хинду и урду), затим бенгалски, санскритски, панџабски, маратски, асамски, раџастански, сингделски и гуџаратски. Од дравидских језика најважнији су: тамилски, телугу, малајаламски и канарски" ("Енциклопедија...", књ. 1, с. 517).

Платеје и Мардонијеву тактику коју описује Херодот? Како провјерити записе Плинија, Птоломеја, Тацита... многе старе рукописе?

Међутим, ми у обредним пјесмама имамо много увјерљивију аргументацију – поменути су топоними својствени само Азији, Индији, као и многи етноними, и опет чврсто везани за азијско тло.

Ако народ ишта дуготрајно памти, то су онда погребни обичаји и имена непријатеља, дакле имена народа од којих је пострадао, а посебно ако је још морао избјећи у туђину, ако је истјеран са своје земље. Она се предају, што би се рекло, кроз крв и млијеко потомству. Завјетују се кољена на помињање мрских имена "на клетву", да им се траг истражи, да прођу горе од њихових страдалника.

Сличан примјер имамо у псалму бр. 136 – јеврејско проклињање Вавилонаца. Иако је робовање Јевреја у Вавилону било средином VI вијека прије Христа (586-536), Јевреји и данас читају овај псалм: *"Помени, Господе, синове Едомске, у дан Јерусалимов који говораху: порушите, порушите, до темеља његовог! Кћери вавилонска, злонесрећнице, блажен је ко ти узврати ону освету коју си нам учинила; блажен ко ухвати и разбије децу твоју о камен."*

Имена србских непријатеља не стварају просторну забуну. Поменути су све сами азијски народи: Хиндушани, Гати, Манџури, Тамнини?, Татари, Глобири из *"Големе те пустаре,/ Проклете Глобе црне,/ Глобе црне Тартарије,/ И те гадне Манџурије"* (пј. 107). Овај распоред топонима у пјесми 107 у цјелости одговара географском положају: Манџурије – Гоби пустиње – Монголије (Тартарије). Набрајају се још и Песимити, *"црне Гоге и погани Алемани"*. Алемани су германско племе, за које историографи претпостављају да потиче из Персије⁵⁴, да је дошло међу балтичке Винде у IV в. пр. Христа, да су покорили сјеверна србска племена, помијешали се са њима и попримили србо-словенске антрополошке значаје.⁵⁵

А сада да кажемо нешто и о најзанимљивијој религијској подударности – о србском Триглаву и индијском Тримуртију. И за највеће песимисте неоспорива су врло блиска имена словенских богова са индијским пантеоном. Пешић пише: *"Вишину (у ведизму – нап. аутора) је такође Вишињи (у Словена – нап. аутора) у директном значењу те речи. ...У словенском скупу богова, као и у ведизму, он је врховно биће изнад свега видљивог и невидљивог. Аналогijом сличности имена богова: Исвара – Сварог, Варуна – Перун, Дајбог – Питаре Даја, Тримурти – Триглав, Земe – Земља, Иерор – Јаро, Арија – Иреј, Веда – Вјада, имамо основу за закључак да сличност речи Вишину – Вишињи, није само пука коинциденција. Таква блискост у називима ведских и словенских богова представља знак блискости Словена и Ведејаца."*⁵⁶

У наново откривеним србским обредним пјесмама из далеке таме вјекова изашла су на свјетлост дана и имена прастарих србских "борова", "божола", односно богова са другачијим особинама и различитим подручјима надлежности од општеприхваћених словенских. На примјер, у Руса је врховни бог Сварог, у Срба – Триглав. У Руса је триглав скупина три бога – три личности, док је у Срба то бог са три главе и три

⁵⁴ У ову предпоставку тешко је уклопити чињеницу да германски језици и персијски стоје на супротним половима индоевропске језичке заједнице и да их једино повезује индоевропска сродност преко словенских језика.

⁵⁵ Карл Пенка у свом дјелу *"Origines Ariace"*, 1883, пише да *"примери елемената брахицефалног типа у Северној Немачкој долазе отуда што се ту налазило, у првом реду, германизирано словенско становништво"* (Р. Новаковић, *"Срби"*, с. 214-216).

⁵⁶ Радивоје Пешић, *"Велесова књига"*, Пешић и синови, Београд, 1997, с. 78.

главне особине на једном тијелу. О старој вјери Срба подробно ћемо говорити у сли-
једећем поглављу, но овдје ћемо истаћи потпуну истост и у називу, и у особинама,
србског врховног бога Триглава са индијским Тримуртијем – тројством три бога хин-
дуизма.

У "Енциклопедији" (књ. 1, с. 256) пише: "Вишну, један од три бога (поред Бrame
и Шиве), који стоји на челу целог индијског пантеона. Обично га приказују као мла-
дића тамноплаве боје..." А на с. 1036, књ. 2, за Шиву се каже: "Шива, индијско бо-
жанство, са Брахмом и Вишнуом сачињава индијско тројство – Тримурти..."

Због веће јасноће упоређивања написаћемо упрошћено:

ТРИМУРТИ – индијско тројство: Вишну – Створитељ Брама – Обновитељ (обнавља и одржава свијет) Шива – Разоритељ (разара створено)

Индијски Тримурти сачињавају: Створитељ, Обновитељ и Разоритељ, док срб-
ски Триглав такође има моћ – Створитеља, Одржатеља и Рушитеља! О томе не гово-
ри само једна пјесма. То је главна основа старе српске монотеистичке вјере и стална
тема коју наглашавају обредне пјесме кад год помену најсилнијег бога Триглава. На-
вешћемо неколико строфа из различитих обредних пјесама и из различитих србских
крајева гдје се опјева Триглав:

"Триглав бога највећег. Свету Тројцу најјасну. Створитељицу најјачу. Одржатељицу најкрепку. Рушитељицу најстрашну." (пј. 201)

"Наш господар Триглав вељи Наш Створитељ и Држитељ И велики Уморитељ ." (пј. 107)

"Својим оцем страшним Богом, Страшним Богом Триглав Богом, А триглавом светом Тројицом..." (пј. 191)

...Страшна сеја Давор бога, Посланица Вишња Бога :

**Створитеља, Држитеља,
И страшнога Рушитеља.”**
(пј. 191)⁵⁷

Триглава као Ствараоца, силног Држаоца и великог Рушиоца још снажније истичу пјесме 137 и 348 („Сватовска“):

“Славу бору не даду
Не даду,
Триглав бору највећем
Највећем,
Вишњем бору **Ствараоцу**
Ствараоцу,
Силну бору **Држаоцу**
Држаоцу,
И велику **Рушиоцу**
Рушиоцу.”
(пј. 137)

„Јал’ њевољеш свјекра бабу,
Свјекра бабу Триглав бора,
**Цјелог свијета Створитеља,
Створитеља Држитеља
Држитеља Рушитеља?**“
(пј. 348 „Сватовске“)

Све наведене строфе исто казују, ипак пјесма 9 сву суштину Триглава изражава именима идентичним индијском Тримуртију: и по особинама – значењу (семантички) и по истом сазвучју (фонетски).

"Што но носе те јунаке
Миле борце Триглав бора
Триглав бора те Тројице
**Вишњег бога Створитеља
Јаког Живе Рушитеља
И Брањана Бранитеља."**
(пј. 9)

Због јасноће упоређивања све довдје наведене стихове изразимо статистички:

--	--

⁵⁷ Писање именице "бог" великим или малим словом у цјелости смо пренијели из "Обредних песама укупног народа српског".

код Срба Триглав Бог:	код Индијаца Тримурти – индијско тројство:
Вишњи – Створитељ (9, 137, 191...) Брањан – Бранитељ (9), Одржитељ (201) и Држитељ (107, 137) Жива – Рушитељ (9, 137, 191) и Уморитељ (107)	Вишну – Створитељ Брама ⁵⁸ – Обновља и одржава свијет, Обновитељ Шива – Разоритељ: разара створено

Погледајмо још у каквом су семантичком и фонолошком односу србске, словеначке, словачке и санскртске ријечи које означавају духовне појмове:

САНСКРТ	СРБСКИ	СЛОВЕНАЧКИ	СЛОВАЧКИ
<i>Бхага</i>	Бог	Bog	Boh
<i>Аум</i>	Ум	Um	Um
<i>ума</i>	ум, бљесак	um, blisk	um, blesk
<i>тапас</i>	мисао	misel	myšlienka
<i>сила</i>	сила	silā	silā
<i>дукас</i>	дух	duh	duh
<i>дхју</i>	дух, душа	duh, duša	duh
<i>адама</i>	један, први, Адам	eden, prvi	jeden, prvý, Adam
<i>једима</i>	један, први	en, eden, prvi	jeden, prvý
<i>азам</i>	аз, ја, први	jaz, prvi	ja
<i>гаспати</i>	господин	gospod	hospodin, pán
<i>bogasthana</i>	тијело, божји стан душе	telo	telo
<i>твар</i>	творити	ustvarjati	tvorit'
<i>сви</i>	свети	sveti	svätý
<i>љубхва</i>	љубав	ljubezen	láska
<i>луб</i>	љубити	ljubiti	ľúbiť
<i>срава</i>	слава	slava	sláva
<i>сабха</i>	сабор	sabor, shod	zhromažďenie
<i>гарх, гахрја</i>	гријех, грех	greh	hriech
<i>див</i>	див	velikan	obor
<i>ghat, ghattate,</i>			
<i>gatasi</i>	гатати, говори	vedeževati	veštiť, hovoriť
<i>вргина</i>	враг	vrag	čert
<i>itvara</i>	утвара	prikazen	mátoha
<i>таи</i>	тајити	tajiti	tajiť
<i>набхас</i>	небо	nebo	nebo
<i>dīna</i>	дан	dan	deň
<i>вачур</i>	вече	večer	večer
<i>дјаутра</i>	јутро	jutro	ráno
<i>бхал</i>	бела, бијела	bela	biela
<i>тама</i>	тама	tema	tma
<i>сијана</i>	сијање	sijanje	svietenie
<i>мантра</i>	мудри	modri	múdry

⁵⁸ Из упоређења Триглава и Тримуртија намеће се разрешење и имена свештеничког staleжа Брамина – "Брањана", "Бранитеља", бранитеља поретка створене аријско-индијске државе. Санскртски: **bran** – бранити.

А о основном учењу браманизма у *"Енциклопедији..."* пише: *"Браманизам: учење индијске религије (потиче из 600. г. п.н.е.) да све потиче од Бога и да се све у њега враћа. Бог Брахма је главни у тројству у којем су још богови Вишну и Шива..."*

Треба напоменути, да су зависно од краја Индије као и од историјског доба, чело Тримуртија држали некад и негдје Вишну односно Брама, а негдје је опет Шива био највише уважаван.

Србско-индијске сличности и истовјетности захватају скоро сва подручја народног дјеловања. Посебно их уочавамо у исконским обичајима повезаним са огњиштем и огњем – некад средишњим мјестом овоземног битисања, али и духовног живота...

...У старим обредним пјесмама помиње се неколико значајних података: први и најважнији – Срби су у неким далеким временима били у Индији. Тамо су имали своје државе-земље имена Србија, Рашка и Дунав, и велике и богате градове од којих се помињу Дунав и Ниш на ријеци Чуј.

Око великих ријека Инда и Ганга родила су се многа србска кољена. Пјесме говоре о великом броју година проведених у Индији.

Стални бојеви са Хиндушанима, Гатима и најмноогољуднијим азијским народима Татарима и Манџурима, исцрпили су Србе да су коначно, у одлучујућој бици на ријеци Чуј, били поражени и протјерани из индијске Србије.

Повратак са успутним насељавањима Виндо-Срба трајао је деценијама, можда и неколико вјекова, и морао се зачети већ од Персије, захватити све Каспијске и Црноморске обале, затим читаву Малу Азију, а преко Анадолије и Трачког Босфора виндо-србска маса је нагрнула на источну страну Балкана. Виндо-Срби су по изласку из Индије одмах попуњавали простор подесан за живот, или су силом потискивали затечено становништво. Управо потез тог претпостављеног а ипак географски неминовног кретања: Ганг – Инд – Персија – Анадолија врви србофоним именима. Анадолију је проф. Милан Будимир називао *"античком Анадолском Србијом"*⁶², док је Новаковић често указивао на србску ономастику Мале Азије, а Милојевић на том истом подручју смјешта прву, стару Рашку...

...У Инда је спаљивање мртваца стари религијски обичај, неумитност, завјет. Обредна пјесма *"Крива лађа Смрхатова"*, бр. 263, забиљежена у Призрену, први је уопште саопштени случај о спаљивању Јужних Срба. И, што је још неуобичајније за наше поднебље, описани обичај сажижања мртваца идентичан је, изузев лађе, индијској *satyi*.

Опет код Срба, код којих је документовано присуство религије предака у прошлости, по старим религијским схватањима недопустиво је спалити тијело.

Сахрањивање цјеловитог скелета као и дјелимично, парцијално, што најбоље археолошки потврђује Лепенски Вир, некада је обављано у србској кући, уз огњиште, по хијерархијском низу заслужности. Нечистим и невидовним силама могле су се супротставити једино душе свијетлих предака и сродника, те сахрањујући њихове кости у кући, Србин је претварао кућу у најутврђенији духовни бедем, од куће је прaviо најсигурнију заштиту која је могла одољети атаковањима свих могућих нечистих

⁶² Р. Новаковић, *"Србин – римски цар"*, ИПА Мирослав, Београд, 1999, с. 8.

и невидовних сила, демонима, најгорим болестима које су могле затрти огњиште и угасити лозу.

Ако је умрли био племенит и задужио заједницу, кости таквог сродника су укућани укопавали поред огњишта. Посебно се издвајао и цијенио први домаћин – који је кућу подигао и породицу засновао. Он је био заштитник дома и његов се цјеловити скелет сахрањивао, чувао у прочељу огњишта, на средишњем, главном и најсветијем мјесту...

...На крају разматрања обредних пјесама старих Срба из Индије, погледајмо из којих дјелова србских земаља су нам дошли индијски стихови.

Из Прегледа видимо да се стихови индијске тематике јављају на врло широком простору. У Босни су забиљежене четири пјесме (101, 102, 103 и 104), у Призренској нахији такође четири (107, 148, 202 и 263), у Банату двије (247 и 249), на Хомољу такође двије пјесме ("*Босиљак и роса*" и "*Роса робњица*"), а по једна у Мачви (266), на острву Брачу ("*Птица ластавица*"), у Сјеници (105), Битољу (188), Скадру (199), једну су сачували Мијаци (212 Дибар), док је једну записао Вук у Срему од Степаније из Јадра ("*Свеци благо дијеле*"), а Милојевић двије сватовске (98 и 215 у збирци „Сватовске“).

	БР. ПЈЕСМЕ	ИЗ КРАЈА	ЗАПИСАО
1	101	Босна	Скендер
2	102	Босна	Скендер
3	103	Босна	Скендер
4	104	Босна	Скендер
5	105	Сјеница и Дубница	учитељ Јово Врекић
6	107	Призрен	свештеник Јова Станимировић
7	148	Велико Очје, Призренска нахија	од попадије Плана, преписао учитељ Михајил Ђорђевић
8	188	Битољ	Сарца из Битољске нахије, досељеник у Смедерево
9	199	Скадар	Савка Јовановић
10	202	Велико Очје, Призренска нахија	учитељ Михајил Ђорђевић
11	212	Дибранска нахија Мијачка	Илинка Везанковић
12	247	Сент Томаш, Банат	Јелена Кечицка
13	249	Сент Томаш, Банат	Јелена Кечицка
14	263	Сретачка жупа, призренска нахија	свештеник Никола Андрејевић
15	266	Мачва	"Ова се песма пева у Мачви кад момчадија иде у коло." (с. 192)
16	"Свеци благо дијеле"	Срем	Слијепа Степанија, Вук Карацић
17	"Босиљак и роса"	Рисан и Јошаница, Хомоље	Вук Карацић и етномузиколог Петар Вукосављевић

18	"Роса робињица"	Милатовац, Жагубица, Хомоље	Живка Милојковић пјевала, записала Светлана Стевић
19	"Птица ластавица"	Повља (Брач)	Објављена у издању МХ 1896.
20	"Света црква Инђија"	Лика и Банија	свештеник Никола Беговић
21	"Инђија девојка"	Косово	"Народна књижевност Срба на Косову", приредио др Владимир Бован
22	пј. 98 „Сватовске“	Стара Србија	Милош Милојевић
23	пј. 215 „Сватовске“	Срем	Перса Петровић

Пјесма *"Босиљак и роса"* је збиљежена на два мјеста: у Рисну и на Хомољу. Ако овим пјесмама придодемо и *"Света црква Инђија"* коју је записао Беговић негде у Лици или Банији, то би било све укупно двадесет три пјесме са индијском тематиком.

Узмемо ли Дрину као располутицу, ријеку која тече средином србског народа, уочавамо снажно груписање пјесама на Истоку – 16, а западно од Дрине – 7.

Од тих седам пјесама четири су из Босне: 101, 102, 103 и 104, за које је Милојевић додао напомену: *"У Босни пјевају и Срби Мухамедове вјере готово свуда у вече Божића... Све овје пјесне прјеписане су од Скендера"* (с. 68 и 70). А и записивач Скендер (од турског имена Искендер) је очигледно био Мухамедове вјере.

Овакав распоред пјесама подржава мишљење, раније поменуто, да су Виндо-Срби враћајући се преко Мале Азије насељавали претежно источну страну Балканског полуострва, наравно ближе и доступнију, распростирући се све до граница њихових популацијских моћи, отприлике до данас утврђене изоглосне линије, и прелазећи је у ратним временима са Грцима, а касније и у сукобима са Византијом и Турцима.

Обредне пјесме старих Срба из Индије недвосмислено говоре да је ширење Србо-Словена било завршено још у предисторијским временима. Велики Дунав омогућио је Словенству да повеже Балтичко море са Црним, а преко многобројних дунавских притока да засели скоро све дјелове Средње Европе, Мале и Предње Азије и огромног простора Сјеверне и Средње Индије. Кад је писмо дошло до Грка и кад су први грчки, римски и византијски хроничари и историци почели писати о кретањима Винда, Венда, Вана, Илира, Сармата, Анта, Скита, Трачана, Трибала, Рашана, Срба односно Словена, ширење ове истородне множине већ је било увелико заустављено, или су њени многи огранци већ били претопљени у друге народе. Стари хроничари су, заправо, записивали не словенско надирање ка Европи, већ повратак заосталих грана десеткованог подунавског потомства ка праотаџбини.

Обредне пјесме старих Срба из Индије неодвојиво спадају у *"Обредне песме и обичаје укупног народа Србског"* како их је Милојевић и сврстао.

У наредном поглављу сусрешћемо се са великим бројем обредних пјесама из старе религије предака – прве вјере коју су Срби исповиједали. Међу њима се налазе и неке прастаре, старије и од пјесама сврстаних у *"Индијске руковети"*. Та су пјевања могла претходити србском походу у Индију.

Збирка "Обредне песме..." потврђује мишљење академика Нова Вуковића да су Срби народ у којем се "ништа не заборавља и гдје сваки важнији догађај има свој спиритуални супстрат у пјесми или причи"⁶³, или тврдња помињаног француског академика Сен-Рене Таљандија, да је "ориђинално код Срба, она једнодушна потреба њихова да опевају сваку радњу у животу појединаца, све догађаје задружног бића, као и да побожно слушају оне који певају"⁶⁴.

"Обредне песме..." такође потврђују и Вуково схватање да су и прије Косова биле пјесме које су говориле о неким другим бојевима у још старијим временима. "Ја мислим да су Србљи и прије Косова имали и јуначкијех пјесама од старине, но будући да је она промјена (Косовски бој и пад у турско ропство – нап. аутора) тако силно ударила у народ да су готово све заборавили што је било донде, па смо оданде почели наново приповиједати и пјевати."⁶⁵

Трагедија Косова и Србије истиснуле су старе бојеве и знатна страдања наших предака у ко зна којим далеким временима, задржавши у новој пјесми најчешће прадавну основу, а додајући јој нова имена, свјежија војевања и скорашња страдања проживљена властитим бићем. Како уз гусле пјевати о земљи Рашкој у далекој Инђији кад ова балканска нестаје, или чему помињати старе царева кад је посјечен наш садањи, како говорити о неким прадавним и далеким бојевима послје страшног косовског, у којем изгубе и цар, и велможе, и силан народ? Зар прошла страдања могу бити већа од ове погибелји гдје "крв ваља камен од три оке", гдје је у земљи Србији више Срба на коцу крај пута но живих на друмовима некад србским?...

⁶³ Ново Вуковић, "Приповиједање као опсесија – Студије о Љубишином дјелу Причања Вука Дојчевића", Цетиње, 1980, с. 131.

"Кругу Икономиди и Данковски индиректно придружује се и Милман Пери, професор Харвардског универзитета, који је четрдесетих година вршио истраживања стила наше народне поезије са циљем да уђе у дух певача који ствара еп. Тако је настала колекција Пери са Харвардског универзитета, која је данас највећа збирка јужнословенског епског песништва у свету." Овдје Пешић прави очигледан и непотребан лапсус. У хардварској збирци могле су се наћи једино епске пјесме Срба, било из Србије, Босне или Црне Горе. Ниједан други јужнословенски народ, осим Срба, није очувао традицију гусларског пјевања. Пешић даље наставља: "Она најбоље илуструје истраживачки оптимизам и научну строгост овог изузетног хомеролога који је вршио теренска истраживања и нашао да наши певачи (гуслари) певају песме дужине Хомерових песама у којима је нашао Хомерове сцене, Хомерова средства и Хомерове предмете поезије. Његов велики задатак је био: ући у Певача самог. Било је то због Хомера. Он је пронашао много шта од Хомера у Југославији. Зато ће његов асистент Алберт Лорд, који га је пратио на тим истраживачким путовањима по Југославији записати: 'Овде је (у Југославији), ако хоћете, био део једне Илијаде, позадина опсаде Троје'. ...Икономиди и Данковски, Будисављевић и Милман Пери су, дакле, указали не само на велико словенско лексичко благо (и овдје морамо исправити неодређеног Пешића и рећи прецизно – "на велико србско лексичко благо") које је садржано у Хомеровим спевовима, већ и на праве изворе структуре и ритма којима на својеврстан начин оживљавају драматичност радње, што је производ једног духа чије зачетке традиције налазимо у несагледиво дубокој прошлости, а чијег смо трајања сведоци." (Р. Пешић, "Завера порицања", с. 74.)

Данијел Ц. Борстин (Daniel J. Boorstin) у својој књизи "Свет открића" ("The Discoverers, A History of Man's Search To Know His World And Himself") разматрајући велике људске могућности памћења пише: "Прве велике европске епове створила је усмена традиција, што је само други начин да се каже да су сачувани и рецитовани захваљујући вештини памћења. Илијада и Одисеја су преносене усменим путем, без употребе писма. Хомеров израз за песника је 'певач' (аοιδος). А изгледа да је пре Хомера певач био неко ко је певао само једну песму, довољно кратко да се може отпевати одређеној публици у једној одређеној прилици. Пракса која се до данас одржала у Србији, а коју је описао бриљантни амерички научник и истраживач Милман Пери, вероватно је сродна обичајима из хомерских давнина. Пери нам показује како су дужину песме у почетку ограничавали стрпљење публике и певачев запамћени репертоар. Достигнуће Хомера (било да је у питању био мушкарац, жена или група људи)астојало се, стога, у спајању једночасовних песама и њиховом повезивању у еп који је имао узвишенију сврху, обухватнију тему и сложјену структуру" (Данијел Ц. Борстин, "Свет открића", Геопоетика, Београд, 2002, с. 488).

⁶⁴ Сен-Рене Таљандије, "Србија Карађорђа и Милоша", с. 45.

⁶⁵ "Најлепше српске јуначке песме", с. 77.

...И како да епска пјесма не доживи промјену: кога би занимали бојеви Јак-цара у Инђији са Хиндушаном, Глобиром, Гатима..., кога би могло опјевање тих старих времена, па ма како она била јуначна и свијетла, узнијети да дограби сабљу и крене у гору у хајдуке да војује са Агарјанима?

Епска пјесма се морала прилагођавати времену, те тако и данас у Републици Србској највеће узбуђење, жагор и комешања на гусларским вечерима настају код извођења пјесама из последњег рата, а посебно при помену имена нових јунака – Караџића и Младића. Вук је записао да Црногорци уз гусле пјевају и новије пјесме, чак их је много више но старих: *"Они, истина, имају и старијех пјесама, које су у цијелом српском народу познате, али их много више има новијих о њиховом ратовању и чествовању против Турака."*⁶⁶

Пјесме су се тек одскора почеле записивати, а некада их је усмено преносио мали број добрих гуслара, а стварао још мањи, те је неминовно ново и за живот пресудније потискивало старо "од којег се не живи", задржавајући при том само почетак пјесме – *"Мили Боже, чуда великога..."*, какву згодну риму и стару конструкцију на коју ће се додати нови догађаји, нова имена, ново "руво". То је закономјерност кратке епске пјесме, која је, за разлику од обредне, знатно подложнија промјенама и тренутном историјском збивању. Она увијек настоји да покрене на дјелање, тражи стално дејствовање, те увијек настоји бити у току, оновремена, а да би покренула на отпор, устанак, војевање, да би развила наде за ослобођење, она мора говорити о садашњим завојевачима, о душманима који одскора затиру род и племе.

Међутим, обредна пјесма је сасвим другог кова и има другу намјену. Неупоредиво је трајнија, потпуно је несклона промјенама – има сталност коју јој обред налаже. Спада у религијске пјесме и њоме се призивало божанство или свијетли предак да заштити Србе, да помогне у каквој невољи, у непосредној опасности, у рату, или да дарује неко добро: плодност, мушко потомство, здравље, да пусти дажд на сува поља... Обредне пјесме су се изводиле периодично, без великих емоција и са симолошким радњама. Употребљене ријечи, стихови, читаве пјесме постајале су током времена овјештале религијске формуле безвременог трајања, нису се смјеле преиначавати нити поменута имена испуштати. Ако је опасност минула или непогода прошла, то није значило да се стара мука неће вратити. Па чак и онда, последице многих вјекова и пасова, кад су се заборавили разлози настајања одређеног обредног стиха, кад су нестали и поменути србски душмани и кад је Инђија по иселењу остала иза девет мора, обредне пјесме су се и даље пјевале – постале су дио предачког наслеђа – *"јер се тако ваља!"* Често се наводи С. Рајнахово мишљење да су култне радње старије од митова и религије⁶⁷. А даждолске пјесме, лазарице, колеђанске, љуљашке... пјевале су се не на прелима или мобама но у обредима, непромијенљивих радњи и садржине.

На жалост, многе обредне пјесме су се угасиле смрћу преносиоца. Кад дође "редња", кад умире и старо и младо, подједнако једно као и клонуло а онајчешће због куге, кад се затиру родови, читава села па и крајеви, тада се искорјењују и многе обредне пјесме. Једино се тако губило прастаро наслеђе. Ипак, најчешће неко преживи, ријетко кад сав крај изгине, изумре, увијек понеко остане, танка нит, један глас што дозива из дубине вјекова.

⁶⁶ Вук Ст. Караџић, *"Живот и обичаји народа српскога"*, Политика, Народна књига, Београд, 2005, с. 326.

⁶⁷ Проф. др Радмило Петровић, *"Словени и Срби – култ, мит и религија"*, "Политика" од 04.05.2003, Београд.

**СТАРА
ВЈЕРА**

2. СТАРА ВЈЕРА У ОБРЕДНИМ ПЈЕСМАМА

2.01.	Досадашња сазнања о старој вјери у Срба	237
-------	---	-----

од с. 237 до с. 246

2.02.	Имена србских божола у обредним пјесмама	246
-------	--	-----

од с. 246 до с. 252

Средином XIX в. многа имена "божола" била су и те како жива и опјевана и у народним обредима помињана. Временом, како су се обреди изобичајивали а приповиједања стараца мање слушала, тако су се и стара имена у народу заборављала.

Ипак, скоро сва имена старих србских "борова", "божола" и "богова" била су сачувана, у књизи записана, одштампана. Стајала су на дохват руке скоро један вијек и по. Прикупио их је из народа србског, разврстао по обредном извођењу и објавио 1869. године, дакле 12 година прије рођења Чајкановића и 15 година прије излажења књиге Н. Нодила *"Stara vjera Srba i Hrvata"*, изузетни Милош Милојевић, о којем смо на самом почетку наших разматрања нешто више рекли.

Данас, 135 година послје изласка ове изузетне збирке наслова *"Песме и обичаји укупног народа српског – Обредне песме"* (Државна штампарија, Београд, 1869.), умјесно је запитати се: како то да нико ни прије Милојевића а ни послје њега не записа ријечи прастарих обредних пјесама које су се, а то ћемо видјети у поменутој књизи, обредно изводиле и пјевале читавом календарском годином у свим србским земљама на великом простору: од Старе Србије, Македоније, Тракије, сјеверне Тесалије и сјеверне Албаније па преко Косова и Шумадије, односно Призренске и Ваљевске нахије до Срема, Бачке, Баната и Славоније и даље до Босне и Херцеговине, Далмације и Крајине.

Занимљиво је да су обредне пјесме о Јарилу, Давору, Радигосту, о Виду... подједнако пјевали како Срби православне вјере, тако и Срби католици и Срби мухамеданци. То Милојевић јасно издваја и на више мјеста наглашава.

Наравно, у Збирци су већином обредне пјесме мада се могу наћи и такве које више припадају лирском циклусу (пј. 40, 41, 43, 45, 47...), па чак и историјским темама (пј. 82, 109, 129, 175, 217, 220, 243, 253, 255, 301...).

Историјске пјесме су такође несвакидашње, толико занимљиве да смо им посветили читаво поглавље наслова *"Историјске теме у обредним пјесмама"*. Ове пјесме нам дају неке нове податке непознате нашој историографији, на примјер: сви Немањићи од родоначелника Стефана и св. Саве па до Синише носе презиме Дрвенаровићи или Дрванићи. Ту су и описи србских крајина у Будиму, Солуну, Полани и далекој Љубљани те многа имена владара, рецимо цара Самовлада (220), цара Селимира (219), бана Трасила (180-183), имена која помиње и *"Барски родослов"*.

У Збирци се налазе и потпуно хришћанске пјесме али и оне у којима се стара вјера преплиће са хришћанским именима (21, 34, 137, 219...). У овим стиховима опјевају се заједно св. Петар и св. Јован-Иван, св. пророк Илија, св. Ђурђе и св. Петка-Параскевија са Триглавом, Огњеном Маријом, Перуном, Поревитом, Давором, Прпрушом...

Изузетне су, немјерљиво су вриједне, просто не знамо који израз да употребимо како бисмо описали најстарије пјесме у којима се помиње само име Бога Вишњег: *"Вишњег Бога, Силна Бога великога!/ Држитеља Створитеља!/ Створитеља Рушитеља!/ Бога нашег највећега./ Највећега Пра Пра Бога!"* (пј. 200).

Већина обредних пјесама долази из дубоке старине, из далеких и тешко процјењивих времена, из доба религије предака. У њима су сачувана стара вјеровања и стари обреди, и стара предачка имена. У њима су скривене духовне тајне наших пређа.

Ту су и пјесме у којима уз стара божола стоји уздјевак "бор": *"бор Перун", "бор Коледо", "Радигосту вељу бору"*.

"У Перуна ти громови
И громови оштре муње..."
(пј. 26)

"Дај нам драги **боре**
Купало Коледо!
Свако добро и обиље
Големо велико."
(пј. 12 Ивањско-Петрањска,
Вучитрн, Стара Србија)

"Ми палимо лиле
Милом **бору** Коледу,
Млађем брату Купалу;
Да волови живе
И да краве воде."
(пј. 15 Стари Влах, Ивањица)

Сматрамо, "бор" је првобитни, најстарији назив, који је постепено али сигурно водио ка обожењу свијетлог претка, иначе због неке изванредне особине или великог јунаштва довољно уздигнутог изнад осталих сродника, да му се дала одговорност за неку природну појаву.

У пјесми 19 из Качаника уз "бор" иде и јасан опис обласног дјеловања *"бора Радигоста"*:

"Перунико лепо цвеће
Лепо цвеће плаво цвеће,

Лепо расти, лепше цветај
Дат' узберем моме брату
Моме брату Радигосту
Радигосту вељу бору
Вељу бору Гостославу.
Што но госте причекује
Што но гошће дочекује
Да му даде мили **бору**
Мили **бору вељи Перун**
Вељи Перун вељу снагу
Вељу снагу и јачину
И јачину крепке мишице..."
(пј. 19 Качаник)

Такође постоје и пјесме гдје "*бор Перун*" прелази у "*божола Перуна*", или "*Лазар*" у "*божола Лазара*":

"Лазе лази Лазаре!
Наш ти мили божоле!"
(пј. 148).

Вријеме примања хришћанства одразило се и на обредним пјесмама. Божанска природа Перуна се губи: брат је Огњене Марије а поистовјећује се и са св. Илијом.

"Покрај двора Огњене Марије
Миле сеје Перуна великог...
...Говори му Огњена Марија:
Мили брате Перун Илија..."
(пј. 21)

Шта значи атрибут "бор" – "*бор Коледо*", "*мили бору вељу Перун*"...? У разјашњавању послужићемо се старим народним пјесмама:

"Те сарани двоје деце своје:
На Момиру **зелен бор никао**,
На Гроздани **винова лозица...**"
(Вук, "*Српске народне пјесме*",
књ. 2, пј. 29)

или:

"...из Омера зелен бор никао,
из Мериме зелена борика..."
(Вук, књ. 1, пј. 345)

Кад у народним пјесмама или у народном приповједању уз нечије име стоји "бор", или "јела", или "борика", или "лозица", онда та именица означава сјен поменутог, односно дух мртвог који сада настањује сјеновито дрво. Управо обичај да се по гробовима сади дрвеће и лозица почива на том вјеровању.

Чајкановић каже *"да је дрво или само по себи важно или се сматра седиштем какве душе доброг или злог демона, или божанства"*. Бор, јела, јасен, брест, према Чајкановићу, припадају свијетлим душама, док орах *"извесним злим демонима"*⁶⁸...

...Ову групу обредних пјесама или "бор-пјесама" сматрамо исходишном, основном, над којом ће се вршити каснија дометања. У њима су борови били још увијек само свијетли преци, дакле свети а не обожени, неприкосновени су али нису још божанства. Изнад недодирљивих *"бор Перуна"*, *"бор Јаруна"*, *"бор Давора"* или *"бор Гостослава"* уздиже се Свевишњи, Творац, Бог⁶⁹.

Стих *"Мртва Марка пронесоше/ Вели бору леле нама..."* најбоље одсликава суштину значења. *"Бор Марко"* је скоро исто што и *"мртав Марко"*, но ту "бор" даје још једно појашњење више: *"бор Марко"* или *"вели бору"* (вели, вељи – велики) још казује да је Марко свијетла, племенита душа од које може род очекивати заштиту а не штету...

...Управо у разматраним обредним пјесмама сусрели смо се са свим могућим преплитањима: у неким стиховима записано је само име претка – Перун, у другим је *"бор Перун"*, а у трећим – *"божоле Перун"*.

Преплићу се такође и хришћански свеци: св. Петар, св. пророк Илија, св. Параскева, св. Ђурђе са Перуном, Огњеном Маријом, Купалом, Коледом, Сварогом...

"Ђурђе, Ђурђе млад Ђурђе!
...Преслава рујна Рујевит,
И брата мојег Поревит..."
(пј. 218)

"Порази га света Петка
Параскевија⁷⁰."

⁶⁸ В. Чајкановић, *"Култ дрвета и биљака"*, с. 6-7. Познато је да старије Српкиње никада нису, у каквом суду, држале лозицу у кући. Њој је увијек било мјесто на гробљу.

⁶⁹ Видјећемо нешто касније да се уздјевак "бор" не испушта нити из млађих пјесама – остаје равноправно како уз "божоле" тако и уз "бог". У Босни се, да би потврдили истинитост својих ријечи, стари људи заклињу са *"Бора ми!"*. Некад смо мислили да је то избегавање или ублажавање заклетве *"Бога ми!"* Данас сматрамо да је и ово необично заклињање наслеђе из далеке прошлости. У пјесми 51 каже се: *"Пита Јању Периша војвода:/ 'Ој бора ти лијепа невесто!'/ Од кога си рода и плијемена?'/ Њему Јања тихо одговара:/ 'Ој бора ми, Периша војвода..."*

⁷⁰ Почетак XV в. можемо сматрати најранијим добом кад је извршено дометање стиха: *"Порази га света Петка Параскевија"*. Наиме, кнегиња Милица (~1330-1405) је од султана Бајазита добила 1398. г. мошти св. Петке, које су Турци двије године раније однјели из Видина. Преношењем моштију св.

Дом му затри Прпруша
сеја Даворова."
(пј. 324)

Обједињавање хришћанских светаца и свијетлих предака не ремети нити усло-
жњава прастару радњу. Имена се јављају удвојено, најчешће у припјеву.

У пјесми 34 чак је и св. Илија постао "божоле". Додавањем имена светитеља уз
обожена предачка имена омогућено је не само даље пјевање старих пјесама, већ је
настављено са извођењем обреда и по христијанизацији. Сада су имена старих божо-
ла уз хришћанске свеце звучала свечачки а не божански.

"...Мој божоле мој,
Мој Перуне мој,
Мој Илија мој..."
(пј. 34)

У већ помињаном стиху пјесме 21 Перун и св. Илија су тако блиско удвојени да
се чују као име и презиме једне личности: *"Говори му Огњена Марија:/ Мили брате
Перун Илија..."*. Наравно, и пјесме у којима нема никаквог митолошког садржаја до-
пустиле су овакво уплитање. Све што дознајемо из стихова, то је област дјеловања:
"Купало обилни,/ Коледо сабирни,/ Перун даждљиви" (пј. 21); *"Од онога Дажда сил-
на/ И његова мила брата/ Громовника тог Перуна"* (пј. 26).

Навешћемо и једну обредну пјесму гдје су свијетли преци умјешани у радњу и
дијалог са хришћанским свецима: *"Покрај двора Огњене Марије/ Миле сеје Перуна
великог./ ...Перун тита светитељ Илију..."* (пј. 21).

У пјесми 26 даје се, послѣје пјесме 138, најдужи опис обласног дјеловања: *"У
Перуна ти громови/ И громови оштре муње/ Што нагоне што пролећу./ Што проле-
ћу и просећу/ Те облаке пуне дажда..."*

И то би била сва радња, сва митолошка прича. Зато се на стари садржај и могао,
без икаквих посебних посезања у пјесми, додати св. Илија или, чак, да се старо и но-
во име удвоје – Перун Илија (пј. 21).

У засебну групу обредних пјесама издвојили смо пјесме које говоре о Богу Нај-
већем. Водили смо рачуна да се у пјесми морају налазити препознатљива одређења:
или имена старих божола, или нехришћански атрибути уз Бога Највећег, или несум-
љиво прастара радња како би се настанак пјесме могао са сигурношћу одредити у
претхришћанска времена. У ову групу спада пјесма из Призренске нахије (200): *"Ве-
личасмо силна Бога!/ Силна Бога великога!/ Држитеља Створитеља!/ Створитеља
Рушитеља!/ Бога нашег највећег./ Највећег Пра Пра Бога..."*

2.04.	Купал – Коледска симболика	257
-------	----------------------------	-----

од с. 257 до с. 261

2.05.	Стара божола и храшћански светитељи у обредним пјесмама: свијетли - свети	262
-------	---	-----

од с. 262 до с. 270

2.06.	О врховном богу	270
-------	-----------------	-----

од с. 270 до с. 278

Необично је да немају два словенска народа врховног бога истог имена. У Руса, према *"Велесовој књизи"*, **Сварог** је *"бог изнад богова"*, *"дједа богова"* и *"свему роду божјем зачетник"* (Д-11А)⁷¹. Док триглав, такође према *"Велесовој књизи"*, није персонално божанство већ заједница три бога. Према Б. Ребиндеру *"богови се јављају три по три и чине тројства, која се зову триглави"*⁷². Први триглав су Сварог, Перун и Световид (Д-11А и Д-11Б).

Хелмолд је записао да сјеверни поморски Словени *"не поричу да један сами Бог на небесима влада над осталим"* и да је то **Свантевид**, а сви остали су полубогови⁷³.

Византијски историчар Прокопије (*"De Bello Gothico"*, 3,14) каже за Словене и Анте: *"Они мисле да је само један Бог, творац грома, (суверени) господар свега..."*⁷⁴

Код старих Словака постоје народне приче које говоре о једном једином Богу, дакле без икаквих имена уз "Бог". У њима се религијска тематика везује, како се мисли, за стару перзијску козмогонију, што их упућује на даљу прошлост⁷⁵.

Узгред да поменемо, балтичким Србима најближе комшије Саси, као и остала германска племена, имају за врховног бога – Wodana, Скандинавци нешто језички измјењеног (W)Odina, а претходно смо видјели да је Водан код Јужних Срба водени демон: *"Ој Водане Водане/ Црни и зли божоле!"* (пј. 117).

У старој вјери Срба истакнута су два највећа имена: најстарије Вишњи Бог и Пра-Пра-Бог, као и млађе – Бог Триглав.

Из овог прегледа имена врховног бога код Словена уочљиве су двије значајности: већина истих имена богова налазе се како код Срба тако и код Руса, а и оно што је забиљежено код балтичких Словена и осталих подунавских словенских народа такође носе иста имена. Разлике постоје у њиховим надлежностима, а посебно је уочљиво да не постоји једно исто име за врховног бога заједничко барем за два народа. Ово су значајни подаци из којих закључујемо: заједничка иста имена божанстава су доказ да су им имена надјенута још у протосрбској или србословенској заједници, дакле у раном настанку религије предака када су били само свијетли али моћни преци. Па и на Велесовим дашчицама уз име покровитеља или господара природне појаве

⁷¹ Р. Пешић, *"Велесова књига"*, с. 151.

⁷² Борис Ребиндер, *"Живот и религија Словена према Влес књизи"*, ИПА Мирослав, Београд, 1996, с. 42.

⁷³ N. Nodilo, *"Stara vjera Srba i Hrvata"*, с. 31; В. Чајкановић, *"О врховном богу у старој српској религији"*, с. 181.

⁷⁴ В. Чајкановић, *"Стара српска религија и митологија"*, с. 253-254.

⁷⁵ N. Nodilo, *"Stara vjera Srba i Hrvata"*, с. 30.

иде често уздјевак "отац рода" (Д-22), "дјед" или "ми смо унуци богова Сварога и нашег Дајбога" (Д-26).

Други податак указује да ниједно име бога у протосрбској заједници није било уздигнуто изнад осталих: ни Триглав (у Срба врховни бог, а у Руса заједница три бога), ни Сварог (у Руса в. бог, а у Срба родоначелник), ни Свентовид (у балтичких Словена в. бог, а у Срба и Руса божанство), а нити Перун (по свој прилици у Анта врховни бог, а у свих осталих Словена громовник). Да је једно име било изнад осталих, да је постојало какво име врховног бога у прасрбословенској заједници, оно би се морало задржати и даље као највеће, барем у подунавских народа најближих пра-старом матичњаку. Очигледно је да то није случај. Заиста је необично да се имена скоро свих старих божанстава понављају међу словенским народима, а да постоје два србословенска народа која имају заједничко име врховног бога.

Ипак, постоји једно такво име укорјењено у свих Словена: од Црног мора па читавим током Дунава до Балтика, а онда преко Украјине и Русије поново до Црног мора и још даље, чак на Исток до Персије и Индије. То свима заједничко име Створитеља је – БОГ. Да је име Бог прастаро говоре нам сви словенски језици гдје се задржао потпуно исти корјен: БОГ^(срб), Богъ^(цсл.), Бог^(рус.), Vog^(slo.), Boh^(slov.), Вuh^(чех.), Vog^(полј.), па чак је и у најстаријем персијском језику остао сачуван као *Bagas*^(перс) или у санскрту у једном облику такође – *Bhaga*^(с.скр.).

Сама чињеница да већина старих имена у србским обредним пјесмама као и у руској *"Велесовој књизи"* најчешће носе уздјевак "бог", рјечито казује да је појам бога увелико претходио и богу Триглаву, и богу Сварогу, и богу Свентовиду. Кад се "бог" нађе уз више различитих имена, он напросто дјелује као ознака високог чина. Ово подсјећање нас упућује на војну градацију: у многим војскама је генерал највиши војни чин који је своје име подарио осталим високим чиновима.

У *"Енциклопедији..."* пише: *"Генерал, највиши чин у армији после чина маршала; градиран на више или мање степена, а најчешће као: генерал-мајор, генерал-потпуковник (генерал-лајтант), генерал-пуковник и генерал армије..."* Име највећег ауторитета војне власти је искоришћено како би се неки чиновници узвисили и одвојили од других истих имена: мајора, потпуковника и пуковника. Односно, кад су Перун, Јарило, Давор... зарад велике нужде и због снисхођења потомства, добили милосницу "божолу", било је само питање времена и неког будућег кољена када ће се бор-божолу преодјенути "богом". Тиме је био отворен пут да неко омиљено предачко "божолу", као рецимо Свентовид у балтичких Срба, „искочи“ изнад осталих и постане неприкосновени главни бог.

Све док су Срби славили своје претке "борове", изнад свих њих је био само један *"Створитељ, Држитељ и страшни Рушитељ"* (пј. 111) – Бог, Вишњи Бог, Пра Бог.

Сљедеће пјесме спадају у *"Индијску руковет"* што подразумева да је давно доба њиховог настанка:

"У нас добро у Инђији.

У Инђији у Србији,
Светој земљи од старине.
Свако добро свака срећа,
Понајвише мир и здравље.
Вишњег Бога прослављамо.
Величамо и хвалимо,
Да нам даде свако добро."
(пј. 199 Скадар)

"Град градила бела вила. Бела вила Самовила... ...У њем седи Вишњи Боже. Он ми гледа на три стране. На три стране у три света: На небеског, под небеског, И на оног под земљицом...	...Белу браду поглађује, На Србе се насмехује. Србину је свако добро, Понајвеће веља снага. Веља снага своја земља, Та Инђија и Дунаво..." (пј. 202 Приз. нахија)
---	---

Да су и ове пјесме (199 и 202) претхришћанске говори нам помињање Инђије, Хиндуша, Татарина, Манџура... Дали смо их цјеловите у *"Индијским руковетима"*...

2.07. Вишњи, превишњи, Триглав Бог највећи	278
---	-----

од с. 278 до с. 281

Из досадашњег приказа наведених стихова без двоумљења проистиче да су стари Срби Триглава сматрали *"Вишњим, превишњим и јасњим, Триглав Богом највећим"*.

Перун се помиње као "бор", "божолe" и "бог" – али само обласног дјеловања. Громовник Перун, у Срба, има власт само над муњама и облацима, над даждем, због чега је, наравно, врло битан за ратарство. Ниједан стих не говори о Перуну као врховном богу, те и ову доскорашњу заблуду отклањају обредне пјесме без икаквог двоумљења.

Видјели смо нешто раније да су Бог и Перун у пјесми 22 јасно одвојени: *"Дај Боже и Перун громовник/ Да из небо врело камен падне"*. Или поистовјећивање Перуна и св. Илије: *"Мили брате Перун Илија"* (21), а на другој страни скоро увијек се изједначавају Триглав и Света Тројица: *"Ој Тригаве Света Тројца/ Света пресвета!"* (324).

У пјесми 7 и 28 Перун има брата Дажда: *"Од оног Дажда силна/ И његова мила брата/ Громовника тог Перуна"*. Брат по обласном дјеловању подразумјева равноправан однос, исту равну власт. Док пјесма 216 даје до знања да је Триглав неприкосновени Бог, а сви остали су слуге његове:

"Ти јунаци млади храбри, Вељи војни Триглавови,

Триглавови силна Бога,
Силна Бога највећега,
И богова служи својих."

Нигдје нема помена о још каквом другом имену па ни о Дајбогу, о којем је писао Чајкановић, као о могућем врховном богу у Срба.

Триглав се помиње као *"Триглав бор"* (137), *"Триглав Бог највећи"* (201), *"Страшни Бог Триглав Бог"* (191), а једино у сватовској пјесми 346 и „бабом Самовилом/ Самовилом тим Триглавом“.

"Славу бору недаду Недаду, Триглав бору највећем Највећем. Вишњем бору Ствараоцу Ствараоцу	Силну бору Држаоцу Држаоцу И велику Рушиоцу Рушиоцу..." (пј. 137 Зворник, Босна)
---	--

"Величасмо Вишњега! Превишњега јасњега! Триглав Бога Највећег. Свету Тројицу најјасну.	Створитељицу најјачу. Одржатељицу најкрепку. Рушитељицу најстрашну." (пј. 201 Призренска нахија)
---	---

2.08.	Србски Триглав, индијски Тримурти и руски триглави	281
--------------	---	-----

од с. 281 до с. 285

2.09.	Божоле војне Јарило	285
--------------	----------------------------	-----

од с. 285 до с. 303

О богу рата Јарилу пјева велики број лазарица, и то углавном лазарице. Та чињеница нам уједно казује да су лазарице некада пјеване у сасвим другим приликама. И заиста, ни у једној лазарици, изузев имена, не постоји ништа, ниједна ријеч, никакава симболичка радња или какав хришћански детаљ, појам, који би се могао односити на хришћанског светитеља Лазара Четвородневног. Умјесто о миру и хришћанској љубави, пјесме говоре о силној војсци, о војевањима, о ратилу, о прикупљању војске, о тешким ранијим бојевима са азијским народима, све супротно поруци наступајућег празника. Умјесто васкрсења и живота, углавном се помињу ратовања, позиви у рат и смрт. Чак су и поворке лазарица у хијерархијском поретку и борбеном распореду, па још су и наоружане.

Милојевић пише да су у његово вријеме у поворци били: цар и царица, "три стежника који носе стегове или барјаке, и четири војводе"⁷⁶.

М. Недељковић описујући лазарице каже: "Лазаричке скупине имају у сваком нашем крају утврђен број учесница, од три у Шумадији до дванаест у Лесковачкој Морави. Главну улогу у њима имају лазари, девојке које су најлепше обучене и окићене, а понегде још снабдевене сабљама или ножевима, а у новије време и револверима, као мушкарци."⁷⁷

Ако погледамо статистику – скоро све пјесме у којима се помиње бог рата Јарило су лазарице. Изузетак су само пјесма 7 – Ивањданска, гдје су поменути сва божола, те тако и Јарило, као и бадњиданска 107. Ова пјесма је по тематици слична пјесми 148, те би могла ићи и у лазарице. Додуше, имају четири сватовске пјесме (67, 261, 346 и 348) у којима се помиње Јарило. У пјесми 67 позива се са Давором као гост на свадби и то у тренутку кад се младожења, војно, спрема да иде по младу и кад стегоноше развијају барјаке. Тада се пјева: „Развијај се силен барјак,/ ...Те нам храбри миле госте/ И сватовитину/ Миле госте дивне војне,/ Војна Давора,/ Ој Давора тог Јарила,/ Бора Ђура нам...“. У суштини овдје је тематика иста као и у лазарица – некада су сватови били добро наоружани и ратнички организовани као да их негде на путу до младе чека каква војна чета. У пј. 203 каже се: „Све сватове на коње убојне!“ Зашто се и у овом сватовском походу помињало Јарилово име, призивало као да се иде у бој, најбоље говоре „сватовска гробља“ широм србских земаља.

У пјесми 261 („Сватовске“) Јаровид је само узгредно поменут, док су пјесме 346 и 348 („Сватовске“) садржајно другачије од обредних. То су митолошке пјесме, како их назива Милојевић, и у њима се први пут одвија радња међу боровима.

Такође уочавамо да имена Србима непријатељских народа (пј. 148) нису ушла у стихове како би се славиле србске побједи и србски јунаци, као што се то чини у епским пјесмама. Ово је сасвим посебна обредна пјесма, којом се религијски призива бог војне Јарило да помогне Србима у крвавим бојевима са старим душманима. Као што су даждоле или додоле игром и пјесмом призивале Перуна да муњама распара облаке и пусти дажд на суву земљу, или као што се у поменутој бадњиданској пјесми (пј. 107) обредно тражи од Божића Сварожића да подари бројно мушко потомство – „љutih војника Даворових, Даворових и Јарилових“ да устану и одбране „Србске земље Раишке светле“, тако су и „лазарице“ обредно призивале Јарила да непосредно, са Србима у борби, заједно поразе црне Хиндушане, Манџуре и Тартаране.

Ако обредне пјесме сагледавамо као религијско призивање духовних сила, божанстава, да дођу и помогну Србима за вријеме суше, каквог помора, глади или у рату, или као религијско отклањање са приношењем жртвеног колача, рецимо *краваја* за Водана при сватовском прелажењу ријеке, онда нам постаје разумљиво зашто у обредним поворкама учествују дјевојке преобучене у мушкарце.

Према србском вјеровању жене су, а посебно дјевојке, много отпорније на црне силе, док су мушкарци, напротив, врло пријемчиви а нарочито мушка дјеца. Чајкановић каже да Срби вјерују да "жена по својој природи има изванредан имунитет према

⁷⁶ М. Милојевић, "Песме и обичаји укупног народа српског – Обредне песме", с. 103-104.

⁷⁷ М. Недељковић, "Србски обичајни календар", с. 128.

акцији демона, она је много више отпорна према уроцима но што је то код мушкарца случај"⁷⁸ ...

...Ако пјесму 148 упоредо сагледавамо са пјесмама 101, 102, 103, 104, 105 и 107, долазимо до недвосмисленог закључка да су све ове пјесме настале у временима тешких борби у Индији и Манџурији, у доба великих страдања и искушења, да су се индијски јади и те како памтили и послје повратка на Балкан. Сјећање на голему муку и тешко страдање утиснули су се дубоко у народно памћење, преносили су се вијековима кроз многа кољена, помињали све до наших дана у скоро свим обредним пјесмама – у бадњиданским, у лазарицама, у ђурђевским, у светотројичким. Тако се страшни Јарило призивао ко зна колико вјекова и миленијума да "одлезе до србских крајина":

"Лазе боже **Јарило!**...
У далеке крајеве,
На те веље бродове
И путове дугачке.

Преко мора дебелих,
Преко брда великих
Кршовитих и стрмни;
Преко река долина."

(пј. 148)

Да помогне србским родовима осталим у Индији, који и даље "бојак бију и бију, са великим Хиндушом, са тим љутим Татаром, са тим црним Глобиром, са поганим Манџуром..."

Лазар је у лазаричким пјесмама чиста мимикрија Јарила, или суиме црвеног бога рата, којим обредни пјевач настоји стару пјесму и старо божанство обредно задржати и у хришћанским временима. У скоро свакој лазарици Лазар је "ратило", јунак, "рабрило", који предводи "силну војску велику обучену у црвено" – у јаре боје Јарила. Та велика војска "бојак бије и бије" са Хиндушом, Манџуром и Татаром, "са црним Гогама и тим црним Гатама". Лазар је сасвим јасан накнадни додатак и једини иза којег се очигледно крије Јарило. Лазар је на недирнуту стару пјесму којом се призивао прастари Јаро, само придодат. Зато га лако и одмах препознајемо као Јарила, па чак и у самом стиху Лазар и Јарило су изједначени попут Перуна и св. Илије:

"...Ој Лазаре Лазаре,
Наш ти рабри божоле!
Наш божоле **Јарило!**
Ти **силени Јаруне!**..."
(пј. 151)

"...Сад ће доћи Лазаре
Наш ти **рабри Јариле...**
Ој Лазаре Лазаре,
Наш ти рабри Јариле..."
(пј. 149)

"...Лазе лазе Лазаре!
Наш ти мили божоле!
Лазе **боже Јарило!**"

"...Ој Лазаре Лазаре,
Наш прерабри Ђуриме!
Ој **Ђуриме Јарило!**"

⁷⁸ В. Чајкановић, "Студије из српске религије и фолклора 1910-1924", с. 85.

(пј. 148)

"...Пред Лазара сиљеног.
Пред Лазара сиљеног,
Пред **Јарила храброног...**"
(пј. 166)

(пј. 155)

"...Обрни се Лазаре,
Наш **прерабри Јаруне!**..."
(пј. 165)

У обредним лазарицама је доста стихова који неприкривено говоре да је Лазар, заправо, друго име Јарила. Наравно, постоје и пјесме гдје је Лазар сам, али зато увијек уз његово име стоји "божолe": "*Ој Лазаре Лазаре/ Наш прерабри божолe...*". Такве су пјесме 156, 159, 160, 161 и 162. Посве сигурно, некада је "*прерабри божолe*" био само Јарун...

...Занимљиво је да се и данас, наравно из незнања, попут надијевања имена Давор, призива у рату и друго име Јарилово – Јуриш или Јуришан. Милојевић је на страни 104, набрајајући имена србских божола, уз "*старог Јарила или Ђура*" поменуо и Јарилову односно "*Јуришову шуму*", а у "*Одломцима...*" на с. 48 пише: "...*Ђур, Јуриш, Ђурим итд. у старих Срба значи бог рата и победе...*".

У пјесми 155 каже се:

"Женила би женила,
Али дође Јарун
Па га узе у војску
Тај **Јаруне Ђуриме**
Онај **страшан Јуришан.**"

Највјероватније да су глаголи "јуришати" и "јурити" проистекли из властитог имена божола Јуриша, Јура, Јара, Јаруна. Првобитно изговарање имена Јуриша у ратном походу било је призивање божола рата да се прикључи Србима и донесе им побједу. Јуриш се призивао чешће и гласније што је непријатељ ближе прилазио, а при првом нападу – кад се кидисало, Јуриш је, наравно, призиван најснажније. Срби су знали, кад чују у даљини најгромкији и најотегнутији "Јуриш", да војска напада – "*јуришиа*", "*јури*" на непријатеља. Тако је име божола Јуриша лако и брзо постало глаголом "*јуришати*" – општи напад, препознатљива и јединствена слика гдје се радња и глас стапају у једно, први и најжешћи судар у којем се атакује на непријатеља уз узвикивање Јуришевог имена. Друго име бога рата – Јарило, страшног србског савезника који у бијесу уништава србске душмане, породило је "*јарост*" – бијес и "*јаростан*" – бијесан, љут, придјев даван онима који су у срцби личили на страшног Јарила.

Изгледа да је име обоженог претка често коришћено за творбу нових глагола, придјева. Подсјетимо се Давора и од њега произашлог "*даворити*", те Прпруше и "*прпити*" – страховати.

Билбија помиње међу Етрурцима-Рашанима бога подземља Каљу – "каљав" и неко божанство Шуру што врелом водом пољева грешне душе – "шури". Овом попису додали би још и Правовида – „Истинитог Вида“ од чијег имена је добијено право – истинито („Говори право“)...

...Занимљиво је погледати сва исказана имена Јарила у пјесмама, што говори да су га Срби у давној прошлости и те како призивали, да су војевања била честа. Јарило је Јаровид, те Јаривид, Јарун, Ђурим, Ђурило, Ђуриловскиј, Ђурђе, Ђуро, Ђурковић, Ђуриман, Ђурашин, Ђуришан, Боришан, Јуришан, Јуриш, Туривој, Турновит. Сигурни смо да ово није коначан попис, да смо и ми које име превидјели, а да ће се у каквој старој и заборављеној пјесмарици наћи још покоје име Јарилово.

У пјесми 275 "Већ глиједат на већега јунака /... На јунака Ђура Даворића..." суображени су и име и презиме у привидно једну личност, једног јунака Ђура Даворића. Два божола Јарило и Давор, који се као близанци и иначе јављају заједно – рат и војевање неизоставно прате ужас, трагедија, лелек и даворијање, преточени су у једно лице...

2.10.	О религији предака у Срба	303
--------------	----------------------------------	-----

од с. 303 до с. 322

2.11.	Море силе, ријеке - море	322
--------------	---------------------------------	-----

од с. 322 до с. 341

2.12.	Свијетли преци и комови	342
--------------	--------------------------------	-----

од с. 342 до с. 349

2.13.	Србски паганизам или србско једнобоштво	349
--------------	--	-----

од с. 349 до с. 356

У књизи "Историја Срба" Владимир Ћоровић износи мишљење о словенском многобоштву сасвим другачије од Чајкановићевих разматрања, али зато веома блиско религијској суштини која произилази из обредних пјесама. На основу старих извјештаја Прокопија о вјери Словена на доњем току Дунава, као и Хелмодових описа обреда Сјеверних Словена на Балтику, Ћоровић на с. 62 пише: "У религиозном погледу живот старих Словена био је доста једноставан и далеко од богатства мита и живописности не само грчке него и полумрачне германске митологије. И ту, као и у општим обавештењима о нама, недостају епови теогонијских особина, какве имају Инди, Грци или Германи. Народ је био у основи монотеистичан: две врло важне вести приказу га апсолутно у тим схватањима: 'Верују да постоји само један бог, творац муње', казује Прокопије, 'и да је он једини господар света...' Хелмолд, хроничар Северних Словена, каже да и они верују у једнога бога, који је на небу, господар и творац света." Одмах затим Ћоровић закључује: "То схватање, настало према патриархалној породично-племенској организацији, није потпуно монотеистичко као у Старом завету, али му је у многоме врло блиско; ближе него схватање старих Грка,

код којих је Зевс, станујући на небу, 'отац људи и богова', али понекад и завистан од њих."

"Обредне песме укупног народа српског" потврђују мишљење Ћоровића, па чак документују и већу блискост српског једнобоштва са монотеизмом Старог завјета него што је то Ћоровић ипак смјело просудио.

Размотримо неколико обредних пјесама у којима су назначене особине и моћи "Силна Бога великога".

Пјесма 200 је прастара и основ је свим потоњим у којима се умјесто Пра Бога велика "Триглав Бог највећи". Јединствена је и по имену "Створитеља Рушитеља" – "Највећега Пра Пра Бога!"

"Величасмо силна Бога! Силна Бога великога! Држитеља Створитеља! Створитеља Рушитеља! Бога нашег највећега.	Највећега Пра Пра Бога! Који нас је сатворио, Сатворио и одржао. Коме ћемо и отићи." (пј. 200)
---	--

У пјесми 200 јасно се каже да је Пра Пра Бог Створитељ, Држитељ и Рушитељ, да "нас је сатворио" и да ћемо му се по смрти поново вратити.

Вишњи Бог има власт у сва три свијета. Он влада небеским или духовним свијетом, затим поднебесним или земаљским, као и свијетом мртвих – "оним под земљицом".

"Град градила бела вила. Бела вила Самовила... ...У њем седи Вишњи Боже. Он ми гледа на три стране. На три стране у три света: На небеског, под небеског, И на оног под земљицом... (пј. 202 Призренска нахија)

Вишњег Бога треба величати и прослављати – давалац је сваког добра:

"У нас добро у Инђији. У Инђији у Србији, Светој земљи од старине. Свако добро свака срећа, Понајвише мир и здравље.	Вишњег Бога прослављамо. Величамо и хвалимо, Да нам даде свако добро." (пј. 199 Скадар)
--	---

Пјесма 198 снажно потврђује свесилу и надснагу *"Створитеља свег и сва!"* у старој србској предачкој вјери, стихови то тако моћно подвлаче да би их могли упоредити са Старозавјетним схватањем монотеизма⁷⁹:

"Силни велији највећиј Највећиј! Силнији снажни најснажнији! Јаки свети најсветији! Страшни страшнији најбољи! Бого мила Тројицо! Вишња силна држаљко! Држи наске живи нас! Стварај наске узми нас: У те твоје палате Јасне свете и вечне.	Цар царева највећи! Створитељу свег и сва! Бого богова највећих! Најсилнијих и бољих! И најгорих и најзлијих! Горе доле и свуда! Дај нам живот и снагу: Свако добро и срећу, Милост раброст и гозбу, Добру љубав и слогу." (пј. 198 Скадар)
---	---

Бог је давалац живота и снаге, створитељ је *"свег и сва"* па чак и богова највећих, како оних *"најсилнијих и бољих"*, тако и *"најгорих и најзлијих, горе, доле и свуда"*. То исто понавља и пјесма 138, гдје су у Триглава три снаге – једна држи Земљу и небо високо, *"...друга ствара свје наше"*, а *"трећа руши свје наше"*:

"...У Триглава три снаге Три снаге! Једна држи Зјемљицу Зјемљицу! И то њебо високо Високо!	Друга ствара свје наше Свје наше! Трећа руши свје наше Свје наше..." (пј. 138 Зворник, Босна)
--	--

У сватовској пјесми 348 слично се каже:

„...Јал њевољеш свјекра бабу, Свјекра бабу Триглав бора, Цјелог свјета створитеља, Створитеља држитеља Држитеља рушитеља... “ (пј. 348 „Сватовске“)

У Срба је Триглав наслиједио сву власт и све моћи Пра Пра Бога.

⁷⁹ Драган Милин, *Појам Бога у Старом Завету, "Богословље"*, Београд, 1995, год. XXXIX, св. 1-2, с. 35.

Чини нам се да стихови пјесме 198 разјашњавају супротстављену теологију која се провлачи кроз скоро све пјесме о Триглаву: *"Држитељу Створитељу!/ Створитељу Рушитељу!"*. Вишњи је творац свега па и добрих и злих богова. Он им је распоредио власт по надлештвима и пустио их да дејствују према људском понашању. Наравно, Свевишњи се може увијек умијешати у овај нижи однос "божола" и људи, зато му се моли и његово име велича, но посебно је важно што Свесилни прима душе у своје окриље, у "палате", или их пак шаље у земљу иза мора, у Морију, како каже народно предање.

"Силни вељи Триглаву!	Боже наш!
Триглаву!	Боже богов великих,
Вишњи Боже Свесилни,	Великих!
Свесилни!	Спаси наске и живи
Погледај нас нејачке	И живи!
Нејачке,	Дуго много година
Твоје створе слабачке	Година.
Слабачке,	Кад умремо узми нас
Ми смо деца грешна ти	Узми нас
Грешна ти:	Твојим светлим палатам
Слаби мали нејачки	Палатам."
Нејачки,	
Удржи нас Боже наш,	(пј. 197 Скадар)

Раније смо већ напоменули, догод су Срби славили своје претке "борове", изнад свих њих је био само један *"Створитељ, Држитељ и страшни Рушитељ"* (пј. 111) – Бог, Вишњи Бог, Пра Бог. Односно, кад су борови Перун, Јарило, Давор... зарад велике нужде и због снисхођења потомства, добили милосницу "божолу", било је само питање времена и неког будућег кољена када ће се бор-божолу преодјенути "богом". Тиме је био отворен пут да неко омиљено предачко "божолу", као рецимо Свентовид у балтичких Срба, постане неприкосновени и главни бог.

У наредним пјесмама добро се види србско сагледавање односа Триглава, *"силна Бога највећега"*, до осталих "божола". У пјесмама 141 и 216 даје се до знања да је Триглав неприкосновени Бог, а сви остали су слуге његове:

<p>"Ти јунаци млади храбри, Вељи војни Триглавови, Триглавови силна Бога, Силна Бога највећега, И богова слуги својих."</p> <p>(пј. 216)</p>

"...Прослависмо величасмо Бора Триглава Бора Триглава! И његове веље слуге Љеља и Љељу, Љеља и Љељу! И Пољеља и Пољељу Милу дечицу Милу дечицу	...Слава, слава Вишњем бору! Бору Триглаву, Бору Триглаву! И његовој светој снаги Снаги највећој, Снаги највећој!" (пј. 141 Врањска нахија)
---	---

Или у пјесми 191 из Мачве, "*силни Љељо*" се призива заједно са "*својим оцем страшним Богом/ Страшним Богом Триглав Богом*" да сатре вјероломника, а божоле ужаса Давор и његова сестра Прпруша су посланици "*Вишња Бога:/ Створитеља Држитеља/ И страшнога Рушитеља*". Такође у пј. 141 Пољељ и Пољеља су "*Мила дечица Бора Триглава*".

"Ко погази побратимство? Прпр њему, Давор њему! ...Ко превари свога друга? Свога друга побратима Сатро га силни Љељу: Својим оцем страшним Богом. Страшним Богом Триглав Богом... Дом му затри Прпруша Страшна сеја Давор бога, Посланица Вишња Бога: Створитеља Држитеља И страшнога Рушитеља." (пј. 191 Мачва)

Наредне пјесме само потврђују већ раније опјевано:

"...Триглав бору највећем Највећем. Вишњем бору Ствар'оцу Ствар'оцу. Силну бору Држ'оцу Држ'оцу. И велику Рушиоцу Рушиоцу..." (пј. 137 Зворник, Босна)

"Величасмо **Вишњега!**
Превишњега јасњега!
Триглав Бога Највећег.
Свету Тројицу најјасну.

Створитељицу најјачу.
Одржатељицу најкрепку.
Рушитељицу најстрашну."
(пј. 201 Призренска нахија)

"...Што но носе те јунаке
Миле борце Триглав бора
Триглав бора те Тројице
Вишњег бога Створитеља
Јаког Живе Рушитеља
И Брањана Бранитеља."

(пј. 9)

У сватовској пјесми 261 Вишњи Триглав оживљава „ћерку уморену“:

"...Докле је се Богу сажалило,
Сажалило **Богу Триглавومه**
Триглавومه тој Светој Тројици,
Вишњи створи ћерку уморену... "

(пј. 261 "Сватовске")

У претходним поглављима говорили смо о врховном богу у словенских народа, упоређивали србског Триглава са индијским Тримуртијем и руским триглавима, наводили писања старих хроничара о вјеровањима балтичких Сораба и Анта са Дунава, износили многе обредне пјесме из којих се види србски однос и вјеровање до "*Вишњег бога Створитеља/ Јаког Живе Рушитеља/ И Брањана Бранитеља*". Сва та поређења и разматрања наводе нас на закључак да се не може говорити о србском панганству, но такође се не можемо србско једнобоштво изједначити са старозавјетним монотеизмом. Јесте, древни Срби су вјеровали у Вишњег, Превишњег, у Створитеља који "ствара све наше и руши све наше", којем су сва друга божола "*његове веље слуге*" али, сва та друга божола или борове стари Срби су обредно призивали и јасно звали још и боговима. То, наравно, јесу обожени преци ограниченог обласног дјеловања, но свеједно, њихове моћи су довољно изражене да се, као божоле Јарило, у ратном походу једино и призивао. Уз Јарила иду још Давор и Прпруша, ужас и трагедија. Или Перун. Даждоле једино његово име зазивљу да дадне кишу и ороси суха поља.

Можда је најприкладније старо србско вјеровање назвати "србским једнобоштвом". Не можемо га сврстати у паганизам грчких одлика али ни у монотеизам Старог завјета. Оно је између, но ипак много ближе јеврејском вјеровању у Елохима.

У наредном подпоглављу извршили смо кратка, основна упоређења духовног живота Срба и паганских назора старих Грка.

2.14.	Религија предака у Срба и грчки паганизам	356
--------------	--	------------

од с. 356 до с. 363

2.15.	Табеларни преглед свих иначица имена Бог и имена "божола" поменутих у обредним пјесмама	365
--------------	--	------------

--	--	--

ВИШЊИ БОГ

"Бог наш највећи", "Највећи Пра Пра Бог", "Силни Бог", "Створитељ, Држитељ и Рушитељ", "Вишњи Бог", "Бог".
Пјесме: 14, 22, 141, 194, 199, 200 и 202.

ТРИГЛАВ БОГ

„Триглав бор“, „Вишњи бор“, „Силни бор“, „Ствараоц, Држаоц и велики Рушиоц“, „Триглав бог“, „Бог над бозима“, „Триборе ... Триглав боре“, „Троглав боре“, „Самовилом тим Троглавом“, „Вишњи Триглав“.

Пјесме: 7, 9, 107, 137, 138, 139, 140, 141, 191, 197, 198, 201, 216, 218, 245, 247 и 324, те „Сватовске“: 261, 346, 348 и 354.

ВИД

"Вид", "Свевид", "Правид" и "Световид".

"Да видом извидам/ ...Видом лековитим" (пј. 266). Правид – Истинити Вид (истинити духовни вид): "Право реци!" – "Истину реци", "Прави пут", "Права ствар". *"На њега се Господ смејао./ Мили нам Господ мој Праве"* (194) – *"...Господ мој Праве"* – *"...Господ мој Истина"*.

Пјесме: 7, 101, 259 и 261, те „Сватовске“ – 261, 343 и 346.

ПЕРУН

"Божоле Перун", "Перун даждљиви", "Перун громовник", „Перун“, „Перишан“, „Перушан“, „Першан“.

Божоле дажда, кише, и грома.

"Перун сушу да остави/ Да остави преко мора/ Росну дажду да нам пошље./ Да ороси наша поља" (25).

Пјесме: 7, 19, 20, 21, 22, 25, 26 и 32, те „Сватовске“ – 261 и 346.

РАНОВИТ

Узгред се помиње само у пјесми 249 и то уз Рујевита и Поревита: *" Или песма царе/ Рујна Рујевита?/ Или његова царе/ Брата Поревита?/ Или оног царе / Бога Рановита?... "*

Стих *"...ране извидај/ Видом лековитим"* је у фонетској и смисаоној једнакости са Рановидом и упућује на Свевид. Рановит би могло бити друго име Свевид.

Пјесма: 249.

ДАЖД, ДАЖБОГ

"Даждни Дажбог", "Дажд силни".

Млађи брат Перунов по обласном дјеловању. Само га у пјесми 28 призивају даждоле.

"Са облака даждљивога/ Од онога Дажда силна/ И његова мила брата/ Громовника тог Перуна" (28).

Пјесме: 7 и 28.

ЈАРИЛО

"Јарило", "Јарун", "Божоле Јарило", "Божо Јарило", "Јарило Ђуриме", "Ђурђе", "Ђуро", "Ђуриле", "Јаруне Ђуриме", "Страшни Јуришан", "Ђуришан", „Ђурашин“, "Боришан", "Ђуриман", "Ђуривоје", "Ђуривој Ђуриман", "Ђурђе Јарило", "Лазаре наш прерабри Јаруне", "Рујни Јарило", те "Бог Рујевит", "Рујни Рујевит", Рујевит Правовид", "Прове Пправе", "Прове Рунјевит", „Јаровид Ђуро Ђурковић“, „Јаровид Ђуро Турновит“, „Ђуриловскиј“.

Божоле војевања, војне, рата. Боја му црвена.

Пјесме: 7, 107, 148, 149, 151, 154, 155, 158, 165, 166, 193, 194, 196, 218, 245, 249 и 329, те „Сватовске“- 261, 346 и 348.

ПОРЕВИТ, ПОРЕВА

Помиње се само у двије пјесме: 7 и 249. На основу стиха: *"Или песма царе/ Рујна Рујевита?/ Или његова царе/ Брата Поревита?"* закључујемо да је ово још један бог војне.

Пјесме: 7 и 249.

ДАВОР

"Да се роде мушка деца/ Љути војни Даворови/ Даворови и Јарила" (191).

Божоле ужаса и трагедије, несреће. Иде увијек уз Јарила.

Пјесме: 7, 107, 191, 261, 263, 324 и 329, те „Сватовске“- 346 и 348.

ПРПРША (ПРПРУША, ПРПОРУША)

"Дом му затри Прпруша/ Страшна сеја Давор бога" (191).

Помиње се као сестра Даворова по истом обласном дјеловању.

Пјесме: 7, 191 и 324.

ВЕЛЕШ

Заштитник стоке. Помиње га пјесма 7 у којој се набрајају сва србска стара божола: *"Даје га товном Велешу"* (7), те у „Сватовским“ 272 и 315. Занимљиво, не помиње га ниједна лиличарска пјесма.

Пјесме: 7 и „Сватовске“ 272 и 315.

ГОСТОСЛАВ, РАДИГОСТ, РАДГОСТ, РАДОГОСТ

Заштитник гостију, али и чувар домаћег огњишта од зла госта: *"Радигосту вељу бору/ Вељу бору Гостославу/... Да побије свог душмана/... Тог Турчина црна госта/ Црна госта незваного"* (19). Изгледа да је синоним Радгоста или је под његовом влашћу: „У теби је чиста солца/ Милог Радгоста“ (пј. 6 „Сватовске“)

Пјесме: 7 и 19, те „Сватовске“ – 6 и 330.

ЛАДА

Заштитница удоваца и удовица.

Пјесме: 7, 38, 74, 145, 146, 169, 245, 273, 274 и 324, те „Сватовске“ – 1 и 94.

ЉЕЉО

Заштитник ожењених. Јелен је загробна животиња – носи душу мрвога у наручје родоначелнику или Светворцу. Чест је мотив на србским биљезима. Такође је знано да Срби, посебно у обредима, преобликују име "јелен" у "љељен" (посмртно "љељеново коло"), међутим, нисмо пронашли ниједну обредну пјесму која би дала барем какво наслућивање да управо Љељо узима свијетле душе. У *"Речнику српских говора Војводине"* (Матица Српска, Н. Сад, 2003) под "јелен" пише: "2. преносно 'момак, младић' – 'онда зови све сватове редом: Све јелене, момке нежењене...' 3. врста обредне маске. На култ јелена код Срба у Војводини указује маска јелена коју носе младићи о божјићним празницима..."

Пјесме: 7, 38, 141, 145, 254 и 324, те „Сватовске“ – 67, 94 и 213.

ЉЕЉА

Заштитница жена. У сватовској пј. 94 зове се Љељејка.

Пјесме: 7, 38, 141, 169, 304 и 324, те „Сватовске“ – 1, 67, 94, 213, 346.

ПОЉЕЉ

Заштитник момака.

Пјесме: 7, 38, 141, 169 и 304, те „Сватовске“ – 1, 6, 94

ПОЉЕЉА

У пј. 132 је Пољељица. Заштитница дјевојака, цура. Лада, Љељо, Љеља, Пољељ и Пољеља немају никаква додатка – чак ни бор.

Пјесме: 7, 38, 141, 145, 146, 169 и 324, те „Сватовске“ – 1, 4, 6, 94, 213.

ЖИВА, ЖИВБОЖА, МЛАДА ЖИВА, ЖИВАНИЈА

Само поменуте, без обласног дјеловања. Милојевић описујући један обред наводи на с. 96 да се *"Жива негде (зове) Шива, негде Живана, негде Вила, негде Самовила а негде и Свеожива"*.

Међутим, овај обред се никако не уклапа у религију предака, дјелује исувише магијски и вјероватно је донијет са Истока. У „Сватовским“ пјесмама 343 и 346 помиње се „вила Живанија“

Пјесме: 3, 7, 245 и 275, те „Сватовске“ – 343 и 346.

СИВА ЖИВА

"Сива Жива Сива силна голубица" више личи на епски, пјеснички додаток који помаже пјевачу да пренесе удаљена догађања у домаћу средину, мада се може тумачити и као Матер Сва из *"Велесове књиге"* – јавља се у тешким временима и показује пут изласка. У *"Роса робињица"* *"два врана гаврана"* доносе лоше вијести из далеке Инђије, а у стиховима пј. 155 (Вук, књ. 1) пјева се: *"Црни вране прелетио/ преко мора дуждева/... и донесе зле гласове:/ црну књигу под криоце..."* У пјесми из Повља, на Брачу, *"тица ластавица"* (добра вијест) долетјела је из Индије и казује како се тамо честито и добро живи. У *"Љуто цвили ситан босиоче"* такође *"тица ластавица"* обећава орловићима да ће их водити у богату земљу Инђију.

"Пропаст царства српскога", Вукова збирка, започиње стиховима: *"Полетио соко тица сива/ од светиње од Јерусалима,/ и он носи тицу ластавицу/... он не носи тице ластавице,/ веће књигу од Богородице;/ однесе је цару на Косово,/ спушта књигу цару на колена,/ сама књига цару беседила..."* Предочени стихови понајбоље разријешавају симболизам птице у српским пјесмама: она је доносилац вијести па и сама је вијест. Већ самом појавом (ластавица – добро, повољно; гавран – несрећа, смрт) наговјештава се добар или лош догађај.
Пјесма: 107.

ОТАЦ СВАРОГ – МАЈКА СВАРОГА – БОЖИЋ СВАРОЖИЋ

Једина јасноназначена породица у обредним пјесмама. Сварог је родоначелник и сваке године се на огњишту, преко бадњака, омлађује у Божића Сварожића.
Пјесме: 5, 6, 7, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 93, 94, 96, 98, 99, 100, 101, 102, 103, 104, 105, 106 и 324, те „Сватовска“ – 346.

КОЛЕДО и КУПАЛО

Доносе обиље и промјену годишњих доба, скоро увијек иду са Сварогом и Божићем Сварожићем. Компликовану симболику браће Купала и Коледа и Колед-Купалског колања дали смо у овом поглављу.
Пјесме: 3, 5, 6, 7, 12, 13, 15, 85, 86, 87, 88, 89, 90, 91, 100, 101, 103, 104, 105, 324 и 328, те „Сватовске“ - 6 и 315.

БЕЛБОЖ и БЕЛБОЖИЋ

У сватовским пјесмама 343 и 346 поменути су до тада непомињана божола Белбожић и Белбож, а у 346 Праводар. Нису дате њихове надлежности.
Пјесме: „Сватовске“ - 343 и 346.

ЦРНА БОЖОЛА

Водан, Моран Водан, мајчица Водана, мати Водана Морана, Морана бора Водана, Мурена, син Моран, Моран Дибран,

„синовма Водама“, Маран јунак и жена му Мароњија Водјенија, Мароњица, ћери Морице, ћери Марице, ћери Водице, црни бор Вихор. Ово су само црна имена опјевана у обредним и сватовским пјесмама. Називе многих демона основе **мор** нисмо унијели у овај попис јер њихова имена нису поменута у обредним и сватовским стиховима.
Пјесме: 14, 116, 117 и 219, те „Сватовске“ – 100, 166, 279, 342 и 346.

ИСТОРИЈСКЕ ТЕМЕ

3.00. ИСТОРИЈСКЕ ТЕМЕ У ОБРЕДНИМ ПЈЕСМАМА

Збирка *"Песме и обичаји укупног народа српског – Обредне песме"* даје нам неколико до сада непознатих историјских података и потврђује неке претпоставке којима се није давала већа вјероватноћа. У пјесмама се такође наводе и многа имена србских краљева и царева. Сва та опјевана имена пронашли смо у *"Љетопису попа Дукљанина"* – познатом старом спису из XII вијека из времена владавине византијског цара Манојла (1160-1180)⁸⁰. Донекле смо се користили и Милојевићевим датирањима владавина србских краљева и жупана заснованим такође на *"Љетопису попа Дукљанина"* у преводу др Јована Суботића⁸¹, као и на дјело Joannesa Luciusa (Ивана Лучића) *"De regno Dalmatiae et Croatiae libri sex"* (Amsterdam, 1668), на које се Милојевић такође позива.

У обредним пјесмама помињу се србске крајине и средишњи градови на њима: Будим, Солун, Пољана или Авлона, Љубљана, Једрене, Сер... Опјевају се такође и стари србски царски градови: Биоград на Војуши, Прехвала, Призрен, Скопље те *"Орид србски цариграде"*.

3.01.	Немањићи Дрвенаровићи	373
--------------	------------------------------	-----

од с. 373 до с. 378

Ипак, најзанимљивије сазнање које добијамо у овој збирци обредних пјесама је сте презиме Стефана Немање – **Дрванић** или **Дрвенаровић**. У пјесмама 217 и 255 помиње се царска лоза Дрвенаровића, а у пјесмама 109, 129 и 175 Немањићима се придодаје презиме Дрванић односно Дрвенаровић:

<p>"Свети Сава србска слава... Свети Сава Немањићу Немањићу Дрванићу..." (пј. 109)</p>

У пјесми 129 наглашава се поријекло Немање из старе лозе *"србских цара лозе Дрвенара"*:

<p>"...Из питомог Драча у крај мора Из питомог Драча из те Зете. Миле Зете србске дједовине Дједовине цара поноситих. Србских цара лозе Дрвенара И младога Стевана Немање А Немање Дрвенаровића..." (пј. 129)</p>

⁸⁰ *"Љетопис попа Дукљанина"*, увод, превод и коментар др Славко Мијушковић, *Графички завод – Титоград*, Титоград, 1967. Захваљујемо гђи Снежани Спасојевић и Луки Врањешу на разумијевању и уступљеним књигама.

⁸¹ *"Србски Љетопис"*, год. 1853, част II, књ. 88: Др Јован Суботић, *"Дукљанског пресвитера Краљевство Словена"*.

Према претпоследњем наведеном стиху, пјесма 129 је настала у вријеме младости Стефана Немање, вјероватно између 1160. и 1170. године: "...И младога Стевана Немање/ А Немање Дрвенаровића..."

Пјесма 175 помиње још једну историјску личност из лозе Немањића:

"Шета јунак, Лазаре, низ Орид,
Низ Орида, Лазаре, Цариграда,
Цариграда, Лазаре, србског града
Тог **Синише**, Лазаре, Немањића.
Немањића, Лазаре, **Дрванића**..."
(пј. 175)

Према Д. Спасићу (Душан Спасић, *"Србија у доба Немањића"*, Вајат, Београд, 1989), у родослову Немањића **Синиша** односно **Симеон Урош Палеолог** (1330-1372) је син краља Стефана Уроша Дечанског (вл. 1321-1331) и Марије Палеолог – Гркиње, и полубрат је цара Душана Силног. Био је цар у Тесалији од 1359. до 1372.

Још једна пјесма 310 опијева *"Синишу цара великога,/ Великога цара проклитог"*, који је наредио неимару Манојлу да подигне град Орид. Пјесма је врло слична *"Зидању Скадра"* из Вукове збирке, с том разликом што Манојло није нашао *"два слична имена... Стоју и Стојана,/ а обоје брата и сестрицу,/ да зазиђе кули у темеље"*, те тако *"оста клити Орид не сазидан"*.

Слиједећа пјесма 217 је значајна јер говори о једном цару из лозе Дрвенаровића који је претходио Немањићима:

"...Не ми бидува морна година,
Морна година тешка скопија;
Толико ће бидне силна ми војска,
Силна ми војска **цара Дукљана**.
Тај **Дукљана Дрвенаровића**,
Со та силна црна Алеменија
И со силна Грчка варљива.
Тоа ја плачем, а љуђи жалим
Наши те љуђи Срби правдиви.
Срби правдиви ти царски љуђе,
Млого ће гине на србска војска,
Млого ће гине много остане,

Ћа добије србски цар силен.
Србски цар силен Дрвенаровић
Дрвенаровић Будимир вељи."
(пј. 217)

И сватовска пјесма 343 из села Црне Баре (Мачва) на неколико мјеста помиње Дукљанина Дрвенара:

"...Њу ми проси царе Дукљанине,
Дукљанине млади Дрвенаре,
А са Дукље са чуднога града...
...Поручује **царе Дукљанине,**
Поручује **млади Дрвењачић...**
...У том дође стари Дрвенаре,
Дрвенаре царе Дукљанине..."
(пј. 243 "Сватовске")

Такође у сватовској пјесми „*На силу удаја*“ (пј. 346) записан је Дукљанин:

"Град градила бела вила,
Бела вила Самовила,
На сред неба више земље,
Више земље србске славне,
Виш Призрена града бела
Бела града Цариграда,
И Шарице те планине.
Више двора цара србског
Цара србског Дукљанина.
Град градила бела вила,
На облаку на развлаку..."
(пј. 346 "Сватовске")

У родослову Немањића не помиње се никакав **Будимир**, како то пјева пј. 217, али зато у "*Љетопису попа Дукљанина*" пише о краљу Будимиру, великом организатору државне управе. Будимир је издао многе уредбе и подијелио земљу на велика жупанства и банства.⁸²

⁸² "*Љетопис попа Дукљанина*", с. 187.

Милојевић каже да је *"Будимир пренио престо оца свога (Звонимира) из Десника на Десници реци у дан. Албанији доњој, у Дупљу или Дукљу у средини дан. Шаре... која и постане столица осталих српских владара у породици Дрвенаровића или Дрванића."*⁸³

И заиста, надимак Дукљан Дрвенаровић упућује на стари србски обичај да се име значајне задужбине придода имену задужбинара (нпр. Стефан Урош III–Дечански). Поп Дукљанин *"србског цара силног Дрвенаровића Будимира вељег"*, како га зове народни пјевач, назива *"веома хришћанским краљем"*, који је позвао Константина (Тирила 826-869) к себи да проповједа хришћанство⁸⁴. Такође подвлачи да је Будимир *"установио многе законе и добре обичаје, које ако би неко хтио упознати, нека чита словенску књигу која се зове 'Методиус'."*⁸⁵

О овој србској књизи закона вођене су многе расправе (Ф. Шишић, Н. Радојчић, В. Мошин, С. Мијушковић), са најчешћим закључцима: *"тобожња књига закона"*, *"продукт маите"*, *"мистериозна словенска књига"*, књига је дјело *"неког каснијег глосатора"*⁸⁶. Ипак, имајући на уму радове С. Билбије о писмима Мале Азије и његово дешифровање етрурског или рашанског писма, затим радове Р. Пешића на систематизацији винчанског писма као и археолошке налазе у Ђердапској клисури, а, наравно, узимајући у обзир и старе обредне пјесме Срба у Индији, овај навод попа Дукљанина не смије се одбацити. Напротив, врло је извјесно да је постојала некаква писана законодавна регулатива којом се управљало у великом Будимировом царству. Нама је незамисливо очекивати неписмену државу у IX вијеку, и то на простору гдје су пронађени најстарији словни знаци, а још уклијештену "културним велесилама" – Византијом и Римом.

Према попу Дукљанину, србско царство тог времена простирало се јадранском обалом од о. Крка и Раба, затим Винодола, Осора, Сплита, Дубровника, Котора, Будве, Бара, Улциња до Скадарског језера и Драча (Бамбалоне). Обухватало је покрајине: Приморје (*"териториј који је обухваћен токовима ријека које са планина теку према јужној страни и утичу у море"*), Горњу Далмацију, Доњу Далмацију, Босну, Травунију, Захумље и Србију (*"териториј обухваћен ријекама које са планина теку према сјеверној страни и утичу у велику ријеку Дунав"*)⁸⁷. Будимир је због лакше управе подијелио земљу на покрајине којима су владали *"банови, то јест војводе, од своје браће по крви, и жупани, то јест кнезови"*⁸⁸. Једна од покрајина је била и Рашка која је *"обухватала простор од ријеке Дрине према истоку до 'Liria'-е и Скадарског језера"*⁸⁹.

⁸³ М. Милојевић, *"Одломци историје Срба"*, с. 56, дио II; Дукља (Doclea) налазила се на ушћу ријеке Зете у Морачу, сјеверно од данашње Подгорице (*"Енциклопедија..."*, с. 406).

⁸⁴ *"Љетопис попа Дукљанина"*, с. 188.

⁸⁵ *"Љетопис попа Дукљанина"*, с. 200.

⁸⁶ Исто, с. 200-201.

⁸⁷ Исто, с. 194.

⁸⁸ Исто, с. 198-199.

⁸⁹ Исто, с. 197.

Овај "веома свети краљ", како га назива Дукљанин, владао је 40 година и 4 мјесеца. Наслиједио га је син Светолик, који "пође траговима свога оца и управљао се према заповијестима божјим, па је са свима живио у миру"⁹⁰.

Дукљанин такође говори опширно о раду св. Тирила за вријеме владавине краља Будимира, па још каже – "задржавши се послје тога неколико дана са краљем, веома блажени Константин га учврсти у вјери".

Овај податак отклања сваку сумњу у вријеме владавине краља Будимира и смјешта је у IX вијек. Међутим, овдје се никако не уклапају Алемани. Византија се крајем V вијека ослободила Германа и њиховог краља Теодориха Амалијца који је, отишавши из Византије, постао господарем Италије 493. године⁹¹. Према обредној пјесми Алемани су и у IX вијеку угрожавали србску царевину – могуће са сјеверозапада самостално, јер их у то вријеме више није било у Византији⁹².

У обредној пјесми 255 пјева се о младом Браниславу Дрвенаровићу, потомку Старог Дукљанина:

„...Ја сам давно... испрошена:
За Јелена Бана
Из Орида града.
За Јелена Бана
Велику војводу
Оног силног цара
Бранислава млада.
Дрвенаровића
Старог Дукљанина...“
(пј. 255)

Поп Дукљанин наводи србског цара Радослава (Милојевић га означава као Дрвенаровића XXXV – владао од 1073-1089). Радослав је имао осам синова и најстаријег Бранислава – наследника. Међутим, Бранислав није никада устоличен, убио га је рођак Бодин. Бранислав је иза себе оставио шест синова: Предињу, Петрислава, Градињу, Тврдослава, Драгила и Грубешу.

3.02.	Србски краљеви, цареви	379
--------------	-------------------------------	------------

од с. 379 до с. 390

3.03.	Србске династије Свевладовићи и Дрвенаровићи	390
--------------	---	------------

од с. 390 до с. 392

⁹⁰ Исто, с. 202-203.

⁹¹ "Љетопис попа Дукљанина", с. 82.

⁹² "Германске поглавице су час ступале у царску (византијску – нап. аутора) службу и заузимале високе положаје у царској војсци, час устајале против владе и пљачкале византијске земље. У свим грађанским ратовима Германи су узимали најактивнијег учешћа и често се одлука налазила у њиховим рукама" (Г. Острогорски, "Историја Византије", с. 82.).

Трећа лоза србских владара – Немањићи, према Хиландарској повељи Стефана Првовјенчаног, била је старог владарског поријекла: *"Стога по многој и неизмерној својој милости човекољубља, дарова нашим прадедовима и дедовима да владају овом српском земљом... И обнови своју дедовину и већма утврди својом Божјом помоћу и својом мудрошћу, даном му од Бога. И подиже своју пропалу дедовину и прибави од морске земљу Зету са градовима..."*⁹³

Кад се говори о поријеклу Немањића, незаобилазни су стари љетописи и родослови.⁹⁴ Велика већина њих налази Немањићи корјен у римском цару Ликинију (250-325), поријеклом Србину, и његовој жени Констанцији, рођеној сестри Константина Великог (285-337).

Љетописи: Софијски други, Реметски и Васићев наводе Немању као *"Господина Србљем"*, додајући да је био *"велики жупан од племена благочастивога корена и праунук Константије, сестре великог цара Константина... од племена рашког господства..."*⁹⁵.

То исто билежи и *Подгорички летопис*, као и *Дерпатски*, *Рачански*, а *Стенички летопис* каже да је син Ликинијев Бела Урош последице очеве смрти побјегао у Захумље, затим наставља: *"от туду вздвиг се Стефан Немања и приде в отечество Рашко"*⁹⁶...

...Наведене обредне пјесме исто говоре да су Немањићи стара владарска лоза, али још и додају да воде поријекло од славних Дрванића: *"Свети Сава Немањићу/ Немањићу Дрванићу..."* (пј. 109).

Пјесма 129 понавља исто што је и св. Сава записао, само што јасно и сигурно тврди, без сумње и недоумице, да је поријекло Немање из старе лозе *"србских цара лозе Дрвенара"*: *"Из питомог Драча из те Зете./ Миле Зете србске дједовине/ Дједовине цара поноситих./ Србских цара лозе Дрвенара/ И младога Стевана Немање/ А Немање Дрвенаровића..."*

...Ту су, такође, и индијске обредне пјесме, још веће чудо преношено хиљадама година с кољена на кољено. И онда наједном, у једном или два нараштаја, све се загуби, нестане, ратни вихор или избјегличка преселјења све затру да не остане ни трага. Шта се све дешавало са србским наслеђем под Турцима, говорићемо на крају књиге.

⁹³ *"Стара српска књижевност"*, приредила Јелена Стојановић-Ђорђевић, Рад, Београд, 1986, с. 54. Захваљујемо Даши Арсеновић на уступљеним књигама.

⁹⁴ *"Летописи, историјски списи старе српске књижевности; деле се на старије и млађе... Имају општи део, који почиње са стварањем света, и посебни или српски део; најстарији летописи су настали крајем XIV в.; старији су дужи и стилски израђенији, а има их шест: копорињски, врхбрзнички, пећки, два студеничка и цетињски; млађи, којих има око педесет, су кратки, стилски недотерани просто бележе догађаје; најранији међу овима је сеченички, настао око 1501" ("Енциклопедија...", књ. 1, с. 761).*

⁹⁵ Реља Новаковић, *"Србин римски цар"*, ИПА Мирослав, Београд, с. 24.

⁹⁶ Исто, с. 57.

Под исто питање може се свести и име Немањиног оца. Знамо да је био хришћанин владарске крви, да је у црквеним књигама морао бити заведен датум његовог рођења, затим вјенчања, да су била уписана и имена његове дјеце, као и дан његове смрти. Био је од чувене лозе Дрвенаровића, вјероватно жупан или војвода, властелин. Али нигдје нема његовог имена, чак ни каква наговјештаја. Архимандрит Јован Рајић сматра да је то Теомиљ или Тихомиљ,⁹⁷ Орбини и Пејачевић – Деса, а у *"Енциклопедији..."* пише Завида, док синови Немањини о дједи ништа не говоре, као ни пијаци житија. Додуше, они ништа не кажу ни да воде поријекло од славних и старих Дрвенаровића, нити да имају право на дједовину од Истре и све Далмације до Тесалије, те од Саве и Дунава до Јадранског и Егејског мора. Је ли у питању хришћанска скромност, сматрање сваке хвале злом и гријехом?⁹⁸ Да није било народног казивача, ништа се о славним прецима Немањића не би сазнало.

3.05.	Србске крајине	399
--------------	-----------------------	-----

од с. 399 до с. 405

3.06.	Царски градови	406
--------------	-----------------------	-----

од с. 406 до с. 415

Пјесма 309 говори о царском Белграду на Војуши и царичином Сербезу:

<p>"...Из Белграда на реци Војуши Из Белграда стотину мобара, Где но седи србска царевина. Из Сербеза стотину мобара Из Сербеза царичиног града Где но седи госпођа царица..."</p> <p style="text-align: right;">(пј. 309)</p>

Милојевић у *"Одломцима..."* (св. 2, с. 49) пише *"да су наши први владоци оди-ста седели неко време и у Деснику на поменутој Десници, и у Београду у данашњој (средњој) Албанији на реци Дунавиу, или Дунаву..."*. Милојевић такође наводи житије св. Владимира записано у Србљаку: *"Сеј свјати славни књаз и добљествени мученик Јован Владимир, возраста от благочестиваго и владјетелнаго корене, во градје Бел-*

⁹⁷ Ј. Рајић, *"Историја словенских народа – Немањићи, Мрњавчевићи и Грбљановићи, Бранковићи"*, с. 28 и 37.

⁹⁸ Занимљиво је да Милојевић сматра кнеза Лазара, његове присталице и његово потомство главним узрочником губљења многих сазнања о Немањићима. Наиме, после смрти Стефана Уроша V (1336-1371) одржан је сабор у Призрену на којем су побиједиле Лазареве присталице, те је тако дошло до династичке промјене. У то вријеме је била жива једна грана "грчких Немањића" преко Симеона (Синише) Уроша Палеолога (1330-1372) цара Тесалије, иначе полубрата цара Душана, која је полагала право на србски престо. По Милојевићу, *"свуда је о Немањићима или врло мало, или нимало речено, па и оно што је речено, речено је само за неке свеце, не гледајући на то што је народ и остале непоменуте Немањиће признавао и поштовао"* (с. 230-231).

градје (Албији) пријевшаго владјеније и всјем Илириком и Далмацијеју владичествоваше.⁹⁹...

...Пјесме 82 и 129 помињу царски град Прехвалу:

"...На Пржилу више Дукљанина
Виш **Прехвале старог Цариграда**
Цариграда од те србске земље
Србске земље старе царославне..."
(пј. 82)

"...Кад на води везирски Стјепане
Силног цара од Дукљана града
Од Дукљана **пра старе Прехвале...**"
(пј. 129)

"Прехвала и Дукљан нису ништа друго, до два престолна града недалеко и један до другог лежећа, од којих један и то Прехвала, по свој прилици био је летњи, а други Дукљан зимни град..."¹⁰⁰ Према Милојевићу, Прехвалу на Шар планини је основао, као свој престони град, Остројило Свевладовић или Самовладовић средином VI вијека. Милојевић такође наглашава да се и у његово вријеме "на Шар планини налазе развалине Дукље или Дукљана, који је управо био столица Срба од династије Дрвенаровића"¹⁰¹.

И сватовска пјесма 137 пјева о царском Дукљана граду:

"Моли Бога момче по убаво,
А из Струга града големога
Из те **Струге града србињскога.**
'Дај ми Боже очи соколове!
Очи соколове крила лабудова,
Да прелетим Сава и Дунафа,
Да одлетим на Дукљана града,
На **Дукљана града царославна'...** "
(пј. 137 "Сватовске")

⁹⁹ у "Љетопису попа Дукљанина", с. 240, каже се да је тијело краља св. Владимира однијела његова жена Косара "у мјесто које се зове 'Craini', гдје се налазио његов двор, и сахрани га у цркви свете Марије". Ни Шишић а ни Мијушковић нису се усудили одредити овај назив, већ га дају како је записан на латинском препису.

¹⁰⁰ М. Милојевић, "Одломци историје Срба", с. 24, дио II. На Шар планини је "престолница Прехвала, која је била на огранку Шаре, тако званој прекрасној планини Прехвали, а у данашњој Гостиварској нахији" (Исто, с. 24).

¹⁰¹ Исто, с. 25, дио II.

Милојевић још казује да се жена краља Прелимира, сина наследника Тресимира, звала Прехвала. Она је била кћи великог жупана Рашке Часлава Клонимировића¹⁰².

Пољанска пјесма 337 помиње како је царска престоница из Белграда на Војуши пресељена у *"Призрен град нов цариград"*:

"...На Шар планина и на Корака
На Корака србска планина,
Србска планина цароставна.
Дека Призрен град нов цариград
От Белград Призрен постана,
От Белград на Војуша ми.
На Војуша мајка Радика.
Мајка Радика та србска река... "
(пј. 337)

У сватовским пјесмама 128 каже се: *„Над Призреном царевим градом,/ А царевим градом Цариградом“* и 281 – *„Јунак ми оде до бела Призрена,/ До бела Призрена веља Цариграда,/ А оног цара србског силног“*.

У мијачкој Ускршњој пјесми 185 говори се о још једном престонем царском граду, о *"Скопљу србском Цариграду"*:

"...Ћа те питам право да ми кажеш:
Одашто је Скопље опустило,
Наше Скопље србско Цариграде?
Петли пеју и љуђе невладеју?
Наше љуђе Срби царославни?... "
(пј. 185)

У пјесми пјеваној *„кад драги изневери“* каже се да је некада и Драч био србски Цариграде:

"...Да ја гледам низ море ђемије,
Низ Јадранско то дебело море,
Покрај града нашег Цариграда,

¹⁰² М. Милојевић, *"Одломци историје Срба"*, с. 93, дио II.

Цариграда србског на крајини,
Покрај тога Драча големога...
...Девојка се на њега успела,
Те гледала из тог Драча града,
Из тог Драча србског Цариграда,
Те гледала на Јадранско море
како плове по мору ђемије..."
(пј. 353 "Сватовске")

А у пјесми 306 (Стара Србија) која се пјевала кад погине заручник, набрајају се србски градови:

"...Ова коса у приморју растла,
А под Драчем, ја ли под Пољаном,
Под Пољаном том белом Авлоном... "
(пј. 306 "Сватовске")

...Из Велеске нахије је пјесма 207, у њој се каже да је град Серез србски:

"...Во град Серез тај ми срски.
Дека седи та царица.
Та царица срска мајка.
Срска мајка цар Урош..."
(пј. 207)

У пјесми поменути цар Урош је Стефан Урош V, син цара Душана. Владао је од 1356. до 1371. г. и имао је престоницу у Скопљу. Царица Јелена, мати му, *"столовала је независно од сина Императора у Серезу"*. Серез је заправо Сер, град изнад самог ушћа Струме у Егејско море.

Жетелачка пјесма 324 још јасније одређује цара Уроша V:

"Нија мајка нејачка Јована,
У Серезу граду царевоме,
На крајини србској поноситој,
Где но седи госпођа царица,
Силна мајка Уроша нејака,
А од Скопља србска Цариграда..."
(пј. 324 "Сватовске")

Цар Душан је Серез повратио од Византије 1345. г, да би поново пао под византијску власте 1371. г. после Маричке битке. На сабору у Скопљу (1349. г.) и у Серезу (1354. г.) Стефан Душан је донио *"Законик благовјерног цара Стефана"*.

Сватовска пјесма 104 казује да је Сер на крајини:

"...Питала је са града девојка,
А са града бела Цариграда,
Тог Сербеза града на крајини..."
(пј. 104 "Сватовске")

Сер, Сервија, Солун, Воден, Његуш, Бистрица, Јањина... само су неки од топонима на простору некадашњих србских земаља а данас грчких.

На стару обредну пјесму 14 дорађена је тема из доба цара Душана:

"...Мене гоне девојке Што немају момчади Силни вељи другови. Што не роди та земља мушким плодом породом. Већ чули ме ти море Пошљи тамо те војне Силног цара Душана	Што јих води за море. Деве момке желиле Цар јим момке не даво Већ одвео на војну. Ако момке не дадне Све ће деве помрети Вишњу Богу жалити." (пј. 14)
---	--

Допјевање је могло бити урађено у вријеме владавине цара Душана, од 1331. до 1355. г. Пјесма нас упозорава и на тамну страну Душанових освајања, на данак који је платио србски народ бранећи велико Душаново царство. Србски војници, младост тек пристигла за женидбу – *"силни вељи другови"*, купљени су у војску и одвођени у кржаве крајине. Мобилизација је била тако свеобухватна да је понестало момака за женидбу, па србске земље не могоше родити *"мушким плодом породом"*. Пјевач упозорава силног цара Душана да ако дјевојке умру као дјеве а не као жене, које би иначе оставиле иза себе пород, судиће му Вишњи Бог.

Да је стање заиста било крајње озбиљно и да је бијела куга запријетила србском роду, казује и сама чињеница да су ријечи удјенуте у обредну пјесму, која се годинама сваког Ивањдана пјевала.

Опет у сватовској пјесми 319 дјева тужи за својим драгим који ратује негдје у туђини. Млади војно је „надалеко, предалеко, чак у туђој земљи пустој“, у војсци цара Серберијског.

"Киша врне трава расте,
Моја душа надалеко,
Надалеко предалеко,

Чак у туђој земљи пустој.
 На тој војсци Серберији,
 А у цара Серберијског.
 Киша стаће Цар ће доћи
 И довести моје драго.
 У нашу земљу Серберију,
 Серберију ту Србију..."
 (пј. 104 "Сватовске")

3.07. О Солуну и Будиму србскоме	416
---	-----

од с. 416 до с. 429

Србска крајина је на југу, са Грцима, била доста промјенљива. Пјесме 154, 179, 213, 234 и 252 опјевају границу код Солуна, у старој Ливадији или грчки названој Тесалији. Солун је србски и то већина пјесама казује:

"Море Вуко девојко! Море красна Србкињо! Претерај ми вукове, Кроз те честе лугове. Кроз те луге Његушке Виш Солуна велика Па до ни Плашковице. Одговара Вукојла Она красна Србкиња:	'Не могу јих претерат Кроз Његушке планине, Виш Солуна србскога, На Крајини тој нашој... ...Обрни се Лазаре! Наш прерабри Јаруне! Ој Јаруне Ђуриме!..." (пј. 154)
---	--

Пјесма је лазарица и некада је призивала божола војне Јаруна. Почетак пјесме је алегоричан – да Вука протјера вукове *"кроз Његушке планине,/ Виш Солуна србскога,/ На Крајини тој нашој"*. Вукови треба да отјерају, ваљда Грке, из наше Крајине, на којој је Солун србски.

Његушке планине и град Његуш су у сјеверној Тесалији, између Водена и Бера, око 70 км западно од Солуна (Thessaloniki).¹⁰³

И мијачка пјесма 179 помиње Његушке планине *"на та србска крајина,/ Виш Солуна пребела"*:

¹⁰³ Видјети: Ј. Цвијић, *"Балканско Полуострво"*, карта на с. 353.

"Две ми сонца болеснаје
Од висока планина.
Од Његушка планина,
На та србска крајина,
Виш Солуна пребела.

Две ми сонца болеснаје
Во мајкина пазува.
Не ми биле две сонца,
Ток ми биле два брата,
Во мајкина пазува."

(пј. 179)

Пјесма 213 опјева "Солунски ливађи ти србски градини":

"Шетат моме крај бела
Вардара.
Крај Вардара во Маћедонија,
Во Маћедонија во Србска
мајка,
Во Србска мајка во Стара
Србија.
Со Вардара тихо проговара:
'Ај Вардаре, ој бели Вардаре!
Та се фрли во тебе да плива,
Ак сум крива, ти да ме
удавиш,

Ак сум права, ти да ме
изпливаш.
Да ме изпливаш во Солунско
поље,
Солунско поље Солунски
ливађе.
Солунски ливађи ти србски
градини,
Де ми израста секако цвеће,
Де излазе солунски Гркињи,
Да ме носе по бели те грла."

(пј. 213)

Географија је тачно наведена: Вардар се улева у Солунски залив, неких тридесетак километара од Солуна. Из унутрашњости копна најлакше се долази Вардаром до Солуна и србских градина.

Мијаци, старосједиоци Македоније и Ливадије, пјесмом 234 казују гдје су својевремено била три важна србска средишта: Орид, Солун и Пећ.

"Служи Марко светога Николу,
И посабрал гости пријатеље.
Шјо ми служи три дни и три
ноћи
За софра ми на слава Маркова,
Нестасаје риба шестокрила.
Проговара три стара патријара
Три патриара три србска свеца.
Од Орида и од тог Солуна
И од Пећи србске пресвете ми...
...И отиде во Орида града,

И почасте госте пријатеље.
И троицу србских патриара:
Од Орида града тог србскога
Од Солуна града тог
србскога
Тог србскога града на
Крајина
И од Пећи града тог србскога
Тог србскога на среди
Србије..."

Колико је Солун био значајан град Србима говоре стихови да *"три патријарха, три србска свеца"* долазе из три најважнија србска града Краљевићу Марку на славу: један *"од Орида града тог србскога"*, други *"од Солуна града тог србскога/ Тог србскога града на Крајини"*, а трећи *"од Пећи града тог србскога/ Тог србскога на среди Србије"*. Стално се наглашава да је Солун на крајини, на тешкој србској граници са Грчком.

"...Со краљица лепа
Госпођа царица.
Из Солуна града.
Србског царославног.
Са Крајине србске
И те Гркоманске.
Гркоманске тешке
Погане Асиске..."

(пј. 252)

Ово је непозната историја. Поуздано се зна да је Солун држала Византија сво вријеме свог постојања од 395. до 1453. године, те је тако Солун могао бити сједиште србске царевине једино прије IV вјека.

Сватовска пјесма 45, говори о границама србске царевине:

"...Од Солуна на краини србској
Па до **Црног мора** дебелого,
И од **сињег мора Јадранскога**,
Па до **Алте реке на краини**,
И до **Кроја града Немањина...**"

(пј. 45 "Сватовске")

Ако овој пјесми 45 додамо стихове пјесме 114 (*"Лаба на морју Србињскоме"*), добијамо огроман простор који веома често и данас насељавају Словени. Међутим, у не тако далекој прошлости, од Балтичког мора или Србињског, Лабом и Дунавом све до Јадранског и Црног мора, те од Алте ријеке на крајини па до Солуна такође на крајини, живио је народ јединственог имена – Срби, баш како су велики слависти Шафарик и Добровски и тврдили.

Поприличан број пјесама из збирке *"Сватовске песме"* такође пјевају о Солуну србскоме граду, на србској крајини и сталним борбама са Грцима. У пјесми 261, записао је Коста Русанђа из Драча, Солун је *"на крајини на србској гибији"*.

тотаном,
А оштријем муњама севао,
Докле тако сакупијо силу,
Сакупијо силу свеколику
И небеску и земаљску силу.

**Виш Солуна града на
крајини.
На крајини на србској
гибији... "**

(пј. 261 "Сватовске")

Исто опјева и сватовска пјесма 178, наглашавајући да је Солун град наш големи:

"...Круна ми арамбаша да бидне,
Са триста души со мене,
Во Негушка планина,
**Врз Солун град нам големи
Врз Солун србска краина... "**

(пј. 178 "Сватовске")

У похођанској пјесми бр. 348 пјеваној кад умре невјеста, изричито се каже „*Виш Солуна србска града*“:

"...Чу ли мене друго моја,
Друго моја драга сјејо,
Са Његуша те планине,
Са Његуша виш Солуна?...
Сјејо моја друго моја!
Са Његуша те планине,
Виш Солуна србска града,
Што ја сједим на камјену,
На камену на студјену..."

(пј. 348 "Сватовске")

Милојевић у "Одломцима..." пише да су данашња Тесалија и град Thesaloniki некада, у "старо време", били србски и да су носили само чиста србска имена: Ливадија и Солун. Топоним „Ливадија“ и данас постоји на Криму.

"Ми нисмо напоменули границе данас чистих грчких земаља као: Тесалије, које је име измишљено новијим Грцима, а у старије време она је се звала Ливадија, дакле опет српским језиком, а то значи: да су у њој српска племена живела; Епира, Акарнаније итд. у којима негда становаше српски народ, па се прели које у Шкипе, а које у Грке итд."

Како би поткријепио своје тврдње "да су Срби пре Елина у њима живели", Милојевић наводи многа србофона имена, која су се задржала и "у самом данашњем краљевству грчком": Граница, Топола, Кладово, Ватреница, Каменица, Простовира,

Буковина, Подгора, Косово, Моштаница, Зубача, Орахова, Студена, Висока, Хум, Големи, Копаница, Самара, Пољани, Дољани, Врбина, Хрвати, Црнодол, Србејка, Србани, Славохорија, Врбица, Србица, Горани, Лађани, Трнава, Оглавица, Трњица, Богдан, Белашевци, Брезова, Вратнице, Дари, Долина, Заовица, Корица, Лебица, Ливада, Немањица, Подгорица, Сеница, Трстена, Труња итд.

Р. Новаковић, разматрајући границе старе преднемањићке Србије, наводи писање Чеха Нидерлеа о распрострањености србске топонимије у Грчкој: "...и Нидерле указује на постојање назива са основом **серб, срб**, и то поред **Србице** (или Servie – нап. аутора) *недалеко од реке Бистрице* (у Ливадији или Тесалији – нап. аутора), *још и неколико других, и то у Аркадији, Тесалији, у Коринту, Берату, Јанини, Калаврији, Месенији, Лаконији, а онда и Гордосервон у М. Азији, на путу из Малигине у Дорилеју, и Сервохорија*".¹⁰⁴ ...

...Топоними основе **сол** су чести и разасути су по свим србским некадашњим и садашњим земљама. Шафарик каже да се Слана, Сола, Солин, Солинец, Солун налазе "*свуда по Словенима*"¹⁰⁵. Код Улциња су **Солила**, на ријеци Криваји **Солун**, код Бајине Баште – **Солотуша**, у Истри на граници Хрватске и Словеније **Солане**, на Дугом отоку **Солине**, код Сплита **Солин**, турско Тузла било је некада **Соли**. Ливаду или какво мјесто на торини гдје се благу давала со, "да не подивља", сељаци су звали **Солило** или **Солине**¹⁰⁶. Много је још мањих топонима који се могу пронаћи на картама мање размјере, но и оволико довољно казује да су градивном именицом **сол**, иначе незамјенљивом прехрамбеном потребштином, Срби означавали свако мјесто из којег су копали или сабирали со. То је уједно и један од најстаријих топонима, животно и најважнији, и гдје год га налазимо он поуздано говори о некадашњем србословенском бивању у тим мјестима и на тим просторима. Именица **со** или **сол** је такође палеословенска ријеч, дакле првородна и садржана у свим словенским језицима.

Солун је некада морао бити врло важно србско средиште са којег се прикупљала со, као данас у улцињским Солилима, и одвозила Вардаром у природну континенталну залеђину.

Цвијић скреће пажњу да је од Београда, дакле од Дунава, па преко ријеке Мораве и Вардарске долине одувјек био најкраћи и најприроднији пут повезивања средишњих србских земаља са најближим Солуном и читавим егејским приморјем:

"*Моравско-вардарска удолина представља један просек кроз централну област, врло јасан, који се пружа са Севера на Југ, од Београда до Солуна, од панонског басена до приморја Македоније и Тракије. Она има велику привлачну моћ чак и на области које су изван сливова ових двеју река. Та се атракција осећа до Сарајева, до источне Црне Горе, до састава оба Дрима. Да на Западу нису постојале јако затворене политичке границе, привлачна моћ моравско-вардарске долине продрла би до јадранских обала. На Истоку, слив доње Струме припада истој зони утицаја. ...Историја и цео живот вардарске области били су под јаким утицајем физичко-географских особина.*"¹⁰⁷ ...

¹⁰⁴ Реља Новаковић, "Где се налазила Србија од VII до XII века", Народна књига и Историјски институт у Београду, Београд, 1981, с. 288.

¹⁰⁵ Ј. П. Шафарик, "О пореклу Словена по Лоренцу Суровјецком", с. 118.

¹⁰⁶ Ненад Цвјетковић, "Возућа – запис о завичају", с. 36, РПС Графика, Добој, 2005.

¹⁰⁷ Ј. Цвијић, "Балканско Полуострво", с. 53 и 73.

3.08.	О језику обредних пјесама	429
--------------	----------------------------------	-----

од с. 429 до с. 431

3.09.	Закључна разматрања	431
--------------	----------------------------	-----

од с. 431 до с. 453

Исписујући посљедње стране ове књиге, потребно је рећи да су обредне пјесме дале изузетно много нових података, сазнања, о далекој али и ближеј прошлости србског народа. На првом мјесту пружају нам, а можда је ипак боље рећи – потврђују већ раније претпоставке, па и тврдње многих истинољубивих истраживача да су Словени, који су се у далекој прошлости звали Срби, у неким далеким прошлим временима насељавали Индију. Да су тамо Срби-Рашани имали своје државе, водили велике бојеве са азијским народима и да се послије многих страдања једна грана вратила у праотаџбину.

Управо је та грана и оставила кроз обредну пјесму свједочанство о свом бивању у Азији.

Обредне пјесме нам пружају снажне доказе да се национално осјећање у Срба укорјенило још у далекој прошлости и да није плод скорашњег романтизма. Чак бисмо рекли да је старим родољубивим стиховима тешко наћи одговарајуће поређење у савременој лирици.

Из обредних пјесама такође сазнајемо да су многи ратови, сеобе и диобе, многе туђе користи, разбили велики и прастари народ на народиће који се све теже супротстављају туђинским наканама и муком чувају своје старе одлике и прастаро наслеђе. Коледарске и бадњиданске пјесме све доскора су пјевали и Срби мухамеданци, и Срби католици, славили су славе и даждоле играли, знали су многе пјесме о Триглаву, о Јарилу и Давору, женили се и кумили по древним србским обичајима, пјевали и о Индији...

...Величину Немањића и њихов стари династички корјен потврдиле су обредне пјесме, па се може сасвим поуздано тврдити да србска владарска лоза спада у најстарије у Европи...

...И на крају наших разматрања о старим обредним пјесмама разумљиво је запитати се: како се могло догодити да збирка обредних пјесама, коју је уредио и објавио члан „Српског ученог друштва“, штампана у вријеме највећег занимања за народно стваралаштво, буде превиђена од многих посленика како историјске науке тако и етнографије. Па и у читавом XX вијеку ова књига остаде нерастворена, мада су многи истраживачи старе вјере вапили за било каквим опипљивијим доказима неопходним у реконструкцији старе србске религије. Чајкановић, Тројановић, Нодило и многи други старији и млађи истраживачи у чуду су се питали како се из народног памћења

избрисаше доскорашња имена свијетлих божола не оставивши ни овлашна трага, чак се не задржа ниједно име, па ни у алузији. Необично је да се у вијеку ослобођења и општег пописивања и срањивања све народне оставштине не нађе ама баш нико, "ни домаћи човек, ни иностранца, да забиљежи имена народних богова, који одлијећаху", како припомиње Нодило.

Занимљиво је да се Олга Луковић-Пјановић на једном мјесту, у своје више пута помињаном дјелу, позива и на Милојевићеве *"Песме и обичаје укупног народа србског – Обредне песме"*, чак наводећи и завршне стихове ивањданске пјесме 9, у којима се говори о бадњаку, Божићу Сварожићу и помињу *"мили борци Триглав Бога те Тројице"*. Луковић-Пјановић пјесму закључује ријечима: *"Српски народ је, дакле, давно пре хришћанства и пре свих западноевропских студија имао своју веру, своју филозофију и своје схватање Тројства... Међутим нико, па ни учени аутор дела ("Идеологија о тројству", Жан-Клод Ривијера – нап. аутора) о великом ерудити нашег столећа, Димезилу, у својим студијама није Србе узео у обзир."*¹⁰⁸

Ипак свјесна да изучавање таквог дјела подразумијева писање нове студије, што она у даљем тексту и наглашава, Луковић-Пјановић је коначно ишчитавање *"Обредних пјесама"* оставила за каснија времена.

Наравно, збирку су наводили многи аутори, и то увијек успут – набрајајући Милојевићева дјела и заслуге, али није било ниједнога довољно знатижељног да расијече испресавијане пожутјеле странице и завири у њен садржај. Вјероватно ни сам наслов није био привлачан. Мислило се, заправо, да је Вук све што је било вредно помена од народних пјесама и умотворина већ пописао, те тако касније збирке других аутора више нису привлачиле пажњу стручније критике. Заборављало се, наиме, да српски народ као епски народ, како је то рекао академик Ново Вуковић, *"ништа не заборавља и гдје сваки важнији догађај има свој духовни супстрат у пјесми и причи"*, те да народно памћење сеже у много дубљу прошлост од утврђеног времена досељавања Срба на Балкан. За прикупљање и записивање толике баштине на широком простору који су Јужни Срби насељавали – од Алпа до Црног и Егејског мора, за истраживање многих нагомиланих предања, прича, обредних пјесама, обичаја и обреда, начина старог србског живљења и старог србског градитељства, за истраживање тог преголемог наслеђа нису били ни приближно довољни ни Вук, ни Цвијић, ни Тројановић, ни Милићевић, ни Милојевић, ни Ердељановић, ни још многи други вредни сакупљачи попут Вука Врчевића, Богишића, Чојковића или Петрановића, па да су имали на располагању и три живота. Обилазећи србске земаље Милојевић то и те како добро увиђа и вапије: *"Нити смо ми описали, нити ће ко други моћи потпуно описати те све обичаје, докле се год не покупе све народне песме. Докле год не буде не неколико, него на стотине људи који ће се размилети по србским земљама... Ово је само стазица на коју указасмо потоњим радницима нашим на том послу... Само треба знања, воље, родољубља ширег но што је у свију нас... Треба ширих груди, даљег вида и размеђа, треба се отрести голотиње, зависти и себичности, треба завирити у нашу прошлост... због будућности. Но на велико зло и несрећу нашу, ми још од свега овога немамо ништа до гадне и паклене, подле и нечовечне злобе, пакости... Уви, кад ће све ово нестати!"*¹⁰⁹

¹⁰⁸ Луковић-Пјановић, *"Срби... народ најстарији"*, књ. 2, с. 260-261.

¹⁰⁹ Милош М. Милојевић, *"Песме и обичаји укупног народа србског – Сватовске"*, с. 137.

Ипак, најтежи ударац истинољубивом изучавању и истраживању србске прошлости, као и дугорочно несагледиве посљедице по србске националне интересе, за- дао је раскол у србској историографији XIX вијека. Подјела на два непомирљива правца или двије школе: на аутохтонистичку школу подржану, поред србских, и од многих француских, пољских, чешких, словачких... историографа и слависта, и тако- звану нордијску или берлинско-бечку школу, можда најбољег назива аустрофилску школу, натурену аустроугарским државним и политичким апаратом и прихваћену програмима на свим њезиним школским и образовним институцијама у Монархији. Треба такође рећи да ни империјална Русија није из својих хегемонистичких и пан- словенских разлога подржала аутохтонистичко учење у којем се тврди да је из малог србског подунавског народа, дакле из Мајке свих словенских народа, израстао и мно- гољудни руски народ.

Тек ослобођена и нејака Србија, укљештена између двије моћне царевине и са интелигенцијом школованом у Бечу, склоном да све што долази са Запада одмах при- хвати као правило, истину и пут који треба слиједити; и оном другом образованом у Петрограду гдје су сви словенски зачеци полазили од Русије и гдје су Руси требали бити несумњиве свесловенске путовође¹¹⁰, тешко се могла супротставити историјско- политичким наканама двије велесиле, нити је могла осујетити њихове, по србство по- губне програме.

Аустријске службе задужене за ту врсту дјеловања поручиле су у оквиру познатог њемачког пројекта *"Allgemeine Staatengeschichte"*, од Константина Јосифа Јира- чека (1854-1918), да напише историју Срба (*"Историја Срба до 1537"*), а нешто ка- сније и историју Бугара (*"Geschichte der Bulgaren"*). Аустрија и Њемачка су „овим пројектом обезбедиле свој утицај на обликовање историјске свести европских народа“¹¹¹. Ово су били и смјерокази или боље рећи "темељне истине" србским и бу- гарским аустрофилским историографима од којих неће одступити ни до дана дана- шњег.

Сличну интелектуалну поруцбину урадила је и влада Драгише Цветковића тра- жећи од, у то вријеме, знаног историчара Васе Чубриловића да "историјски" оправда границе нове, велике Бановине Хрватске, административно успостављене 1939. годи- не. Чубриловић је израдио невјероватан историјски фалсификат објавивши га у књи- зи *"Политичка прошлост Хрвата"* (АД *"Политика"*, Београд, 1939. год.) давши Хр- ватима "историјско право" на многе србске земље: Лику, Кордун, Банију, Далмацију, Херцеговину, Босну, Западну и Источну Славонију и Срем. То "историјско" својата- ње земаља на којем Хрвати никад нису имали своју власт нити су икада у прошлости,

¹¹⁰ Филарет Петровић, игуман манастира Вратна, пише 1892. год. у *"Веснику Српске Цркве"* (1902, с. 698): *"Нама је свака неправда тешка, али неправда учињена од брата, до срца боли. И ми смо ту братимску неправду више пута у разна времена претрпели од неколико руских књижевника та- ко систематски, да бисмо рекли: е то је у њиховом политичком тестаменту наређено, да су тако неис- крени и неправедни спрам српства. ...Али тако то бива кад се са самом историјом тера политика ниске врсте, политика неискрена, превиђајући или пристрасно тумачећи факта у задњој намери. ...И ако се зна, да на Балканском полуострву постоје само два словенска народа: Срби (без обзира на веру) и Бу- гари, ипак у тој Историји ("Историја архиепископије Прве Јустинијане у Охриду", преведено са руског 1892 – нап. аутора), где је год улога Србинова, тамо брат Рус Србе назива: Словенима односно Слове- нином – никако неће Србина и Србе да помиње својим сопственим именом. На пример: св. Прохор Пчињски је Србин, а брату Русу он је Словенин – зато што није Бугарин! Архиепископ Охридски Гаври- ло (1582. год.) Србин је из Босне, а брату Русу је Словенин из Босне. ...Призрен му је међу словенским и албанским племенима..."*

¹¹¹ ПКЈИФ, 1925, књ. V, 297, (В. Милосављевић, „Чувари имена“, с. 118).

поред Срба, били већински народ, двије године послије у дјело је преточио Анте Павелић формирајући НДХ по приближним границама Бановине Хрватске и Чубриловићевих "хрватских земаља".¹¹²

Историографски раскол је, дугорочно, био судбоноснији по србске интересе од грађанске војне у Другом свјетском рату. Прихватајући долазак Срба у VII вијеку као прво србско досељавање на Балкан, "Учено друштво" је изнијело све србске земље на међународну лицитацију и омогућило свим комшијама да истакну своја права на дрвене србске области¹¹³.

Чиме су се заинтересоване стране све служиле у овом "научно-политичком" подметању, сликовито сазнајемо из Милојевићевих "Одломака...". Без устезања Милојевић оптужује врло уважене руске историчаре Гиљфердинга, Бесонова, Григоровича и Венедина да су се ставили у службу политике и закључује: "Шта то значи, на шта иде и на шта се смера, кад се Срби у Маћедонији, у Тракији и другим чистим српским местима зову другим народима, надевају им се имена и угуравају се у противне народности српској народности. ...Целина и правац г. Гиљфердинга јасније се још

¹¹² О Чубриловићевом фалсификату и историографском скандалу писао је детаљно Слободан Јарчевић у књизи "Греси историчара", издавач: Мирослав, Београд, 2006. И у данашњим временима како би се оправдале међународне интеграције, а негдје дезинтеграције већ постојећих држава, поручују се од "невладиних организација" историјске или економске студије које пружају "историјску" или "економску" подлогу политичким плановима. Па и Чубриловићевој „Политичкој прошлости Хрвата“ претходила је „економска студија“ кроатизираниог Јеврејина др Рудолфа Бачинића „Економска подлога хрватског питања“, по свој прилици поручена од Мачека, која је „избезумила хрватске масе и тероризирала регенство и Цветковићеву владу“, како је писао Ј. Дучић, те тако извршила одлучујући притисак на владу и издејствовала Хрватску Бановину, државу у држави.

¹¹³ Добар и сликовит примјер таквог погубног писања је наслиједник Станоја Станојевића, Владимир Ћоровић, иначе прихваћен као неприкосновени ауторитет у србској историографији. Ни он није љубитељ србског имена. По Ћоровићу "Сингидунум од IX века носи словенски назив Београд" (с. 85), или "Словени са Вардара и Струме" (с. 80), "Словени из Македоније" (с. 102), "словенска племена Брсјака" (с. 81). Ево неколико његових депресивних цитата из његове "Историје Срба": "Словени су... прелазили Дунав и ишли у пљачку. ...онда нагрну Словени преко границе у већим гомилама, мамљени погодним приликама и изгледима за лак плен. ...словенске чете опленише сав Илирик убијајући и робећи кога стигну и отимајући чак и саме градове... Гоњен и гонећи, у борби и пљачки, спустио се словенски елеменат са разних страна истока и севера у Дунавску долину и отуда у унутрашњост Балкана. Још примитиван и уплахиран читавим вртлогом сеобе народа, он је запао у балканске шуме и кланце, у почетку врло мало сигуран да ће ту и остати. Са неповерењем су пратили нови дошљаци не само сваки покрет византијских власти, него и кретање својих саплеменика и брзо су, у грабљивости примитиваца, стали срвати једни на друге, да би, узајамно истрти, били сигурнији за плен. Историја балканских Словена, у првим вековима њиховог живота на Балкану, то је низ сукоба са суседима и властима... и постепено привикавање на ново земљиште и на културу нове средине. ...За Словене је уопште карактеристично следеће: прву њихову слободну државу организује туђинац Само; прву државну организацију међу њима на југу Бугари, а на истоку Варјези. ...доста пасивна природа Словена..." (В. Ћоровић, "Историје Срба", Зограф, Ниш, 2005, с. 10, 12, 76, 78).

Треће велико историографско име Сима Ћирковић у своме дјелу нарученом од издавачке куће Blackwell Publishing из Оксфорда – "Срби међу европским народима" (Equilibrium, Beograd, 2004), зачетке србске историје "препознаје у конкретним историјским околностима колико су проучени и познати. Почео српског народа тако нису тражени код Плинија и Птоломеја, нити у прасловенској, или праиндоевропској заједници, већ међу оним Србима и другим словенским племенима који су се доселили на територију римских провинција." Ћирковић даје до знања да су му, наравно, позната помињања србског имена код Плинија и Птоломеја, такође наглашава и несумњиву сродничку везу Лужичких Срба на сјеверу са Србима на Балкану, наводи и римски назив границе дуж Елбе (Лабе) "limes Sorabicus", као и неопорециве србске трагове "у именима места у данашњој Пољској, затим на пространој територији данашње Немачке", међутим, "несумњив је просторни и хронолошки континуитет између племена Срба досељеног на Балкан и српског народа који се ту развио у следећим столећима. Отуда је природна полазна тачка историје тог народа његово досељење на Балканско полуострво у VI – VII веку хришћанске ере" (с. IX и XIII). Наравно, ова Ћирковићева "природна полазна тачка историје српског народа" није никакав научни ослонац, нити је истинит темељ на којем се смије градити србска историја, ово је промовисање опаке, за Србе врло погубне политичке накане.

види у *'Писма об историји Србов и Болгаров'* у којима хоће на силу Бога све Србе и остала српска племена да побугари... У целом том његовом делу, или боље пропагандној брошурици, јасно се види политика и њени назови, о којој ћемо кад доспемо прозборити, а сада је доста да кажемо: да се том књижицом циља на уједињење свију славенских племена у један огроман колос – руски, па се ради тога изврћу научне ствари и од науке гради карикатура и грдило само да постигну политичке цели.¹¹⁴

У остваривању таквог циља уклањају се сви доступни докази, и материјални и писани, о србској древности и балканској аутохтоности.

Милојевић на с. 153 наводи податак да је један *"историк Славјанин"* у Гњиланској и Кумановској нахији *"на зорт одузео многе старе књиге"*, а игуман манастира у Ковиљу архимандрит Мирон Ђорђевић пише: *"Показао сам једном путнику књижевнику брату 'Словенину' стару књигу и један запис на књизи, хотећи поред осталих доказа и овим засведочити, да је постојао манастир Ковиљ, далеко пре досељења Срба под Арсенијем III, јер исти књижевник је то порицао. И тек доцније сам приметио, да је тог записа нестало... мој бивши гост брат Словенин морао је украсти тај запис – оригинал, а није се задовољио што сам му препис дао. Зато браћо калуђери! Чувајмо све што имамо у нашим манастирима, како имање тако и слике, књиге, повеље, дипломе и свако парче од старине, јер је то наше велико благо, благо Цркве и народа нашег, које је понајвише заостало у манастирима нашим... јер небрежење (небрига – нап. аутора) је грех као и крађа. Ради књижевне употребе може се књижевницима уступити, ал само препис, оригинал никако, јер многи учине злоупотребу!"*¹¹⁵

На жалост, у таквим условима и под таквим притисцима србска наука није могла бити творац истинитог научног програма, те је подлегла срачунатим подметањима и прихватила најпогубнији историографски правац, који ће у будућим временима нанијети највећу штету србској националној свијести и државним интересима. Управо овом неисторијском догмом створени су ванредно повољни услови за планским комадањем и одвајањем многих србских земаља од матице Србије.

Мора се такође рећи да је постојало већ од самог ослобођења од Турака, и да још увијек тиња, једно схватање међу поприличним бројем добронамјерних и утицајних Срба, да је наша права историја само она од Стефана Немање. Све прије тога није вриједно пажње и може нам нанијети само штету. Ово је, у најмању руку, грубо заповставање истине. Ако би се сагласили са оваквим ставом, који се, наравно, не може назвати историографским, онда би препустили забраву и светог Јована Владимира, св. Јустина I Управду (483-565) и његову задужбину цркву Св. Софије у Цариграду, заборавили би и епископа св. Никиту Ремезијанског (338-420) писца *"најлепше хришћанске химне"* – *"Тебе Бога хвалим"*, избрисали би и краља Будимира (640-680) који је у приморју *"подигао цркве и епархију установио"*. Шта рећи за св. Петку и њеног брата мадитинског епископа Јефтимија који су живјела на прелазу из X у XI вијек?...

¹¹⁴ М. Милојевић, *"Одломци историје Срба"*, с. 201 и 122, дио I. Наравно, увијек треба раздвајати државне интересе, некада оштро супротстављене, од увијек братских односа србског и руског народа. Руски добровољци увијек су долазили Србима у помоћ у многим ратовима кад су србство и православље били угрожени.

¹¹⁵ Мирон Ђорђевић, игуман и настојатељ Светоарханђелског манастира Ковиља, *"Историја светосавског манастира Ковиља"*, Манастир Ковиљ, Н. Сад, 1891.

...Професор Милоје Васић, *"отац наше археологије"* како га назива Павле Станојевић, писао је у *"Историјском часопису"* 1955. године о *"диригованој археологији"*. Помињући *"нордијску историографску школу"* и њене погубне посљедице по *"нашу историјску науку"*, указао је да *"диригована археологија на жалост постоји код нас и данас"*, и да му је била *"дужност да скрене пажњу на велику празнину у нашој историјској науци..."*¹¹⁶

Па ни данас, велика открића и радови наших савременика Васића, Милана Будимир, Радивоја Пешића, Реље Новаковића и многих других србских истраживача нису била довољна да онемогуће погубно дјеловање чврсто устоличених сљедбеника аустријске школе. Оптуживани су за *"недовољну критичност према коришћеним изворима"*, неки чак за протурање националистичких идеја и везу са иностранством (Новаковић), док Пешић није издржао велики притисак и напустио је земљу. Тако је још једном, у новијим временима, на највишем научном нивоу наново прихваћен, потврђен, *"научни"* правац који је донио и доноси највише штете националним србским интересима. Тешко је замислити погубнију обману од пројектованог словенског до-сељавања на Балкан.

О свијести и савјести србске интелигенције¹¹⁷ боље но ико писао је велики пријатељ србског народа Арчибалд Рајс. На срећу, србски народ оличен кроз србског сељака – честитог домаћина али и незауостављивог војника, што је опет добро уочио тек придошли и поменути странац Рајс, остао је недодирнут извањим утицајима, те је пјевао и даље мимо истине *"Српског ученог друштва"* и супротно знању њене одрођене интелигенције. И даље су се преносиле пјесме и предања о србским царевињама у тамо неким далеким временима, о *"светој земљи Инђији"* и о Дунавској и Рашкој земљи у Индији, и љутим бојевима са Хиндушанима, Гатима и Глобирима...

IZVODI IZ RECENZIJE

¹¹⁶ Ј. П. Шафарик, *"О пореклу Словена по Лоренцу Суровјецком"*, Предисловије, с. III.

¹¹⁷ Радош Љушић и Раде Михаљчић написали су у Предговору *"Историје Срба"*, Зограф, 2005, о Владимиру Ћоровићу, једном од најуважаванијих југословенских историографа, слиједеће: *"У националној држави Ћоровићев успон је био знатно убрзан. Станоје Станојевић, осетивши његову даровитост, иако је по образовању припадао бечкој филолошкој школи, довео га је 1919. г. за ванредног професора народне историје (тада је Ћоровићу било свега 34 г.). ...Био је у свету познат ма-сонски челник високог ранга..."*

"За мене је ово несвакидашња рецензија. Прихватио сам се задатка јер ми је познат рукопис о Лепенском Виру истих аутора, са убедљивим тумачењима... Рукопис Арсеновића поново уводи у нашу културу заборављену баштину коју је сачувао Милош Милојевић. Добро је запажено да спомињање Индије не може бити машта песника, већ да су то сећања на драматична збивања из прошлости Срба. Генерације српске деце су васпитаване да су Словени нов народ, да немају порекло и да су у том погледу другоразредни народ... Зато мислим да је необично важно да се овај рукопис објави... и треба да стигне до што већег броја читалаца, да истина не би више могла да се прекрива ћутањем и фалсификатима. Објављивање ове књиге ће, по мом уверењу, имати огроман значај, пре свега киентистички, самоспознајни. То може бити од суштинске улоге за српски народ... **Рукопис ће бити драгоцен и за науку, и то не само за Србе, већ за све Индоевропљане**, јер ће спасти копрена која крије нашу далеку прошлост. Више неће бити изговора; предубеђењима неоптерећени археолози, историчари и други истраживачи, биће подстакнути да истражују нашу преисторију."

проф. др Ђорђе Јанковић

"Откриће ове групе песама о животу Срба у Индији с разлогом је изазвало сензацију код рецензента, лектора, издавача и првих читалаца, углавном познатих културних делатника, и наметнуло потребу свестране научне анализе: филолошке, етнолошке, историографске... како обредних песама које је сакупио М. Милојевић тако и резултата до којих је дошао А. Б. Арсеновић у свом занимљивом и врло темељитом изучавању сачуваних песама. Аутор је аналитички и стручно, на проницљив и врло интересантан начин обрадио велики број песама поткрепивши своје тврдње многим наводима познатих истраживача српске прошлости, користећи српску баштину и чврсте аргументе. Његово приповедање је течно и занимљиво - књигу тешко остављате, она вас вуче да за који минут поново уроните у њен несвакидашњи садржај... Из тих разлога, и сама веома заинтересована за тематику, садржину и закључке овог аутора, предлагем издавачу да се књига "ОБРЕДНЕ ПЈЕСМЕ ДРЕВНИХ СРБА ИЗ ИНДИЈЕ" понуди са оригиналном књигом Милоша Милојевића Филолошком факултету у Београду, предавачима наше народне књижевности, на увид и даља истраживања. Бесумње, књига ће изазвати пажњу стручне јавности, како историографа тако и филолога и етнографа. Мислим да нико неће остати равнодушан, просто је немогуће бити незаинтересован крај стихова који говоре о српској историји од пре више хиљада година. Вредно је пажње и труда да се научно расветли ова сензационална и фасцинантна тема изнета у књизи Аљоше Бранков Арсеновић, која је и **сама по себи изузетно књижевно-научно дело.**"

проф. Брана Маринковић Николић

Слободан Јарчевић:

„ОБРЕДНЕ ПЈЕСМЕ ДРЕВНИХ СРБА ИЗ ИНДИЈЕ“

Аљоша Бранков Арсеновић

ИПА „Мирослав“, Београд, 2008.

Аљоша Бранков Арсеновић је, пишући о обредним песмама древних Срба из Индије, наставио да истражује најстарију српску културу – коју је, то се мора истаћи, занемарила званична српска историографија. Занемарила, мада ју је од тога одвраћао најчувенији истраживач словенске (српске) древности Јосиф П. Шафарик. Ако је ико схватио да у словенској историји постоје празнине, мерене столећима и миленијумима, онда је то могао бити, пре свих осталих, словачки историчар Шафарик. А он је, у деветнаестом столећу, упрозоравао да су се изгубили споменици од гвожђа, камена, дрвета и пергамена и да им изгубљене садржаје може надоместити само народно предање и народне књижевне умотворине.*

Да је Арсеновић, на најнепосреднији начин, следио генијалну мисао Јосифа Павла Шафарика, потврдио је наш чувени савремени археолог и рецензент ове књиге, проф. др Ђорђе Јанковић. Дао је за право аутору, што је поклатио поверење најплоднијем српском историчару деветнаестог столећа, Милошу Милојевићу, и што је његове скупљене народне песме о Индији представио као поуздано благо за декодирање српске (словенске), па и светске, давнине. Проф. др Ђорђе Јанковић истиче да народни песник није могао оволики број песама о Индији створити на основу своје маште, него су те песме културна баштина српских (словенских) заједница (држава) на огромном епосу су непорециво сведочанство о древним Србима (Словенима) у Индији. То је потврђено и чињеницом да су, до данас, сачувани српски топоними у Индији, Пакистану, Ирану, Ираку, Авганистану – о чему је писао и проф. др Реља Новаковић.

Проф. др Ђорђе Јанковић је, нема сумње – боље него ико од савремених историчара у Србији, схватио значај књиге „Обредне пјесме древних Срба из Индије“, па је закључио:

„Дело ће бити драгоценост и за науку, и то не само за Србе, већ за све Индоевропљане, јер ће да спадне копрена која крије нашу далеку прошлост. Више неће бити изговора – предубеђењима неоптерећени археолози, историчари и други истраживачи, биће подстакнути да истражују нашу преисторију“.

Да је проф. др Ђорђе Јанковић био у праву, да ће и ова књига подстаћи истраживање српске преисторије, упућује на то и песма „Бели Дунаве во далека земља Инђија“ – са 86. стране. Само један њен стих, што делује невероватно, оспорава тврдње званичне југословенске историографије да појам „Арбанас“ значи исто што и „Шиптар“, или исто што и „Албанац“. И да носи исто значење што и турски назив за Шиптаре – „Арнаути“. А да државна територија „Арбанија“ (покрајина у Србији Душана Силног) значи исто што и потоња „Албанија“. Не значе исто. Ова српска песма из Индије нас обавештава да су Арбанаси једно од српских племена, а Арбанија једна од српских државних области. Погледајмо део ове песме:

„... Сите племени србски
Међу њима арбанашки,

Арбанашки – стари србски...“

Да су поруку ових стихова имали у виду српски историчари, не би средњовековне записе италијанских и других хроничара – кад пишу о Арбанији - Арбанију тумачили за земљу Шиптара, а српског племића и бана Ђурђа Кастриотића (Скендербега) означавали за шиптарског (албанског) јунака и државника. Попут овог стиха, чињеницу о Арбанасима као Србима, неговали су и стари Црногорци – све до прве половине двадесетог столећа. Они никад нису Арбанасе сматрали Шиптарима, него Србима, који су, временом – и у већини, исламизирани и албанизовани.

Аљоша Бранков Арсеновић је, попут неколицине српских и страних филолога, наговестио да је чувени стари језик у Индији – санскрит само најстарији познати облик српског (словенског) језика. Највећи индијски познавалац санскрита, проф. П. Д. Шастри, не наговештава, него тврди:

„Санскрит је најстарији познати облик руског језика“.**

Индијка Алокананда Митер је упоређивала санскрит, енглески и језик Бангладешана. Установила је да српски има највише санскритских речи (око 35%), а бенгалски 11%. У енглеском су само оне речи санскрита које се налазе у неком од словенских језика, или су те енглеске речи преличене словенске.***

Много пре ових индијских филолога, Словак Шафарик је закључио да је санскрит само стари језик Словена, или, како је он објаснио, исти им је извор (корен):

„Словенски језик је самосталне природе и не потиче ни од једног другог европског језика. Толико, колико, после дугих векова и после многих промена у њему, може да се пронике у његове конструкције и у његове корене. Он изгледа као непосредни изданак истог прајезика – из којег је изишао и староиндијски санскрит“ ****

Аутор је изврсно представио претхришћанску религију Срба (Словена) и у томе су му, увелико, помогле обредне песме из Индије. Поред њих, с правом, наводи закључке о тој религији многих европских аутора, што његовом делу, итекако, повећава значај. Оно ће подстаћи, надамо се, и званичне историчаре да тој религији посвете дужну пажњу, јер је она приказивана погрешно у званичној литератури, или се о њој, напросто, није ништа писало. Стару српску (совенску) религију, савремена историографија приказује као паганску, или многобожачку, мада су многи европски истраживачи тврдили да је она једнобожачка – постојало је само једно врховно божанство – Вишњи Бог, како се он код наших старих ословљавао до скоро, а у Индији је то мало преличено у Бога Вишњу. Између осталих, такву тврдњу је извео и Словенац Матија Мајер-Збилски (1809-1892):

„Претхришћански Словенци су вјеровали у јединог Бога, који је све створио што је створено, који све одржава што постоји, који све оконча што треба да се оконча; вјеровали су да душа не може умријети и да Бог награђује сва добра дјела, а сва зла и подмукла дјелања кажњава. Живјели су по Божјој вољи и ималу добре заповиједи за свагдањи живот“ *****

Врховни бог Срба (Словена) је био Сварог, а остало су били Сварожићи – његова деца (сврстани по тројица – триглави) које ће у хришћанству заменити свеци. У неким обредним песмама из Индије, које налазимо у овој књизи, за Вишњег Бога се означава и Триглав. Он оживљава умрлу кћерку једног верника:

„... Те кукала за девет година,
Сваког дан тужно без престанка,

Сваке ноћи тужно без престанка,
Докле је се Богу сажалило,
Сажалило Богу Триглавومه,
Триглавومه тој Светој Тројици,
Вишњи створи ћерку уморену...“

А да су поред Вишњег Бога (Сварога или Триглава) остали само деца СВЕВИШЊЕГА,
видимо у овом обредом стиху, где је Перун само господар грома:

„Дај Боже и Перун громовник,
Да из неба врели камен падне“.

Као што је речено, Перуна ће у хришћанству заменити Свети Илија и то ће народ забележити стихом својих обредних песама:

„Мили брате Перун Илија...“

~~~~

На крају, ово дело Аљоше Бранкова Арсеновића је изузетно. Неће оставити на миру ни филологе, ни историчаре, ни теологе, ни посленике других друштвених наука. А како би их оставила на миру кад се данас скоро ништа не зна о српској држави (или државама) у Индији, а у њој се (док нису настала зла времена) живело лепо и у духу с вољом Вишњег Бога, о чему нас обавештавају стихови ове обредне песме из Индије – где се „Индија“ поистовећује (појмовно) са „Србија“:

„У ИНЋИЈИ У СРБИЈИ:
Прва Стрва на Крајина,
На Крајина,
У туђини Алемани.
У Тартари и Манцури.
Утој Хоби Хиндушану.
У нас добро у Инђији.
У Инђији у Србији,
Светој земљи од старине.
Свако добаро свака срећа,
Понајвише мир и здравље.
Вишњег Бога прослављамо,
Величамо и хвалимо,
Да нам даде свако добро“.

Београд, 5. јануар 7517 (2008).

